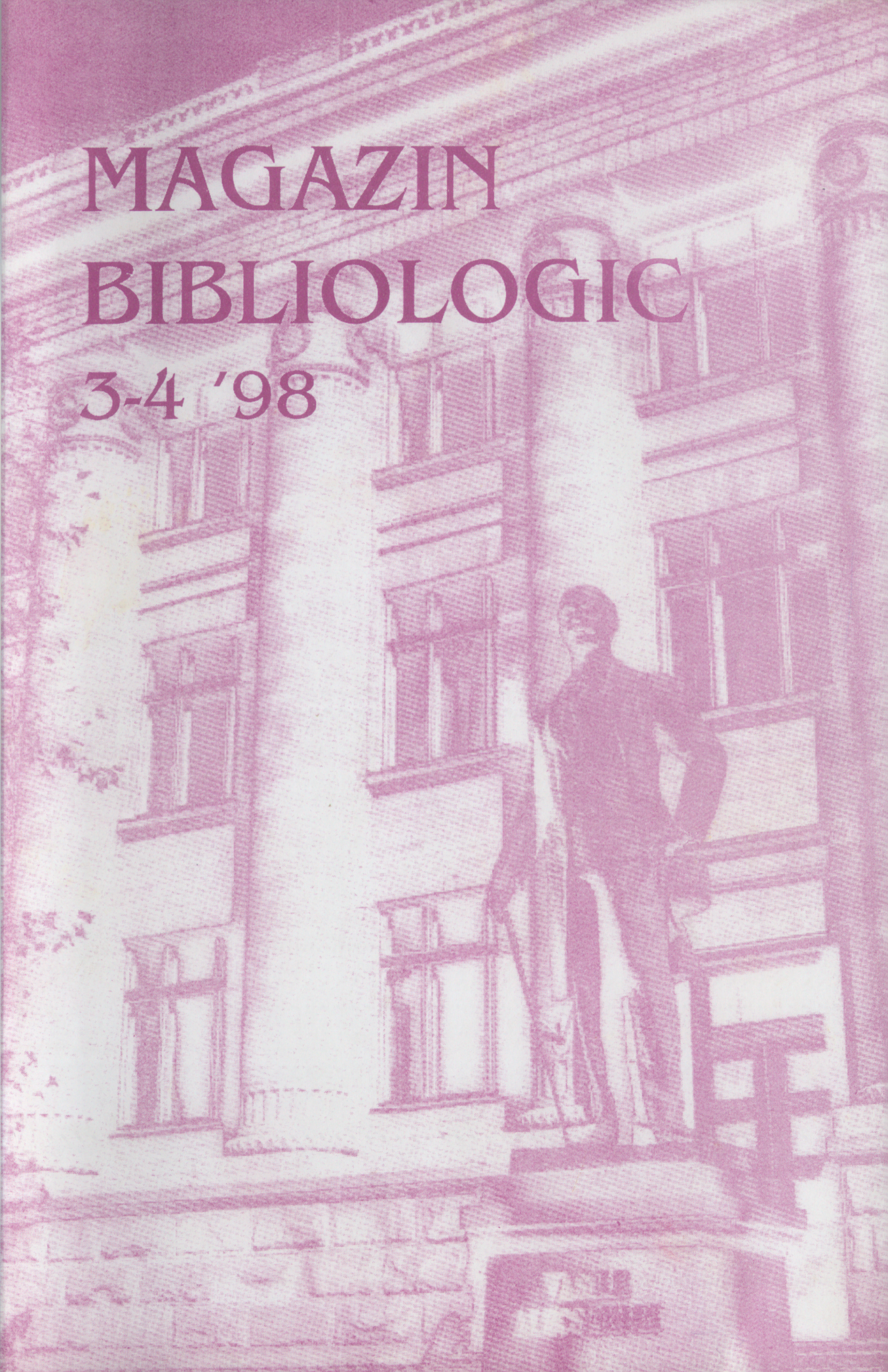
MAGAZIN BIBLIOLOGIC

3-4 '98

MAGAZIN BIBLIOLOGIC

3-4 '98

EDITORI: BIBLIOTECA NAȚIONALĂ
SOCIETATEA BIBLIOFILILOR
ASOCIAȚIA BIBLIOTECARILOR

REDACTOR-ȘEF:
ALEXE RĂU

COLEGIUL DE REDACȚIE:
Gabriela Buruiană (secretar de redacție),
Elena Mâșlițchi, Elena Turuta

Paginare pe calculator:
Gabriela Buruiană

Culegere pe calculator:
Ludmila Donoagă

Redacția:
Biblioteca Națională, str. 31 August nr. 78 A,
Chișinău, cod 2012. Telefon: 240618

Tiparul este executat sub comanda nr. 12
la Imprimeria B.N.R.M.

SUMAR

MONITOR

EUGEN MARTIN. Bibliotecile în societatea contemporană 2

ALEXE RĂU. Bibliotecile și informația în pragul secolului XXI 3

BARBARA FORD. Obiectivele Asociației Bibliotecarilor Americani pentru anul 2000 12

Legea bibliotecilor publice din Danemarca 15

Legea bibliotecilor din Norvegia 18

Legea bibliotecilor din Finlanda 19

STUDII. CERCETĂRI

NINA NEGRU. Bibliotecile Basarabiei și conștiința de comunitate (1918-1940). Partea a IV-a 21

RODICA MARTIN. Statutul bibliotecarului: istorie, prezent și viitor 29

PAVEL BALMUȘ. Vasile Alecsandri și Mihai Eminescu, apreciați de către Bogdan Petriceicu Hasdeu și Iulia Hasdeu (Camille Armand) 31

ORIENTĂRI. REALIZĂRI. TENDINȚE

LUDMILA PÂNZARU. Centrul de Informare și Documentare "Chișinău": realizări și perspective 34

NATALIA SMIRNOV. Domeniile de interes ale beneficiarilor Bibliotecii Municipale "B.P. Hasdeu" 36

LARISA CĂȘLARU. Rezultatele sondajului "Nonutilizatorii" 39

ANA SOFRONI. Depozitul legal: tradiție și actualitate 41

DE LA CUVÂNT LA IMAGINE

ALEXE RĂU. Lidia Ungureanu sau Eliberarea de preaplin 46

UNIVERSUL LECTURII

MIRCEA ELIADE. Destinul culturii românești 49

Asistenți de specialitate

BIBLIOTECILE ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

În raportul Consiliului Clubului de la Roma din anul 1991 se menționa că omenirea se află în faza incipientă a formării unui nou tip de societate mondială, care va fi tot atât de diferită de cea de azi, pe cât a fost cea născută de Revoluția Industrială față de societatea îndelungatei perioade agrare anterioare.

Forța motrice a acestei schimbări a constituit-o apariția tehnologiilor avansate, care au creat ceea ce se numește fie "societatea informației", fie "societatea postindustrială", fie "societatea serviciilor". Membrii prestigiosului club internațional estimează că în această societate nouă majoritatea populației va lucra în sectorul prelucrării informației și al serviciilor.

Un alt aspect important al societății contemporane îl constituie "deschiderea", care la rândul său este cauzată de circulația nelimitată a informației între țări, interdependența informațională a statelor.

Schimbul de informații, tehnologiile avansate care asigură acest schimb au zdruncinat hotarele tradiționalului "stat-națiune", au înlesnit comunicarea continentelor, statelor, popoarelor, persoanelor.

Putem cu siguranță afirma că transformările fundamentale sociale, politice și economice care au atins Europa de Est, dând naștere "noilor state democratice", în mare măsură se datorează efectului de pe urma războiului informațional.

Populația fostelor țări comuniste s-a convins, din propria-i experiență, de importanța vitală a dreptului la informație stipulat în Declarația Universală a Drepturilor Omului, articolul 19 al căreia susține că "orice om are dreptul la libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat".

Dreptul la informație trebuie să fie asigurat de întreaga gamă de instituții din infrastructura informațională, parte componentă a căreia o constituie bibliotecile.

Este însă insuficient de a constata că trăim într-o "societate a informației", că tindem spre o societate deschisă și că Republica Moldova a aderat la Declarația Universală a Drepturilor Omului, devenind membru al Națiunilor Unite. Acest drept fundamental trebuie nu numai declarat ci și realizat prin toate căile și mijloacele disponibile.

Pare a fi paradoxal faptul că accesul la informație în Republica Moldova la ora actuală este mai limitat decât atunci când acest drept nu era oficial declarat ca fiind unul din drepturile fundamentale ale omului.

Limitarea accesului la informație și, în special, la informația scrisă poate fi explicat (nu și justificat) prin mai mulți factori:

- scumpirea surselor de informație tipărite;
- micșorarea substanțială a bugetului bibliotecilor publice destinat achizițiilor, acestea fiind principalele instituții menite să pună la dispoziția populației tipăriturile;
- reducerea rețelei bibliotecilor publice, mai cu seamă în localitățile rurale;
- diversificarea și sporirea numărului de informații tipărite;
- micșorarea numărului cititorilor de vârstă medie (30-50 de ani) după trecerea la grafia latină etc.

Șirul enumerărilor poate fi continuat, însă fiecare nou motiv enunțat creează, implicit, condiții adăugătoare pentru justificarea nerealizărilor bibliotecilor la ora actuală.

Cu toate acestea biblioteca publică a fost și rămâne unica instituție în comunitate capabilă să contribuie la socializarea individului* care a ieșit din zona de influență a instituțiilor de învățământ. Dar anume această categorie socială formează baza electoratului, adică este garantul dezvoltării democratice a țării, a mișcării constructive spre o societate deschisă.

Putem trasa câteva obiective în funcționarea bibliotecii publice în vederea asigurării dreptului la informație și activizării procesului de socializare a membrilor comunității.

În primul rând, ținem să menționăm că individul adult nu poate fi activ social în adevăratul înțeles al cuvântului dacă nu posedă cunoștințe juridice, economice, politice. În această ordine de idei pare a fi oportună revitalizarea procesului de propagare a cunoștințelor juridice prin intermediul bibliotecilor. Astăzi, când o parte considerabilă a societății activează în sfera businessului, deține proprietăți, inclusiv pământ, sporește mobilitatea cetățenilor, capitalurilor, bunurilor și serviciilor, cunoștințele juridice devin o necesitate vitală.

Un alt aspect nu mai puțin important îl constituie procesul de autoinstruire. Numărul persoanelor care studiază în mod instituționalizat este cu mult mai mic decât al celor care simt necesitatea de a se perfecționa sau recalifica. În viitorul apropiat se va pune problema instruirii la distanță, prin intermediul computerului. Deosebit de acut simt necesitatea recalificării somerii și angajații prost plătiți, care speră să-și asigure un mod de existență mai decent printr-un alt tip de activitate.

Un alt aspect al societății contemporane este ritmul vieții. Viteza schimbării informației și a învechirii acesteia cere apariția unor centre de informare a comunității, care ar putea răspunde la cele mai diverse întrebări ale beneficiarului.

Biblioteca publică, dotată cu mijloacele și tehnologiile necesare ar putea să devină un veritabil centru de instruire continuă, informare și consultare a comunității.

Următorul aspect care merită, după părerea noastră, să fie menționat este culturalizarea populației. După cum menționa ministrul culturii din Danemarca "bibliotecile publice sunt instituții care promovează o politică a culturii și nu o politică a distracției".

Societatea deschisă se caracterizează și prin trăsături negative. Bunăoară, prin lipsa controlului asupra difuzării nonvalorilor, abundenței producției audio și video, care promovează violența, pornografia, consumismul, creează condiții pentru devierea de la normele morale afirmate în societate.

Desigur, biblioteca nu e capabilă să țină piept de una singură tuturor problemelor sociale, dar prin însăși atmosfera care caracterizează activitatea acestei instituții se creează un mediu de toleranță, de sete de cunoaștere și de creativitate.

Dacă e să menționăm și faptul că la etapa actuală principala categorie de cititori o constituie copiii și tineretul, putem cu siguranță afirma că bibliotecii îi revine un rol deosebit în modelarea societății în transformare.

Eugen MARTIN

---

* Prin socializare se subînțelege "procesul psihosocial de transmitere-asimilare a atitudinilor, valorilor, concepțiilor sau modelelor de comportare specifice unui grup sau unei comunități în vederea formării, adaptării și integrării sociale a unei persoane" (Dicționar de sociologie, București, 1993).

BIBLIOTECILE ŞI INFORMAŢIA ÎN PRAGUL SECOLULUI XXI

Dacă la conferinţele generale anuale ale FIAB ar fi prezentate rapoarte de sinteză asupra temelor şi subiectelor generice, de asemenea, dacă ar fi adoptate nişte documente finale directoare, care să conţină o evaluare obiectivă la subiect şi să traseze nişte linii de orientare strategică pentru comunitatea biblioteconomică internaţională, aceasta din urmă s-ar alege cu un spor de eficienţă în ceea ce priveşte dezvoltarea pe plan naţional şi cooperarea internaţională a bibliotecilor. Nu sunt de neglijat şi alte beneficii ce ar putea fi obţinute printr-un asemenea mod de abordare, fie chiar şi acela, mai puţin global la prima vedere, că delegaţii prezenţi la conferinţe ar putea mai lesne, într-un curent de opinie format, să-şi pună ordine în gânduri. Aşa însă participanţii la aceste întruniri sunt puşi în faţa inevitabilităţii unui travaliu de analiză şi sinteză comparabil cu parabola paustovskiană a trandafirului de aur. Subiectivitatea şi, nu rareori, incompatibilitatea instrumentarului de "cernere" fiind axiomatice, rezultatele obţinute vor fi asemenea. Din acest unghi de vedere, dacă raportăm finalitatea adunărilor IFLA la mesajul sus-amintitei parabole, se subînţelege cu de la sine putere că unul din însemnele aproape stigmatice ale conferinţelor este acesta: "Câţi delegaţi, atâţia trandafiri (de aur)".

Forumul IFLA-97, convocat la Copenhaga, nu a fost, în acest sens, o excepţie, aşa încât poţi să te alegi cu nişte concluzii şi idei de ansamblu pe întreaga arie a temei generice ("Bibliotecile şi informaţia în dezvoltarea societăţii umane") numai după ce cumulezi şi apoi "cerni" rapoartele, comunicările şi alte materiale risipite pe şedinţe, secţiuni şi prin raioanele expoziţiei desfăşurate în Bela Center. Primul lucru de menţionat este că suportul general-uman şi juridic pe care s-au aşezat dezbaterile a fost Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, cu accent pe dreptul de acces la documente şi informaţie. Postulatul-pivot (filosofico-bibliologic) a reieşit, în această ordine de idei, din relativ mai vechea idee a comunei globale, a unui sat mondial, aşezările rurale oferind, în viziunea specialiştilor, un model de comunicare lejeră, de circulaţie operativă şi eficientă a informaţiei, de acces simplu şi deplin la aceasta din urmă. Bibliotecile sunt menite să fie nişte puncte nodale ale preconizatului sat global informaţional, iar pentru aceasta ele urmează să conveargă, să se constituie, prin cooperare, într-o Bibliotecă Mondială Unită. Avantajele unei asemenea întreprinderi s-ar focaliza, sumar, în următoarea finalitate: orice om din orice ţară, unitate teritorial-administrativă, oraş, sat, cătun ar putea să aibă acces liber la colecţiile şi bazele de date ale B.M.U., adică la colecţiile şi bazele de date din orice altă ţară, oraş etc.

Cum ar trebui şi cum ar putea fi realizat un asemenea proiect? Dezbaterile de la Copenhaga s-au concentrat, în acest sens, asupra următoarelor probleme-cheie:

1. Aspectul sociologic, general-uman.
2. Problema resurselor tehnologice.
3. Problema resurselor umane.
4. Cooperarea şi integrarea.
5. Infrastructura.

Cel puţin, câteva dintre aspectele acestea trebuie să fie reflectate într-un mod distinct.

Sfidarea erei virtuale, la care s-a referit majoritatea vorbitorilor, se produce, în acest final de secol şi de mileniu, sub semnul dominator al paradoxurilor. În multe ţări nu este pusă la punct nici cel puţin elaborarea şi editarea bibliografiei naţionale, iar INTERNET-ul le introduce deja în epoca accesului virtual. Paradoxurile existente îşi au sorgintea în lipsa unor infrastructuri necesare şi a unor cadre suficient pregătite, în costurile inaccesibile ale informaţiei înseşi. Schimbarea este chintesenţa erei virtuale, care o surclasează pe cea a lui Gutenberg nu numai prin depăşirea limitelor difuzării informaţiei, ci şi prin anularea paradigmelor şi normelor relative la dreptul de autor şi la accesul la documente. În opinia lui Barden (aici şi în continuare — voi opera cu numele biblioteconomiştilor care au luat cuvântul la IFLA-97 sau la care s-au referit vorbitorii), bibliotecarii şi informaticienii trebuie să-şi revizuiască scopurile, acestea ţinând nu doar de regăsirea informaţiei ci şi de un nou "ambalaj" al acesteia, reţeaua mondială de computere WWW impunând reconsiderarea conservării şi difuzării. Accesul fizic la documente nu mai este atât de important: serviciile on-line, bazele de date pe CD, INTERNET-ul au generat o schimbare a opticii, a mentalităţii şi chiar a realităţii. Lectura nu mai este singura formulă de acces, căci utilizatorul are privilegiul alegerii formatului. Automatizarea nu mai constituie, pentru biblioteci, un vis, ci o realitate cel puţin înconjurătoare. Scopul lor trebuie să fie integrarea serviciilor şi asigurarea accesului utilizatorilor, la noua realitate informaţională. De la Raşid citire: "Dacă mai ieri principalul indiciu de calitate era, pentru biblioteci, volumul colecţiilor, astăzi iese în prim-plan capacitatea de transmitere-recepţionare a documentelor şi a informaţiei. Noua realitate este una a **bibliotecilor electronice** şi a **bibliotecilor-agenţii**". Schimbările ce au loc sub aspectul globalizării şi sub acela al infrastructurii informaţionale au făcut-o pe o reprezentantă a Africii Centrale să vorbească de un "cutremur de pământ în sfera informaţiei". Poate şi din cauza că realitatea Satului Global face ca informaţia să devină o resursă strategică de importanţă capitală. Magistralele informaţionale vor constitui forţa motrice a prosperităţii economice şi sociale în secolul XXI. Noi, menţiona Peter Druker, trăim în perioada transformării societăţii umane într-o societate a cunoaşterii prin informaţie şi a primatului cunoştinţelor. Pământul, capitalul, munca devin secundare. Informaţia se transformă în cunoştinţe, iar acestea vor constitui obiectul principal al proprietăţii şi al puterii. Din perspectiva acestei virtuale realităţi, urmează să se producă o reconsiderare a sociologiei şi a statisticii sociologice. Indicatorii de performanţă pentru era virtuală urmează a fi nu numărul de autoturisme, televizoare, maşini de spălat ş.a. per capito, ci numărul de reţele şi de linii telefonice şi de INTERNET, de CD-uri etc. la mia de locuitori. E de remarcat faptul că, sub aspectele acestea ale infrastructurii, Suedia, care deţine locul întâi în lume după numărul de linii telefonice (682) la mia de locuitori, a fost apreciată de mai mulţi specialişti ca fiind Ţara Secolului XXI în ceea ce priveşte informatizarea bibliotecilor.

Un alt amendament sociologic făcut de specialişti este acela că în era virtuală trebuie să se treacă de la noţiunea de **echitate socială** la aceea de **echitate informaţională** (la nivel de indivizi, comunităţi, ţări, regiuni globale). Tonul a fost dat în acest sens prin afirmaţia-constatare a lui Cartie: "transferul resurselor în domeniul tehnologiilor de vârf duce la reducerea alocărilor în sfera socială creându-se un stil de viaţă care este accesibil doar unei părţi din populaţie". Sindromul acesta se manifestă de pe acum, pricinuind o întreagă avalanşă de repercusiuni malefice, de la încălcarea drepturilor omului la periclitarea securităţii naţionale şi regionale. Din cauza preţurilor inaccesibile, populaţia săracă din mai multe ţări apelează la reţele telefonice clandestine pe piaţa tenebră. Din aceeaşi pricină se produce scurgerea informaţiei din Sud în Nord, din coloniile informaţionale spre metropolele informaţionale. Independenţa şi suveranitatea oricărei ţări în era virtuală va depinde (a şi început să depindă) nu de puterea economico-militară, ci de cea informaţională, de unde necesitatea revendicată de către comunitatea internaţională

(inclusiv la IFLA-97) de sprijinire a constituirii şi dezvoltării sistemelor informaţionale naţionale. A început exploatarea informaţională: ţările nevoiaşe se văd impuse să cumpere informaţie (chiar şi pe aceea despre ele însele) de la ţările bogate. Contrabanda, pirateria, specula s-au reorientat şi ele şi proliferează în mediul informaţional, în domeniul informaţiei-marfă. informaţia despre o ţară europeană, de exemplu, e mai ieftină sau chiar e gratuită dacă e dobândită, din magistralele informaţionale, de pe teritoriul ţărilor lumii a treia. Adusă în Europa însă, ea este vândută la preţuri fabuloase. Conotaţiile social-politice ale fenomenului par a fi şi mai flagrante. Tehnologiile informaţionale au dat un mare spor de putere cercurilor de guvernare (oficiale şi interlope deopotrivă), dar în acelaşi timp au marginalizat, iar pe alocuri au imobilizat, mijloacele de difuzare a informaţiei pentru populaţie, stare întreţinută, ai impresia, prin lipsa cronică (sau poate dirijată?) de finanţare şi de investiţii tehnologice din partea statului. Prin urmare, dacă informaţia înseamnă putere, atunci populaţia simplă, neavând acces la ea, devine tot mai neputincioasă, tot mai înrobită. În sfârşit, INTERNET-ul, magistralele informaţionale, reţeaua WWW sunt nu numai un instrumentariu aducător de nou şi de progres, ci şi o armă care poate să destabilizeze ţări şi regiuni întregi. "INTERNET-ul poate deveni un Cal Troian cultural şi economic în multe ţări" (Cartie). Acţiunile şi revendicările anticipative preconizate şi promovate de către comunitatea biblioteconomică internaţională, cum ar fi constituirea sistemelor de securitate naţională informaţională, crearea unor mecanisme eficiente de aplicare a Protocolului Internaţional INTERNET, promulgarea unor legi naţionale relative la acest mediu ş.a. sunt de o importanţă hotărâtoare pentru destinele societăţii umane şi, prin urmare, ele trebuie să fie tratate pe măsură de către această societate.

2 În virtutea gravităţii problemelor noi, scoase pe tapet de noua realitate, important este nu atât să fie elaborate măsurile adecvate de sancţionare a unor fapte deja împlinite, cât să fie depistaţi, cercetaţi, scoşi în vileag şi înlăturaţi factorii generatori de inechitate informaţională şi de fenomene cu repercusiuni malefice. Un merit al întrunirii de la Copenhaga este acela că aceşti factori au fost supuşi unei analize implicate, de angajare, încercându-se şi o clasare a lor precum urmează:

1. Factorul cultural: instruirea şi educaţia insuficientă, analfabetismul populaţiei în materie de informatică şi informatizare.

2. Factorul social: incapacitatea de a aprecia şi a trata informaţia ca pe o resursă.

3. Factorul demografic: barierele lingvistice, aşteptările exagerate de la tehnici şi tehnologii, lipsa de autoritate a ştiinţei, nivelul insuficient al industriei poligrafice.

4. Factorul informaţional: reţelele telefonice, poştale şi electrice neadecvate, restricţiile la import.

5. Factorul infrastructural: inaccesibilitatea reţelelor de telecomunicaţie, lipsa de standarde în multe aspecte ale informatizării, evidenţa bibliografică prost organizată sau nepusă la punct, lipsa de reprezentativitate a colecţiilor de tipărituri, calificarea insuficientă a cadrelor, educaţia continuă neadecvată.

6. Izolarea geografică şi intelectuală: preţurile inaccesibile la lucrările de reţea în sistemele continentale, lipsa infrastructurii necesare în spaţiul rural, fluxurile comunicaţional, informaţional şi de transport neadecvate.

Problemele legate de echitatea informaţională a populaţiei, de asigurarea unui acces egal pentru toţi oamenii dintr-o comunitate, pentru toate comunităţile dintr-o ţară, pentru toate ţările de pe un continent, pentru toate continentele de pe un glob se află de mai mult timp în câmpul de preocupări al comunităţii mondiale. Organisme internaţionale cum sunt UNESCO, UNDP, IFLA, Consiliul Europei, Fundaţia SOROS ş.a. finanţează programe de retehnologizare a instituţiilor şi ţărilor sărace. Acestea din urmă sunt clasate mereu la aşa-zisa lume a treia, deşi se pare că actualmente sintagma aceasta a ajuns să ţină doar de un fel de a spune, ea neavând o acoperire conţinutală reală. Or, în comparaţie cu multe ţări raportate la această clasă, Republica Moldova este incomparabil mai patriarhală. Şi atunci apare în mod firesc

întrebarea dacă nu cumva noi ar trebui să fim clasaţi la o lume a patra. Oricum, în virtutea unei tradiţii constituite, fără de această clasare, indiferent de justeţea ei, este dificil să obţii un sprijin financiar internaţional.

Retehnologizarea însă, oricât de performantă ar fi ea, nu rezolvă de la sine problema accesului la informaţie. Important este ca populaţia să ştie cum să se folosească de noile tehnologii. În acest sens, la IFLA-97 a fost reconfirmat postulatul că asigurarea accesului înseamnă în primul rând o instruire generală şi că bibliotecile se numără printre cele mai indicate localuri de familiarizare a oamenilor cu computerul, INTERNET-ul etc. Această reconsiderare a noţiunii de acces îşi află deja o transpunere practică în ţările cuprinse de valul aşa-zisei a doua alfabetizări.

3 Resursele tehnologice devin în condiţiile societăţii informatizate, un fel de act de identitate pentru orice instituţie, comunitate, ţară. Tendinţele de evoluţie a acestora au fost ridicate de către specialişti la rangul de legităţi ale lumii noi, ele reducându-se la următoarele trei postulate: 1) vectorul evoluţiei tehnologiilor informaţionale configurează o încercuire globală; 2) schimbarea este singurul lucru stabil şi 3) blocarea şi suprasolicitarea sunt iminenţele cele mai actuale.

Nota bene: la întrunirea de la Copenhaga la categoria resurselor tehnologice au fost raportate şi clădirile de bibliotecă! Nevoia unei asemenea abordări se resimţea de demult. Or, structurile arhitectonice tradiţionale, mai ales cele istorice, chintesenţa cărora sunt rigiditatea conservatoare, nemişcarea — nu se pretează, ba chiar vin în contradicţie cu esenţa societăţii informatizate care este schimbarea. Aceste structuri (şi despre aceasta ne-am convins şi noi atunci când am purces la automatizarea Bibliotecii Naţionale din Chişinău) îngreunează procesul de implementare a sistemelor automatizate de bibliotecă, dictând cheltuieli suplimentare considerabile pentru efectuarea lucrărilor de adaptare şi fac extrem de dificilă aplicarea managementului biblioteconomic performant bazat pe flexibilitate morfologică continuă, pe potrivirea funcţională permanentă la necesităţile mediului în schimbare. Noţiunea de **"mobile building"**, introdusă în uz de către managerii şi biblioteconomiştii americani, a însemnat, iniţial, aplicarea în interiorul contrucţiilor de bază ale clădirilor de bibliotecă a unor pereţi mobili care să permită flexibilitatea funcţional-morfologică în funcţie de cererea pieţei informaţionale. În ţările de expresie sau de stilistică germano-britanică a fost pusă în aplicare **ideea de hală**, aceasta presupunând lipsa oricăror pereţi interiori, spaţiile funcţionale fiind demarcate convenţional prin dispunerea mobilierului, iar interiorul în ansamblul său are similitudini cu acela al uzinelor. Proiectat şi edificat în această cheie, interiorul Bibliotecii Municipale din Copenhaga, ca şi felul cum activează această instituţie, sunt o întruchipare vie a ideii de **industrie a serviciilor de bibliotecă**. Să fim de acord însă că aceste două orientări în biblioarhitectura contemporană nu reflectă nici pe departe complexitatea fenomenului numit bibliotecă. Născute pe un palier de gândire şi acţiune in extremis, dictat de nevoia de a supravieţui, de a rezista concurenţei pe piaţa informaţională, ele, ca de altfel şi industrializarea bibliotecărească, mai curând deformează această complexitate şi nu este exclus să ajungă a fi expresia unei decadenţe în bibliologie. Or, mobilitatea, serviciilor şi altele asemenea, deşi se înscriu perfect în spiritul timpului, nu pot să deţină primatul în raport cu parametrii socio-culturali, spirituali şi soteriologici ai institutului de bibliotecă. Omul nu se va confunda, să zicem, cu maşinile ce fac coadă la benzinărie, stând şi el în rând în hala unei biblioteci pentru a se "alimenta" cu informaţie. În chiar biblioteca municipală din capitala daneză se desfăşoară numeroase activităţi de suflet, conţinutul cărora se potriveşte cu interiorul de hală ca nuca de perete.

Pe de altă parte, nu e mai puţin adevărat că şi conţinutul modernizat al bibliotecii are acelaşi grad de potrivire cu clădirile tradţionale şi istorice. În această ordine de idei, pornind de la aprecierea clădirii de bibliotecă a rang de resursă tehnologică, bibliotecoromiştii danezi au realizat o nouă tipologizare a bibliotecilor, împărţindu-le, după acest criteriu, în clasice şi moderne. Cu referinţă a cele

din urmă, ideea, care în cadrul dezbaterilor s-a transformat totuşi într-un curent de opinie, este că proiectele noilor clădiri de biblioteci trebuie să fie umanizate, homocentrizate. Concesia făcută de "industrialişti" rezidă în acceptarea şi introducerea în uz a unei noi noţiuni, a aceleia de **"spaţiu arhitectonic informaţional"**, aceasta presupunând conjugarea funcţionalităţii tennologice cu îmbinarea artistică a elementelor constructive. Proiectul noii clădiri a Bibliotecii Regale a Danemarcei pare să fie circumscris acestui consens.

Dar nici acest mod de abordare arhitecturală şi inginerească nu acoperă pe deplin complexitatea fenomenului. Drept care tot mai mulţi specialişti subliniază nevoia unei **metafizici moderne a biblioarhitecturii**. Proiectul "Bibliothèque de France", mult discutat şi apreciat la IFLA-97 ca fiind unul pentru mileniul III, este produsul unor investigaţii de profundis tocmai în această direcţie. Concepţia cu valoare de unicat şi de premieră mondială, "Bibliothèque de France" are un suport filozofic elaborat sub toate aspectele, inclusiv cel arhitectonic, care se bazează pe ideea de bibliotecă naţională ca memorie a naţiunii şi pe un program conceptual de lungă durată — "Mémoire de France". Structura arhitectonică a creierului uman a servit, într-un anume fel, drept model de imitaţie. La umbra fascinaţiei domnitoare generate de această lucrare te întrebi totuşi dacă nu cumva elementele ce reprezintă în ea intelectul uman le copleşesc pe celelalte "reprezentante" ale omului, în special ale omului francez, şi, deci, dacă, în consecinţă, acest proiect nu este şi el puţin dezechilibrat.

Şi a fost expus în Bela Center un proiect care, din păcate, nu s-a prea aflat în câmpul de atenţie al vorbitorilor, dar care reprezintă un model perfect de metafizică biblioarhitecturală modernă — proiectul noii clădiri a Bibliotecii Naţionale din Riga. O formulă artistică ce o surclasează pe aceea a francezilor. O acoperire deplină şi armonioasă a întregii complexităţi a bibliotecii ca fenomen, precum şi a viziunilor asupra ei din veacuri şi din prezent (far, cetate, navă (maritimă dar şi cosmică), arcă biblică, templu, deal natal, memoria neamului, univers, loc soteriologic de comunicare umană). Formă arhitecturală nemaiîntâlnită niciunde şi niciodată. Chip simpatetic iradiind dragostea pentru om şi iubirea de ţară. Un implicit tehnologic de ultimă oră plus viziuni tehnice inovatoare, gen SF. O întruchipare a tuturor timpurilor. Proiectul leton va fi, cred, una dintre referinţele secolului XXI, dacă-şi va afla o înfăptuire pe măsură.

4 Despre "trupul" şi "spiritul" informatizării (vorba antreprenorilor de la IME Bucureşti), adică despre hardware şi software s-a discutat atât cât era necesar să se sublinieze interdependenţa dintre acestea şi resursa arhitecturală, statutul lor prin care au devenit ca un dat al biblioteconomiei cât şi nevoia şi modalităţile perfecţionării lor continue. Nu e mai puţin notabilă interdependenţa evolutivă dintre ele însele: generaţiile mai noi de computere dictează necesitatea elaborării unor logisiel-uri adecvate şi viceversa: software-urile de dată recentă depăşesc prin complexitatea lor parametrii calculatoarelor relativ vechi. Noţiunea de generaţie (versiune) a intrat şi în uzul curent al programatorilor, la IFLA-97 fiind demonstrate ultimele generaţii de programe VTLS şi VUBIS. Disputa dintre inginerii-programatori şi biblioteconomişti (mai puţin principială şi mai puţin consistentă ca aceea ce s-a produs cândva între fizicieni şi poeţi, poate şi din cauza insuficientei informări reciproce a acestora dintâi asupra domeniilor profesate) s-a soldat cu acceptarea unui adevăr axiomatic: nici un soft de bibliotecă nu va avea calitatea şi eficienţa scontate dacă în elaborarea lui nu sunt implicaţi şi tehnologi-biblioteconomişti. Principiul acesta al tandemului rămâne valabil şi la exploatarea sistemelor automatizate de bibliotecă. Deşi nu puţine sunt opţiunile în favoarea unor biblioteconomişti cu reciclare aprofundată în domeniul programării şi al administrării reţelelor de computere şi a bazelor de date.

În condiţiile repeziciunii debordante cu care se învechesc produsele de soft şi de hard, avându-se în vedere finanţarea insuficientă şi în general problematică a bibliotecilor, de o importanţă vitală este găsirea unor soluţii tehnologice şi logistice de renovare, redotare

şi adaptare a resurselor disponibile. O subcomisie în cadrul FIAB-ului, precum şi nişte structuri corespunzătoare de nivel naţional ar contribui realmente la soluţionarea acestei probleme.

Pentru informatizarea bibliotecilor hotărâtoare devine ceea ce unul dintre paticipanţii la conferinţă a numit **"mentalitate de reţea"**. Într-un spaţiu informatizat însăşi noţiunea de PC pare să-şi piardă conotaţiile sale primare, reţelele locale, teritoriale şi naţionale impunând o cu totul altfel de ideologie. PC-urile ar putea să mai însemne ce-au însemnat doar pentru utilizatorii la domiciliu. Globalizarea informaţiei definitivează această situaţie, toate resursele intrând într-o relaţie de subordonare cu reţeaua World Wide Web, cu magistralele informaţionale şi cu INTERNET-ul. Mult râvnitul Sat Global începe să devină o realitate. O noţiune nouă, aceea de **"bibliotecă în aerospaţiu"**, a fost introdusă în uz de către Comisia Europeană, aceasta prezentând la Copenhaga pachetul de programe "Telematics for libraries". 80 de proiecte, în elaborarea cărora s-au investit 64 de milioane de dolari americani, integrează într-un tot informaţional sistemele de biblioteci ale ţărilor-membre în blocul NATO. În fond, această bibliotelematecă este expresia unui "sat" informaţional continental, exemplu de urmat şi pentru alte continente şi, poate, o sugestie că la "satul mondial" se poate ajunge prin constituirea "mahalalelor" sale. Asta, bineînţeles, pentru acei care au traversat nişte etape anterioare: PC-uri cu utilizare în sens primar, reţele locale, teritoriale, naţionale. Bibliotecile moldovene mai au de făcut nişte paşi...

5 Cunoaşterea evoluţiei tehnologice a bibliotecilor din ţările fruntaşe este pentru cei din ariergardă un exerciţiu instructiv şi recuperatoriu în sensul că prin efort de autodepăşire, beneficiind de rezultatele unor cicluri de probe şi erori deja consumate, îţi creezi posibilitatea de surmontare a unor etape. Afinităţile noastre cu francezii, genitive dar şi elective de multe ori (la promovarea reformei bibliotecare în Republica Moldova, de exemplu, au fost urmate direct sau prin filiera biblioteconomiei româneşti, idei şi modele franţuzeşti) ar fi un argument firesc în favoarea alegerii experienţei probante a acestora drept palier al travaliului cognitiv, din care, în cazul cel fericit, am putea să rămânem cu un imbold faustic întemeietor de personalităţi noi, de o comunitate bibliologică nouă în Basarabia, aliniată şi orientată altfel decât a fost. Cu atât mai mult că experienţa galică suscită tot mai mult interesul general, fiind înalt apreciată pe mapamondul bibliologic, alegerea dnei Cristine Dechamp în funcţia de preşedinte IFLA încununând această preţuire.

Sistemul de biblioteci al Franţei (la Copenhaga i-au fost consacrate numeroase comunicări, raportul lui Dominique Lahany fiind unul de referinţă) se caracterizează, în general, printr-un mod de comportament prudent. Există câteva biblioteci-pilot *(bibliothèques-pionniers)* — la Cambrai, Lyon, Valenciennes, Taverny, Licieux, Paris (B.P.I. "Pompidou") — pe seama cărora sunt probate majoritatea inovaţiilor înainte ca acestea să fie omologate. Punctul de plecare al modernizării a fost inventarea **mediatecii**. Prima bibliotecă de acest fel a apărut la Cambrai, ideea minimă fiind ca ea să conţină ceva mai mult decât cărţi (documente audio, video, reproduceri de artă, jocuri, CD-ROM-uri). În anii '80-'90 a apărut o întreagă reţea de asemenea instituţii care a repurtat un succes masiv. S-a constituit şi un nou tip de clădiri numite tot mediateci. Problema coexistenţei unor suporţi diferiţi s-a aflat atunci în centrul atenţiei biblioteconomiştilor francezi. La Cambrai s-a optat pentru clasificarea unică a tuturor suporţilor. În alte biblioteci s-a recurs la catalogarea separată pe genuri de suporţi: cărţi (adulţi, juniori), discuri, video etc. În această perioadă intră în uz noţiunea de **multimedia**.

Nu mai puţin relansatoare a fost ideea formalizării datelor catalografice, formatele UNIMARC şi RAMEAU fiind aduse la statutul de standarde naţionale. Informatizarea întemeiată pe aceste formate a decurs în două planuri: cel al antreprizelor, cuprinzând bibliotecile mari şi reţelele de biblioteci şi acela numit în Franţa *l'informatique domestique* (7 milioane de computere Minitels utilizate la

domiciliu au fost conectate la bazele de date din biblioteci). Etapa imediat următoare a fost şi s-a numit **prefigurarea logitecii**. În preludiul ei, numit de francezi primul val (sintagmă ce a făcut faimă în biblioteconomia lor naţională) s-a produs implementarea documentelor electronice *hors ligne*, experimentală şi treptată: 1) utilizarea CD-ROM-urilor ca instrumente bibliografice, 2) oferirea lor spre consultare cititorilor *sur place* şi 3) implementarea masivă în toate genurile de activităţi şi de împrumut (inclusiv la domiciliu) pe întreg cuprinsul sistemului de biblioteci, constituirea **sideromotecilor**.

S-a trecut apoi la formarea primelor **colecţii digitale**. Procesul de digitalizare *(numerisation)* a cuprins documentele ce ţin de patrimoniul naţional imprimat şi de istoria Franţei. Suporţii utilizaţi pentru aceasta au fost (şi mai sunt) CD (ROM şi photo), durdisque, DON. Accesul la aceste colecţii a fost separat de catalogul general. Pe lângă biblioteca publică din Valeciennes a fost înfiinţată prima staţiune de digitalizare.

"Le choc INTERNET" a fost titlul celui de al doilea val. Experimentul a început în cadrul programului de interacţiune a bibliotecilor universitare cu reţeaua RENATER. Întrucât INTERNET-ul este considerat un obiect de mediatizare ambiguă (nu sunt filtrate elementele porno, cele de propagare a rasismului etc.), implicarea bibliotecilor şi a cititorilor a fost prudentă şi minoritară. Accesul publicului s-a înfăptuit în mod treptat (dozat) la Lyon, Taverny şi la B.P.I. "Pompidou". Accesul este limitat în timp şi se realizează în parte cu plată, în parte gratuit, prin pagina de orientare, pagina de acces şi furnizorul de acces. Beneficiarilor li se oferă servicii de navigare, copii pe hârtie şi pe dischete. În paralel cu omologarea serviciilor INTERNET se produce conectarea bibliotecilor franceze la reţeaua WWW. Etapa "Web" a însemnat conştientizarea nevoii trecerii de la autonomie la integrarea internă şi externă.

Integrarea internă a urmărit scopul juxtapunerii suporţilor şi tehnologiilor incompatibile. În 1994 la Valenciennes, Windows-ul este folosit ca program integrator intern, reuşindu-se compatibilizarea catalogului general cu reţeaua CD-ROM, posturile de logitecă şi accesul la INTERNET. Ia naştere, astfel, primul **catalog electronic multimedia**. La B.P.I. şi la Lion a fost aplicat în acest scop aşa-numitul *via telnet*. Astăzi integrarea internă este facilitată de noua tehnologie complexă **INTRANET**.

Integrarea externă (de reţea şi de sistem bibliotecar) se înfăptuieşte în cadrul strategiilor INTERNET ale comunităţilor locale, în reţeaua de documentare constituită prin cooperarea bibliotecilor universitare cu cele publice ş.a. Un sistem integrat la nivel naţional se pune la punct odată cu realizarea proiectului "Bibliothèque de France". Serviciile oferite publicului în acest regim integrat sunt de o diversitate şi de o complexitate impresionante, de la simpla pagină de prezentare la veritabile animaţii literare cu publicări de texte.

De notat este că dezbaterile, controversele actuale ale biblioteconomiştilor francezi, problemele scoase de ei pe tapet sunt mai mult de ordin bibliotecăresc decât tehnologic. Se crede, de exemplu, că tehnologiile noi busculează organizarea bibliotecilor. Un subiect mereu deschis este "Multimedia şi problema graniţelor dintre genuri" (jocurile, fac ele parte din colecţiile bibliotecii? şi altele asemenea). Cum în mediul INTERNET utilizatorul versat nu prea are nevoie de ajutorul bibliotecarului, ba chiar dispare şi publicul cititor, în locul lui venind clientela, se discută mult despre destinul şi viitorul bibliotecii şi al bibliotecarului. Extensiunea serviciilor a generat şi ea câteva subiecte permanente în cadrul disputelor, conferinţelor şi în paginile publicaţiilor de specialitate (funcţia "de impresie" a CD-ROM-ului, INTERNET-ul, care este mai mult decât un spaţiu de lectură ş.a.). Problemele de ordin juridic şi chiar tarifar s-au răsfrânt şi ele asupra luărilor de atitudini şi evoluţiei cadrului de reglementare.

6 Resursa umană (bibliotecarul/beneficiarul/utilizatorul) are a cunoaşte şi ea metamorfoze pe potriva schimbărilor ce se produc. Este evident că bibliotecarul de formaţie clasică şi cu atât mai mult nespecialistul reciclat sau reformat la cursuri postuniversitare (chiar cu vechime considerabilă în muncă) vor avea tot mai puţine şanse de supravieţuire dacă nu-şi vor

reconsidera şi nu-şi vor îmbunătăţi în mod radical pregătirea profesională. Or, bibliotecarul trebuie nu doar să cunoască şi să ştie a manipula noile resurse tehnologice, dar să-i şi familiarizeze cu ele pe cititori, lucru fără de care aceştia din urmă nu-şi vor putea realiza dreptul de acces la informaţie. În plus, noile tehnologii au un impact radical asupra biblioteconomiei înseşi, multe compartimente ale căreia, în special cele ce ţin de tehnica de lucru, au fost şi continuă să fie revizuite, ele dictează necesitatea unei exactităţi, punctualităţi, a unei discipline tehnologice fără precedent: orice necorespundere, fie şi neînsemnată, nu mai rămâne un incident local, sau localizat, ca mai înainte, ci se răsfrânge imediat asupra ciclului tehnologic al întregii biblioteci, iar uneori şi asupra unei reţele bibliotecare. Se iscă, în acest context, o situaţie paradoxală: pe de o parte, specializările trebuie să fie mult mai aprofundate şi mai exacte (legate de posturi concrete), pe de alta însă, tocmai o astfel de specializare, în condiţiile regimului funcţional de reţea şi a unei viteze operaţionale nemaicunoscute, poate ,ericlita, mai mult ca oricând integritatea sistemică dacă angajatul nu are o viziune a întregului, în special dacă nu are cunoştinţe despre ce trebuie să întreprindă ori să evite la postul său, în parte, pentru a nu prejudicia, a nu bloca ciclul de procese şi operaţii al instituţiei în totalitatea şi în unitatea sa. De unde necesitatea însuşirii unor cunoştinţe sintetice, ce ţin chiar de o metafizică biblioteconomică, dar care trebuie să fie revelatoare şi mai esenţiale decât filosofările adeseori gratuite şi aproximative de până acum. Se impune, prin urmare, o reconsiderare a concepţiilor (noţiunilor) de profesionalism şi de profesionism în biblioteconomie.

Schimbările de fond ale profesiei ar putea să aibă un impact modificator asupra titlului ei însuşi. Când, în anii '90, în Franţa se derula perioada de graţie a sideromotecilor, specialiştii erau pe punctul de a oficializa în locul denumirii de bibliotecar pe aceea de sideromotecar. Dezbaterile asupra acestei chestiuni au continuat şi la IFLA-97. Opţiunile rămân deocamdată împărţite. Se reţin ca fiind mai relevante şi mai echlibrate definirile propuse de reprezentanţii ALA ("lucrător (sau bibliotecar) de referinţă"), Peter Druker ("lucrător al cunoaşterii şi al cunoştinţelor") şi Deluiz ("bibliotecar-informatician").

De regulă, definiţiile noi ale profesiei au drept acoperire concepţii noi asupra învăţământului bibliologic. Noţiunea de educaţie continuă este regândită şi reconsiderată, conştientizându-se inevitabilitatea propunerii (acceptării) unor obiective majore, de performanţă, mereu înnoite, care să conducă la emergenţa valorilor în biblioteconomie, la formarea unor specialişti de top, la depăşirea, în sfârşit, a efectului (devenit patologic la noi) de conservare a condiţiei minore de inerţie, de fobie în faţa noului, de incertitudine şi de vizionarism fatidic. Noţiunea de instruire performantă a fost acceptată unanim ca fiind una generică şi directoare. Strategia pregătirii cadrelor de bibliotecă trebuie să presupună nu doar cultivarea unor deprinderi de orientare în bibliografia profesiei şi de autoinstruire, în primul rând, însuşirea unor metodologii de gândire biblioteconomică şi situaţională, de cunoaştere bibliologică, formarea unor capacităţi de adaptare la schimbări, dar mai ales a unor aptitudini de anticipare a schimbărilor, de prognozare a acestora, de modelare continuă a unor funcţii, rămânând ca ceea ce au făcut în general până acum studenţii (memorizarea adeseori mecanică şi altele asemenea) să rămână "în grija" computerelor personale ale acestora, care computere urmează şi ele să-şi "facă studiile" dimpreună cu proprietarii lor. Una dintre condiţiile de înmatriculare ar fi deci, nu doar să posezi computerul, ci să şi posezi un computer.

În virtutea unei astfel de viziuni, partea de leu a investiţiilor în învăţământ trebuie să fie destinată studiilor la facultate şi nu educaţiei continue, pentru care statul cheltuieşte sume considerabile, până la urmă şi în mare nejustificate. Durata studiilor urmează a fi mărită de la 4-5 la 8-9 ani, programele de studii conceptuale şi metodologice fiind conjugate în mod obligatoriu cu activitatea practică într-o bibliotecă, unde studentul are statut de angajat pe toată durata studiilor. Ciclul formativ va include câteva trepte pe care viitorul bibliolog va trebui să le ia, la

facultate şi în bibliotecă, asemeni celor ce studiază medicina. În mod analog, catedrele facultăţii vor avea drept baze de pregătire biblioteci concrete, în care profesorii vor fi şi ei angajaţi, la nivel de şefi de compartimente. După absolvire, autoinstruirea (educaţia continuă) va ţine de competenţa şi de grija fiecărui specialist, de aceasta depinzând evoluţia carierei sale şi remunerarea muncii în baza unei grile de trepte pe care aceasta urmează să le ia pe parcursul activităţii sale.

Câteva dintre principiile directoare implicite ale noilor concepţii de formare bibliologică reţin atenţia:

Cvin: "Principiul holistic trebuie să stea la temelia actului formativ. Orice decizie tehnică presupune cunoştinţe adecvate pentru cunoaşterea şi înţelegerea întregului scenariu".

Deluiz: "Bibliotecarul-informatician trebuie să fie pregătit pentru a asimila şi a dirija schimbările din societatea informaţională, el trebuie să devină acceleratorul canalului dintre resursele tehnologice şi informaţia vitală".

Kein: "Bibliotecile actuale pot să rămână viabile în secolul XXI numai dacă se vor schimba procesele de bibliotecă, acestea pivotându-se pe ideea şi pe deprinderile practice de acces la informaţie".

Monro: "Formarea trebuie să reiasă din paradigma schimbată a serviciilor, care, în condiţiile societăţii informatizate, cuprinde: 1) informarea, 2) instruirea, 3) dirijarea (orienterea) şi 4) stimularea (marketingul). În condiţiile schimbării bibliotecile trebuie să-şi asume şi funcţia de protecţie socială. Biblioterapia (în special terapia lecturii, atunci când informaţia este ambiguă) şi bibliopsihologia urmează a fi reabilitate".

E posibil, deci, ca într-un viitor nu prea îndepărtat, dacă lucrurile vor evolua în direcţia opţiunilor conceptuale enunţate, sub genericul profesiei de bibliotecar-informatician (eu unul pledez pentru această definiţie) să apară specialităţi adiacente noi, precum acelea de biblioterapeut, bibliopsiholog, biblioarhitect, bibliotehnolog, bibliioprogramator ş.a. alături de acelea care sunt deja prezente: administrator de reţea computerizată, administrator baze de date, administrator INTERNET, bibliosociolog etc.

Dincolo de formarea şi perfecţionarea continuă a cadrelor, o revoluţionare a managementului resursei umane în biblioteconomie se impune în mod implicit şi imperios, fiind vorba aici, de fapt, dacă e să spunem lucrurilor pe nume, despre nevoia unei a doua alfabetizări, în acest sens a conducătorilor din biblioteci. Perspectivele sunt legate aici de acceptarea şi trecerea la TQM, sistem prin care calitatea devine componenta modului de viaţă al bibliotecarului.

7 La o raportare a stării de lucruri de la noi la aceea din lumea de avangardă, diferenţele se văd cu ochiul dezarmat. De fapt, ele pot fi sesizate, ba chiar presupuse şi fără un asemenea exerciţiu. Lucrul acesta nu trebuie să fie însă, în nici un caz, un prilej de accentuare a fobiilor noastre aproape apriorice. Or, în acest fel este uşor să compromitem esenţa şi sensul umanului însuşi. Să încercăm încă o dată, cum au făcut-o predecesorii în ziua dintâi, să ne dezdoim coloana vertebrală, dar în acelaşi timp să nu exagerăm aşteptările de la tehnicile şi tehnologiile de ultimă oră. Or, trecerea fizică a graniţei mileniului trei nu înseamnă forţarea unor schimbări. Să luăm aminte la spusele celor mai deştepţi ca noi că "trebuie să-ţi propui obiective majore ca să nu admiţi conservarea condiţiei tale minore" şi că "omul sărac trebuie să-şi depăşească condiţia şi să-şi rezolve problemele prin instruire". Apoi să ne apucăm să constituim cel puţin un catalog electronic veritabil, să lichidăm handicapul flagrant dintre spaţiile informaţionale urban şi rural; să încercăm chiar să elaborăm un proiect intitulat "Bibliotelemateca Moldovei" cu care am putea fi luaţi şi noi în serios şi acceptaţi în Europa integrată. Toate acestea să le includem apoi în simbolicul trandafir de aur despre care am pomenit la început, trandafir cu care sper că m-am ales şi pe care vi-l întind şi vouă în mod dezinteresat, dar totuşi cu un interes necontrafăcut de altruist.

Alexe Rău

Vă propunem în paginile ce urmează câteva informații referitoare la pașii întreprinși de Asociația Bibliotecarilor Americani în vederea asigurării dreptului publicului la o societate informațională liberă și deschisă, precum și spicuiri din legislația unor țări scandinave privind bibliotecile publice.

OBIECTIVELE ASOCIAȚIEI BIBLIOTECARILOR AMERICANI RENTRU ANUL 2000

Asociația Bibliotecarilor Americani (ALA) trebuie să fie asociată îndeaproape cu ideea dreptului public[ului] la o societate informațională liberă și deschisă — participare intelectuală — tot atât de mult cât este cu ideea libertății intelectuale.

Punctele de plecare. Problemele

Pe măsură ce națiunea se implică tot mai mult în crearea, utilizarea și distribuirea cunoștințelor/informațiilor, biblioteca — cândva o instituție centrală pentru aceste activități — este marginalizată.

Vocile bibliotecarilor nu au putut fi auzite în dialogurile majore ce definesc acum structurile și serviciile care vor contura mediul informațional al viitorului previzibil, iar vocea interesului public nu se aude nici măcar în șoaptă.

Asociația Bibliotecarilor Americani (ALA) trebuie să se transforme rapid într-o forță în discursul informațional național, una care să îmbrățișeze noile forme tehnologice, dar în cadrul valorilor tradiționale de libertate a exprimării, egalitate a accesului și respect pentru multitudinea punctelor de vedere. Datoria noastră este să împărtășim ceea ce am învățat ca primă asociație informațională, pretinzând o voce mai puternică atât pentru membrii noștri, cât și pentru utilizatorii bibliotecilor.

Care este miza? Ce este în joc?

· Dorința unei viziuni noi care să evidențieze poziția ALA în dialogul național asupra problemelor informaționale.

· Necesitatea unei direcții și focalizări clare pentru toate funcțiile și activitățile ALA.

· Necesitatea unei activități legislative mai bune și în același timp a unei prezențe mai puternice a ALA pe scena informațională națională în general și în mediul electronic în particular, aflate în dezvoltare.

· Nevoia crescândă de a stabiliza baza financiară cu scopul de a susține aceste domenii, în timp ce se continuă dezvoltarea funcțiilor necesare existente.

· Importanța continuă a eforturilor pentru libertatea intelectuală.

· Abilitatea de a funcționa eficient în condițiile subutilizării interne și utilizării ineficiente a tehnologiei.

· Rolul extins al bibliotecilor și bibliotecarilor în pregătirea publicului în general, a copiilor în special, pentru societatea informațională.

· Nevoia redefinirii educației bibliotecare și a asigurării pregătirii profesionale pentru noua eră informațională.

O mare responsabilitate apasă asupra noastră. Poziția bibliotecilor de orice tip trebuie îmbunătățită și asigurată cu fermitate prin participarea noastră activă, nu doar ca un produs secundar al unor procese mai largi de luare a deciziilor în care noi nu suntem reprezentați. În același timp, publicul trebuie educat și implicat în probleme astfel încât să poată ajunge la o înțelegere a alternativelor și posibilităților ce sunt prezentate, cu toate beneficiile și riscurile asociate lor.

Pentru aceasta, trebuie să ne mobilizăm resursele în urmărirea unui singur obiectiv: ALA trebuie să fie asociată îndeaproape cu ideea dreptului public[ului] la o societate informațională liberă și deschisă — participare intelectuală — tot atât de mult cât este cu ideea libertății intelectuale.

Noi, furnizorii de informație, trebuie să ne informăm asupra fiecărui aspect al fiecărei probleme și să formulăm un plan armonios

de obiective și acțiuni. Fără un efort concertat vom rămâne fragmentați și fără un scop comun, slăbindu-ne abilitatea de a influența problemele cruciale pentru clientela noastră, pentru bibliotecile noastre și pentru noi înșine.

Provocarea

Asociația Bibliotecară Americană (ALA) a avut un mare succes în sec. XX, promovând și menținând ideea libertății intelectuale ca și concept crucial înăuntrul și în afara bibliotecilor.

În secolul următor problema accesului — sau a participării intelectuale — va deveni la fel de semnificativă. ALA are responsabilitatea și șansa unică de a reprezenta interesul public în luarea deciziilor legate de planul informațional național. Zonele-cheie de interes includ atât crearea cât și utilizarea cunoștințelor, designul sistemelor și serviciilor și procesele educaționale necesare pentru a da sens variatelor oferte și posibilități și utilizării instrumentelor disponibile pe măsură ce ele apar. Acestea constituie adevăratul acces — nu doar capacitatea de a obține un sistem de hardware și baze de date.

Câștigarea acestui nivel de participare reprezintă o provocare profesională în măsura în care ne stabilim scopul pentru secolul XXI. Putem continua să ne autodefinim prin formatul predominant pentru [suportul de] informație, cartea. Ori, noi putem transcende problema strictă a formatului și să recunoaștem că ceea ce simbolizează valoarea noastră ca o instituție a noului mileniu este conectarea populației la toate formele de idei și informație. Acceptarea acestei idei în interiorul domeniului bibliotecar și propagarea ei în rândul publicului trebuie să fie obiectivul central al ALA.

Un plan de cinci ani pentru a poziționa asociația în vederea erei informaționale

Un ciclu de planificări de cinci ani va face cu putință o dezvoltare sistematică a acestui nou obiectiv fără a conturba activitatea importantă a Asociației aflată în desfășurare. Cu ajutorul unor îmbunătățiri ale infrastructurii existente, unor extinderi ale rolurilor și cu câteva inițiative noi, obiectivele-cheie expuse în continuare vor putea fi atinse în cadrul celor cinci ani.

• *Extinderea și sporirea abilităților Washington Office-ului în urmărirea și influențarea problemelor și legislației naționale de importanță pentru domeniul bibliotecar și publicul său.*

ALA trebuie să ia atitudine în numeroase probleme tehnice și sociale, inițiative și legislație, incluzând noi interpretări ale copyright-ului și ale proprietății intelectuale, scopul și ținta infrastructurii informaționale, standardele tehnice și protocoalele, libertatea intelectuală în noile mijloace de comunicare a informațiilor, dreptul la informație guvernamentală de orice tip, avantaje reciproce și comerț în contrapartidă, schimburi comerciale asociate cu forme variate de telecomunicații, calitatea și extinderea accesului publicului, educarea copiilor și adulților pentru culegerea beneficiilor oferite de un mediu informațional îmbogățit.

În timp ce noi trebuie să admitem că aceste domenii nu constituie sfera exclusivă a ALA Washington Office-ului, el este răspunzător pentru multe aspecte ale evoluțiilor acestora, pe măsură ce ele se desfășoară la scară națională și necesită o puternică susținere pentru a realiza o activitate de urmărire a intereselor din domeniu.

Noi solicităm în mod permanent Washington Office-ului să transmită mesajele noastre Guvernului și altui auditoriu influent, privind resursele limitate și condițiile sub standard.

Washington Office-ul trebuie să se orienteze spre facilități extinse pentru a include noua activitate, să-și modernizeze tehnologia pentru un management și o comunicare mai eficiente și să aibă capacitatea și priceperea de a trata problemele erei informaționale cu scopul de a-și extinde abilitatea de a activa în calitate de consilier și consultant pentru legislatori, agenții guvernamentale, biblioteci și public în domenii importante pentru ALA. Nu putem crea o prezență națională care să aibă ceva de spus fără a dezvolta întreaga capacitate a Washington Office-ului.

• *Implementarea deja propusului Departament pentru Politica Tehnologiei Informaționale pentru a completa eforturile Washington Office-ului și a susține nevoile de informare și consultanță de natură tehnologică din domeniu.*

Consiliul ALA a recomandat înființarea unui Departament pentru Politica Tehnologiei

informaționale care să țină membrii ALA în pas cu schimbările și inovațiile tehnologiei informaționale. Acest departament ar trebui să fie brațul Washington Office-ului responsabil cu evaluarea și interpretarea chestiunilor tehnice dificile pe măsură ce acestea afectează scena națională și să conșilieze comunitatea bibliotecară și însuși ALA asupra întregului spectru de probleme ale tehnologiei informaționale. Structura noastră existentă nu posedă acest tip de expertiză tehnică și pare a fi în creștere necesitatea unui acces continuu, consistent la acesta pentru a putea evolua în continuare în toate domeniile.

• *Adoptarea unui ciclu tematic de cinci ani pentru inițiative și activități majore ale ALA, implementat și coordonat cu aportul tuturor diviziunilor și funcțiunilor ALA, care asigură o rețea de lucru pentru îndeplinirea obiectivelor pe termen lung.*

Deși activitățile și funcțiile ALA au asigurat beneficii importante, mult mai mult s-ar putea obține printr-o mai atentă coordonare și planificare centrate pe o temă sau un obiectiv de o mai lungă durată. Mai bine decât a avea inițiative pornite și stopate, provenind de la președinți diferiți, și un dute-vino de inițiative ale personalului fără o importanță prea mare acordată modului în care se potrivesc cu eforturile președintelui, o abordare mai unitară ar permite tuturor diviziunilor, unităților și altor părți să lucreze pe un set de obiective sau probleme adaptate scopurilor lor din interiorul organizației luată ca un întreg. Aceasta ar elimina dublarea, lipsa monitorizării, poziții diferite asupra acelorași probleme esențiale și alte pierderi de timp, talent și resurse.

Pentru a iniția acest concept, prima temă s-ar concentra asupra participării publice în cadrul societății informaționale, îmbinând două activități importante ale ALA desfășurate deja în etapele precedente ale planificării: tema președintelui ales Betty Turock "Echitate pe autostrada informațională" și a 50-a aniversare a ALA Washington Office-ului din 1995. Aceste două eforturi vor fi programate să se completeze reciproc și vor servi drept bază pentru orientările tematice corespunzătoare tuturor diviziunilor, birourilor și președinților ALA pentru o perioadă de cinci ani.

Orientarea creativității și abilităților considerabile ale personalului și membrilor ALA spre îndeplinirea planului înalt-focalizat ar putea fi mai productivă și vizibilă pentru cei din afara profesiei, în timp ce ar asigura o experiență mai semnificativă pentru cei din interior.

• *Divizarea impactului financiar al noilor propuneri de unificare dintre sursele tradiționale și cele noi de obținere de venituri, prin solicitarea unei creșteri a taxelor și inițierea unui program de donații, Fondul pentru Bibliotecile Americane.*

Situația bugetului actual nu permite asimilarea acestei noi ținte. Chiar prin realocarea fondurilor și efectuarea unor economii majore acolo unde este posibil, nu s-ar putea economisi suficient pentru a susține aceste noi funcții sau îmbunătățiri. Fundamentul ALA trebuie dezvoltat pentru a putea face față noilor oportunități și circumstanțe. Este propusă o creștere a taxelor, prima în zece ani, cu scopul îndeplinirii noii direcții, în special pentru extinderea Washington Office-ului și înființarea unui Departament pentru Politica Tehnologiei Informaționale — ambele de un considerabil interes.

Înființarea unei fundații caritabile independente ar putea funcționa în tandem cu ALA prin implicarea publicului, guvernului și industriei într-un larg, cuprinzător și deschis efort de creștere a fondurilor de finanțare, asigurând un mecanism de manevrare, de evidență și redactare de rapoarte asupra utilizării acestor fonduri și crearea unor metode oficiale de recunoaștere și stimă acordată donatorului. Noile fonduri generate de fundație pot fi scoase în evidență pentru a poziționa ALA în cadrul societății informaționale. O fundație va apela la acele surse care sunt refractare la ideea finanțării asociațiilor din cauza modului de percepere a propriului interes profesional, dar sunt dispuse să sprijine instituții ale căror obiective sunt de a susține interesele publice. Fundația va elimina orice confuzie a potențialilor donatori importanți.

Până în anul 2000

Este prevăzut că până în anul 2000 ALA va realiza următoarele:

1. ALA va fi acceptată de către public ca o voce și o sursă de susținere a participării persoanelor de orice vârstă sau condiție într-o societate informațională liberă și deschisă.

2. ALA va fi un participant oficial activ în diverse arene naţionale unde se discută şi se decid aspecte ale societăţii informaţionale ce afectează bibliotecile şi publicul lor.

3. ALA va identifica şi va întreţine relaţii de colaborare cu alte organizaţii şi grupuri, acţionând pentru o participare publică mai largă la dezbaterea problemelor societăţii informaţionale.

4. ALA va întocmi o declaraţie de perspectivă pentru o mai largă difuzare, definindu-şi poziţia şi rolul în cadrul mediului informaţional aflat în dezvoltare.

5. ALA va avea un Washington Office extins, cu capacitatea puternic dezvoltată de a învăţa, a analiza, a difuza informaţii despre şi a adapta problemele informaţionale naţionale importante la problemele bibliotecare tradiţionale.

6. ALA va completa un ciclu tematic de cinci ani care schiţează evoluţia acestor probleme şi coordonează susţinerea tuturor sferelor de interes ale Asociaţiei în pregătirea pentru secolul XXI.

7. ALA va asigura pregătirea şi susţinerea bibliotecarilor profesionişti şi a membrilor societăţii pentru conştientizarea varietăţii problemelor tehnice şi sociale legate de societatea informaţională şi pentru asigurarea fondului necesar promovării dialogului permanent la nivel local.

8. ALA îşi va revizui şi ajusta operaţiunile interne ca mijloace de asistare a tuturor diviziunilor şi unităţilor pentru a face faţă noii focalizări de interese, în conformitate cu sfera lor de preocupare.

9. ALA va redefini educaţia informaţională bibliotecară şi va asigura cinci ani de pregătire a profesioniştilor pentru actualizarea aptitudinilor lor în vederea noii ere informaţionale.

Barbara Ford,
preşedintele ALA

LEGEA BIBLIOTECILOR PUBLICE DIN DANEMARCA*

Partea I. Obiectivele şi criteriile de selecţie a materialelor din colecţiile bibliotecilor publice

Art. 1. Scopul bibliotecilor îl constituie promovarea răspândirii cunoaşterii, culturii şi educaţiei, prin punerea la dispoziţia celor interesaţi a cărţilor şi a altor materiale solicitate, fără perceperea de taxe.

Bibliotecile publice vor facilita accesul la informaţiile de interes local şi naţional, la informaţiile de interes public existente şi în alte surse din zona în care funcţionează tuturor celor interesaţi de acestea.

Art. 2. Bibliotecile publice se vor strădui:

1. Să pună la dispoziţia celor interesaţi înregistrări muzicale şi alte materiale audiovizuale.

2. Să pună la dispoziţie programe de informatizare şi alte materiale electronice.

3. Să organizeze servicii de bibliotecă pentru acei copii şi adulţi care se află în imposibilitatea fizică de a frecventa sediul bibliotecii.

4. Să adapteze programul pentru public la cerinţele acestuia.

Art. 3. Obiectivele bibliotecilor publice vor fi realizate prin cunoaşterea şi respectarea criteriilor de calitate, diversitate şi actualitate în selectarea materialelor ce vor fi puse la dispoziţia utilizatorilor. Acestea sunt singurele criterii de fundamentare a deciziilor privind constituirea colecţiilor în biblioteca publică. Factorii de ordin religios, politic sau spiritual nu pot servi drept criterii de selecţie a materialelor ce constituie colecţia bibliotecii publice.

Directorul bibliotecii publice, în colaborare cu alţi bibliotecari din colectivul de specialitate, va selecta materialele ce fac obiectul noilor achiziţii şi va răspunde de această operaţiune faţă de autorităţile locale.

*Legea bibliotecilor publice din Danemarca a intrat în vigoare la data de 1 ianuarie 1994.

Ministrul culturii se va consulta cu Asociația Națională a Administrațiilor Locale, pentru precizarea condițiilor privitoare la materialele ce trebuie să constituie colecția bibliotecilor publice.

Partea 2. Bibliotecile publice locale

Art. 4. Fiecare administrație locală, singură sau în cooperare cu alte administrații locale, este obligată să organizeze și să mențină în funcțiune biblioteci publice, în care să existe atât secții pentru copii cât și pentru adulți.

Administrația locală poate încheia acorduri cu o altă administrație locală, pentru a susține împreună un serviciu parțial sau complet de bibliotecă.

Art. 5. O bibliotecă va servi unul sau mai multe cartiere, zone sau sectoare, în cooperare, conf. Art. 4.

Toate bibliotecile publice vor fi la dispoziția oricărei persoane cu domiciliu în Danemarca. În circumstanțe deosebite, Ministerul Culturii poate să acorde derogări de la această cerință.

Bibliotecile se vor strădui să înființeze filiale, atunci când este necesar, în funcție de mărimea și specificul zonei pe care o servesc.

Biblioteca publică poate să înființeze și să asigure funcționarea unor puncte de servire în alte organizații din zonă sau să accepte să coopereze cu acestea în constituirea unei colecții și servicii de lectură.

Cheltuielile privind serviciile efectuate de către bibliotecă pentru administrația națională, județeană sau alte instituții care nu aparțin municipiului vor fi suportate de către acestea.

Biblioteca publică va coopera cu bibliotecile școlare din municipiu. Ele vor avea și utiliza sisteme identice de catalogare.

Ministerul Culturii, pe baza consultării cu Asociația Națională a Administrațiilor Locale, poate să precizeze condițiile de utilizare a materialelor din bibliotecile publice.

Art. 6. Conducătorul bibliotecii publice va fi un bibliotecar de specialitate.

Partea 3. Bibliotecile județene etc.

Art. 7. Fiecare bibliotecă județeană va susține bibliotecile locale de pe raza județului, prin împrumutul sau furnizarea de cărți și alte materiale solicitate de utilizator, dar pe care ele nu le dețin în colecție, și prin asigurarea de consultanță metodologică și tehnică, în cazul în care este necesar. Biblioteca județeană va funcționa și ca bibliotecă publică locală, pentru localitatea în care se află amplasată.

Biblioteca județeană acoperă toate localitățile din județul în care se află.

Art. 8. Pe baza consultării cu autoritățile locale, din zona de acțiune a bibliotecii județene, Ministerul Culturii va decide care dintre unitățile bibliotecare din zonă va îndeplini și rolul de bibliotecă județeană.

În luarea acestei decizii, trebuie să se stabilească dacă spațiile, colecțiile și personalul de specialitate corespund standardelor cerute de setul de atribuții și obligații speciale suplimentare ce revin unei biblioteci județene.

Art. 9. În ce privește serviciile bibliotecii județene, Ministerul Culturii va stabili un acord cu administrația locală, pe teritoriul căreia funcționează.

Guvernul va acoperi cheltuielile prilejuite de serviciile pe care biblioteca județeană le oferă, în această calitate, conf. alin. 3.

Ministerul Culturii va preciza condițiile privitoare la serviciile ce revin bibliotecii județene, inclusiv plata pentru acestea.

Art. 10. Ministerul Culturii va numi un comitet consultativ de legatură, pentru fiecare bibliotecă județeană. Acest Comitet va fi compus din: 1 reprezentant al administrației locale, care face parte din respectiva localitate, numit de consiliul local: 6 reprezentanți din alte localități ale județului, numiți de către Asociația Administrațiilor publice din județ.

Cheltuielile determinate de activitatea comitetului vor fi plătite de către biblioteca județeană.

Ministerul Culturii poate să precizeze condițiile ce definesc activitatea acestui comitet.

Directorul bibliotecii județene va fi numit de către consiliul localității de reședință, în urma consultării cu comitetul de legătură.

Art. 11. Alocații guvernamentale vor fi date administrațiilor locale din Copenhaga și Frederiksberg pentru partea din activitățile bibliotecilor publice din aceste localități ce vizează funcționarea lor ca biblioteci județene.

Partea 4. Alte obligații ale guvernului privitoare la activitatea internă a bibliotecilor publice

Art. 12. În ceea ce privește activitatea curentă internă a bibliotecii publice, guvernul va suporta următoarele cheltuieli:

1) cele speciale ce decurg din achiziția materialelor de bibliotecă, în conformitate cu Art. 13, alin. 1;

2) o alocație specială pentru funcționarea unei secții de cărți vorbite și alte materiale pentru persoanele cu dificultăți de lectură, în conformitate cu Art. 13, alin. 1;

3) pentru funcția de depozit central;

4) pentru funcționarea unei secții de servicii speciale pentru imigranți.

Art. 13. Biblioteca Națională și cea Universitară vor acționa ca centre principale de stocare a materialelor sub formă de cărți: prin furnizarea de cărți, periodice și alte materiale supuse legii dreptului de autor; prin achiziția și împrumutul materialelor din afara țării, cerute de celelalte biblioteci publice: vor acționa și ca centre de împrumut interbibliotecar intern și extern.

Biblioteca Daneză pentru Nevăzători va acționa ca centru de difuzare a cărților vorbite și a altor materiale prin furnizarea lor către bibliotecile publice, în vederea împrumutării acestora de către cei cu dificultăți de lectură, prin procurarea de materiale audio din interiorul sau exteriorul țării.

Art. 14. Ministerul Culturii, în baza consultării cu celelalte ministere interesate, stabilește normele, activitățile și alocațiile guvernamentale pentru bibliotecile publice.

Partea 5. Alocații speciale

Art. 15. Guvernul va suporta cheltuielile legate de redactarea Bibliografiei Naționale.

Art. 16. Alocații guvernamentale vor fi acordate bibliotecilor pentru minoritatea germană din sudul Juitlandei.

Alocații guvernamentale pot fi date pentru serviciile bibliotecilor destinate altor grupuri speciale de utilizatori.

Art. 17. Alocații guvernamentale vor fi acordate pentru dezvoltarea activității bibliotecilor publice și școlare.

Ministerul Culturii, în baza consultării cu Ministerul Educației și cu Asociația Administrațiilor Locale, precizează condițiile de distribuire a alocațiilor menționate în alin. 1.

Partea 6. Prevederi speciale

Art. 18. Autoritățile locale pot stabili o taxă de penalizare pentru întârzierea returnării materialelor împrumutate. Această taxă nu poate să depășească 100 de coroane daneze pentru totalul întârzierii, începând cu prima zi, pentru care se percep maximum 10 coroane. Pentru copiii sub 14 ani amenda nu poate să depășească 50 de coroane pentru totalul unităților împrumutate, maximum 5 coroane pe zi.

În ce privește plata acestor amenzi se poate emite un ordin al administrației care are latitudinea să stabilească nivelul penalizării, în cazul în care valoarea unităților nereturnate la timp depășește 200 de coroane daneze.

Art. 19. Administrațiile locale pot percepe taxe pentru servicii speciale și pentru împrumutul materialelor audio și video. Ministerul Culturii va stabili concret destinația acestor venituri.

Art. 20. Administrațiile locale pot percepe o taxă pentru eliberarea carnetului de abonat la serviciile bibliotecii publice. Ministerul Culturii va preciza destinația acestora ca și regimul lor.

LEGEA BIBLIOTECILOR DIN NORVEGIA*

Capitolul I. Obiectivele și activitățile bibliotecii publice

Secțiunea 1. Obiective

Bibliotecile publice sunt obligate să promoveze cunoașterea, educația și alte activități culturale, prin asigurarea accesului la informație, furnizarea de cărți și alte materiale, fără perceperea de taxe, pentru întreaga populație.

Fiecare bibliotecă va avea servicii proprii pentru copii și adulți, punând la dispoziția lor materiale de înaltă calitate, de actualitate și de mare diversitate.

Activitățile bibliotecilor vor fi destinate publicului, iar serviciile acestora vor fi intens popularizate.

Bibliotecile publice sunt parte a sistemului național de biblioteci.

Secțiunea 2. Scopul acestei Legi

Legea are aplicabilitate asupra activităților bibliotecilor publice, inclusiv asupra acelora care se află în responsabilitatea municipalităților, asupra celor județene și asupra bibliotecii centrale și serviciilor de consultanță în domeniu, ce cad în responsabilitatea statului.

Activitatea bibliotecilor publice cuprinde, totodată, servicii pentru cei spitalizați sau aflați în instituții medicale, pentru cei aflați în imposibilitatea fizică de a se deplasa, precum și pentru cei cu dificultăți în lectură.

Secțiunea 3. Cooperarea în operațiunile de împrumut, control bibliografic etc.

Bibliotecile vor utiliza norme standardizate pentru cooperarea în operațiunile de împrumut și control bibliografic și pentru întocmirea unei statistici și a unui raport anual de activitate. Ministerul Culturii poate emite și alte reglementări.

Capitolul II. Bibliotecile publice municipale

În concordanță cu obiectivele specificate în Capitolul I, fiecare municipiu va avea o bibliotecă publică.

O bibliotecă publică poate fi susținută de o singură municipalitate, în întregime, sau în cooperare cu una sau mai multe municipalități.

Municipalitatea va elabora reglementările pe baza cărora va funcționa biblioteca publică, în acord cu recomandările elaborate de către Ministerul Culturii.

Secțiunea 5. Personalul

Fiecare municipalitate va numi în funcția de director al bibliotecii publice un bibliotecar de specialitate.

Ministerul Culturii poate accepta excepții de la această cerință și emite reglementări ulterioare referitoare la această problemă.

Secțiunea 6. Cooperarea cu școlile

Cooperarea cu bibliotecile școlare din municipiu se va face prin încheierea de convenții cu autoritățile din aceste instituții de educație și prin utilizarea experienței din bibliotecile publice în organizarea și funcționarea celor școlare.

Ministerul Culturii va elabora reglementările unei asemenea cooperări.

Secțiunea 7. Se abrogă.

Capitolul III. Bibliotecile Județene

Secțiunea 8. Prevederi generale

Pentru îndeplinirea obiectivelor la nivel județean, specificate în Capitolul I, toate județele vor avea o bibliotecă județeană condusă de un bibliotecar de specialitate. Biblioteca județeană va funcționa și ca bibliotecă publică.

Județul va elabora reglementările pentru biblioteca județeană, pe baza normelor stabilite de minister pentru bibliotecile publice.

Secțiunea 9. Împrumutul interbibliotecar

Biblioteca județeană va participa la împrumutul interbibliotecar, în interiorul județului, va coopera în operațiunile de împrumut și își va asuma partea sa din planul comun de achiziție și stocare a cărților, periodicelor etc.

Biblioteca județeană poate realiza operațiuni directe de împrumut de cărți prin bibliobuze sau ambarcațiuni amenajate în acest scop, fie singură, fie în cooperare cu alte biblioteci județene sau municipale.

*Legea nr. 108 din 20 decembrie 1985

Județul poate încheia înțelegeri privitoare la asocierea unor biblioteci, pentru a desfășura împreună servicii de lectură publică, în unul sau mai multe municipii.

Secțiunea 10. Servicii de consultanță etc.

Biblioteca județeană va oferi consultanță autorităților locale: va organiza întâlniri și cursuri pe teme de biblioteconomie și organizarea informației.

Cooperarea cu autoritățile școlare, la nivel județean și municipal, va fi asigurată prin încheierea de înțelegeri și utilizarea experienței bibliotecii publice în organizarea și funcționarea celor școlare.

Secțiunea 11. Îndatoriri speciale

Pe lângă cele precizate la secțiunea 3, județul va face recomandări cu privire la distribuirea fondurilor de stat și va susține autoritățile centrale cu materiale și informații în activitățile acestora — de cercetare și de planificare.

Secțiunea 12. Se abrogă.

Capitolul IV. Obligațiile Statului

Secțiunea 13. Directoratul Norvegian pentru Bibliotecile Publice și Școlare

Obligațiile statului ce decurg din acest Act constau în participarea la activitățile bibliotecilor prin Directoratul Norvegian pentru Bibliotecile Publice și Școlare. Ministerul Culturii va elabora normele acestei activități.

Directoratul Norvegian pentru Bibliotecile Publice și Școlare va fi condus de un director numit de Rege.

Secțiunea 14. Alocații speciale din partea statului

Pentru scopuri bine definite statul poate aloca fonduri care nu cad, în mod obligatoriu, în sfera de responsabilitate a uneia dintre municipalități sau care sunt de o importanță deosebită pentru funcționarea sistemului național de biblioteci.

Ministerul Culturii va emite alte reglementări de interes pentru bibliotecile publice.

LEGEA BIBLIOTECILOR DIN FINLANDA*

Art. 1. Scopul și activitățile bibliotecii publice

Scopul bibliotecii publice îl constituie satisfacerea nevoilor de educație, informație și divertisment ale publicului larg și susținerea oricărui efort individual independent de cunoaștere a literaturii și a artelor.

Îndeplinirea acestui rol este realizată de bibliotecile publice, prin punerea la dispoziția celor interesați a cărților și a altor materiale imprimate cerute de aceștia. Biblioteca poate să asigure acces și la alte surse de informație tipărite.

Biblioteca va desfășura activități de îndrumare și identificare a surselor de informare pe care utilizatorii le solicită.

Art. 2. Constituirea serviciilor de bibliotecă

În cazul în care unul sau mai multe municipii asigură funcționarea unei biblioteci publice, serviciile acesteia trebuie să fie organizate în conformitate cu prevederile acestei legi.

În municipiile bilingve este obligatoriu să fie respectate necesitățile ambelor grupuri de utilizatori, în egală măsură.

Art. 4. Contribuția Guvernului

O municipalitate primește de la Guvern o contribuție pentru înființarea unei biblioteci publice în concordanță cu prevederile legale privind finanțarea educației și culturii (705/92). Funcționarea unei biblioteci mobile (bibliobuze sau ambarcațiuni amenajate în acest scop) se bucură de o finanțare similară.

Municipiul care organizează servicii de bibliotecă, în conformitate cu prezenta lege, primește o contribuție guvernamentală pentru funcționarea acestora, în conformitate cu legea vizând finanțarea educației și culturii.

Art. 7. Gratuitatea serviciilor bibliotecii

Utilizarea colecției proprii a bibliotecii și împrumutul cărților sunt gratuite.

*Elaborată la Helsinki, 21 martie 1986; revizuită în 1990 și 1992 (articolele 3, 5,6, 6, 9-12, 16-20 au fost abrogate).

Art. 8. Personalul de specialitate

Biblioteca va avea în structură personalului său un număr necesar de persoane cu pregătire de specialitate în domeniul biblioteconomiei și organizării informației.

În caz de necesitate, calificarea personalului în meseria de bibliotecar va fi prevăzută printr-un statut.

Art. 13. Bibliotecile județene

O bibliotecă de județ este biblioteca municipală acreditată ca atare de către Ministerul Educației, cu consimțământul municipalității în cauză. Zona geografică ce intră în responsabilitatea unei biblioteci de județ este stabilită de către Ministerul Educației.

Obligațiile unei biblioteci de județ sunt prevăzute prin statut. Pe lângă acesta Ministerul Educației poate să delege acesteia și unele sarcini speciale, cu asentimentul municipalității în cauză.

Împrumutul interbibliotecar asigurat de către bibliotecile județene pentru alte biblioteci publice este gratuit.

Ministerul Educației poate să anuleze acreditarea unei biblioteci de județ, dacă funcționează sub standardele prevăzute prin statut.

Art. 14. Biblioteca Centrală a bibliotecilor publice

Sarcina de Bibliotecă Centrală pentru bibliotecile publice este îndeplinită de către o bibliotecă de județ numită de Ministerul Educației, cu acordul municipalității unde se află localizată.

Această bibliotecă are în responsabilitate bibliotecile publice din întreaga țară. Sarcinile Bibliotecii Centrale sunt stabilite prin statut. Pe lângă acestea, Ministerul Educației poate să atribuie acestei biblioteci și sarcini speciale, cu consimțământul municipalității în cauză.

Serviciile de împrumut interbibliotecar, asigurate de către Biblioteca Centrală, sunt gratuite.

Ministerul Educației poate să anuleze acreditarea Bibliotecii Centrale ca bibliotecă pentru bibliotecile publice, dacă standardele ei nu sunt corespunzătoare.

Art. 15. Cooperarea între bibliotecile publice și cele științifice

O bibliotecă poate să folosească și serviciile unei biblioteci științifice, în cazul în care acest lucru este necesar; în mod corespunzător ea va achiziționa, pentru propria colecție, materiale care, de regulă, există în colecțiile bibliotecilor specializate.

Prevederi detaliate, privitoare la aplicarea acestei legi se găsesc în statut, al cărei text îl redăm în continuare.

STATUTUL BIBLIOTECII*

Cap. 1. Atribuțiile Bibliotecii Centrale pentru bibliotecile publice.

În sarcina Bibliotecii Centrale pentru bibliotecile publice intră următoarele:

1) să dețină colecții complementare celor ale bibliotecilor de județ;

2) să acționeze ca centru de împrumut interbibliotecar pentru bibliotecile publice;

3) să promoveze, împreună cu bibliotecile județene, colaborarea între bibliotecile publice;

4) să promoveze colaborarea între bibliotecile publice și cele de cercetare;

5) să dezvolte activități de cooperare și metode unitare de lucru pentru operațiunile de bibliotecă;

6) să realizeze alte sarcini speciale ce-i sunt atribuite de Ministerul Educației.

Cap. 2. Sarcinile Bibliotecii Județene:

1) să acționeze ca centru de împrumut interbibliotecar pentru bibliotecile publice din provincia respectivă;

2) să achiziționeze literatură și alte materiale referitoare la regiunea respectivă, în mod deosebit pentru necesitățile unui serviciu de informare despre/pentru zona respectivă;

3) să familiarizeze personalul bibliotecilor cu zona, cu activitățile și proiectele acesteia și să implice biblioteca în aceste proiecte;

4) să realizeze alte sarcini speciale ce îi sunt atribuite de către Ministerul Educației.

Cap. 3. Anularea acreditării de Bibliotecă Centrală sau Bibliotecă Județeană

Ministerul Educației poate, la solicitarea municipalității și pentru rațiuni justificate, să anuleze acreditarea unei biblioteci de a funcționa ca Centru pentru bibliotecile publice sau ca Bibliotecă Județeană.

*Elaborat la Helsinki, 11 decembrie 1992.

BIBLIOTECILE BASARABIEI ȘI CONȘTIINȚA DE COMUNITATE

IV

Bibliotecile căminelor culturale în 1923-1939

În ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, prosperitatea economică și culturalizarea maselor largi populare a fost obiectivul principal al ministrului instucțiunii Spiru Haret în Vechiul Regat și al Astrei în Transilvania. Băncile și bibliotecile populare din comune, destul de numeroase în ajunul primului război mondial, vorbeau despre activitatea organizată și stăruitoare a Casei Școalelor și a despărțămintelor județene ale Astrei.

După Unire, o nouă contribuție importantă la sprijinirea sistemului cooperatist și a bibliotecilor în zonele rurale a avut Fundația Culturală Regală "Principele Carol". Coordonată încă din 1922 de fiul Regelui Ferdinand I, Fundația se vroia "un institut de cultură adaptat la toate clasele națiunii, dar mai ales la popor" și își anunța cadrul organizării culturii populare în felul următor: "o inimă centrală în București, care împinge sângele până în cele mai depărtate cătune ale României Mari. Acest sânge sunt cărțile, broșurile, revistele, filmele, publicațiile de artă, aduse prin filialele sale, care se vor numi «Cămine Culturale»"[1].

În toamna anului 1923 Fundația intra din faza de organizare în faza de lucru prin trimiterea regulamentului și îndrumărilor necesare intelectualilor de la sate, chemați să înființeze cămine culturale. Prin analogie cu căminul familial, această "casă a satului" trebuia să unească autoritățile de stat, intelectualii și țăranii la acțiuni în scop comun printr-un sentiment de solidaritate și amiciție. Personalități remarcabile ale epocii: Constantin Rădulescu-Motru, Nae Ionescu, Nichifor Crainic, imprimau în conștiința contemporanilor concepția despre "neam ca o comunitate de drăgoste și destin"[2] și îndemnul de a înțelege "românismul ca spiritualitate realistă constructivă"[3]. C. Rădulescu-Motru sublinia că cei care cimentează însă cultura unui popor, deprinderile lui intelectuale și morale sunt, mai mult decât oamenii de idei, oamenii de faptă. La aceștia apela Principele Carol în 1923, cu ocazia unei întruniri a intelectualilor la Universitatea din Cluj: "Există o armată propriu-zisă, care e organizarea permanentă a sacrificiului de sânge... și care ne-a dat o Românie întregită [...] Acum armatele culturii vor trebui să ne dea o Românie luminată..."[4]. Principele vedea în preoți și învățători armatele războaielor sale: elementul statornic al unei tradiții sacre — clerul, activat prin râvnă misionară, și elementul de continuă primenire cu noile idei fecunde — dăscălimea, prin muncă sistematică, urmau să tansforme ideile în oameni de caracter.

Fundația Culturală Regală avea șanse să întreacă în realzări prestigioase Astra, care în condiții nefavorabile, contribuise la dezvoltarea tot mai solidară a conștiinței naționale în toate provinciile românești. Prin culturalizarea satelor se urmărea în continuare ridicarea păturii țărănești la un trai mai bun prin alfabetizare și îndrumări teoretice și practice în domeniul sănătății și al organizării muncii. Vom vedea cum s-a reflectat acest deziderat asupra stucturii bibliotecilor comunale, după ce vom examina schema de organizare a muncii culturale la sate în perioada interbelică. Având concursul Bisericii și al Statului (prin Ministerele Economiei, Educației, Culturii și Cultelor și de Externe), precum și al Societății Crucea Roșie și al diferitelor asociații culturale, Fundația încerca să civilizeze satul de la temelie și nu de la acoperiș.

Cercetând îndrumările pe care Fundația

le trimitea anual căminelor culturale afiliate ei, ne dăm seama că această instituție era foarte greu de condus din cauza complexului de elemente componente. Căminul cultural era organizat pe secții și subsecții:

I. **Cultura sănătății** (cu subsecțiile: sanitară, de educație fizică, cercetași, străjeri, premilitari, postmilitari, pompieri).

II. **Cultura muncii** (agricultură, cooperație, creșterea vitelor, edilitară, pomicultură, silvicultură, albinărit).

III. **Cultura sufletului** (religioasă, morală (sfat de împăciuire), corală).

IV. **Cultura minții** (bibliotecă, școală țărănească, librărie, muzeu, teatru, serbări, șezători, colportaj).

V. **Secția administrativă** era responsabilă de construirea și întreținerea școlii, bisericii, a dispensarului, a băii comunale, a căminului cultural etc.

Sfatul căminului cultural era organul deliberativ, iar șefii secțiilor erau executorii. Membrii Sfatului erau: un președinte de onoare (de obicei un fiu al satului care se ridicase în ierarhii superioare pe plan politic sau cultural, și putea să ajute la prosperarea căminului din satul natal), un președinte activ, doi vicepreședinți, un casier, un secretar, un șef de bibliotecă și de muzeu. Sfatul era ajutat de un director numit și de un secretar angajat. Șefii secțiilor prezentau anual dări de seamă către Fundație, iar directorul ca mandatar al ei în Sfat, răspundea de îndeplinirea tuturor directivelor și dispozițiilor Fundației. Precizăm asta pentru ca să fie clar de ce în 1940 au fost deportați în primul rând directorii căminelor culturale.

Directorii întocmeau, semestrial, iar unii anual, rapoarte de activitate ale căminelor culturale. Comparate cu formularele de serviciu ale clericilor, rapoartele căminelor culturale întrunesc mai multe condiții ale obiectivității și sunt mai bogate în detalii referitoare la mărimea bibliotecilor, condițiile de păstrare a colecțiilor, indicele de lectură și uneori chiar inventarul bibliotecii căminului cultural. La început bibliotecile populare instalate în căminele culturale erau modeste. Fundația a pregătit un proiect de lege privitor la bibliotecile comunale. Două procente din venitul comunelor trebuia să fie vărsate pentru fondarea lor. Din răspunsurile la o anchetă a Fundației aflăm că existau și două sisteme de inventariere ale bibliotecilor și că era preferat cel al lui Emanoil Bucuță ca fiind de un înalt nivel profesional. Sistemul recomandat de *Îndrumătorul căminelor culturale din 1936* era considerat "utopic și nepractic". De asemenea se reproșa Fundației că păcătuia cu prea mult formalism prin înființarea regionalelor și a căminelor culturale județene ca îndrumători și controlori. Dar faptul că s-au înființat regionale la Chișinău, Iași, Constanța și Craiova trebuie să ne edifice asupra stării de lucruri în anumite provincii. În anii treizeci multe despărțăminte ale Astrei raportau că în județele din Transilvania "sat fără bibliotecă nu mai există"[5].

Regionala Basarabiei, cu sediul în Palatul Regal de la Chișinău, avea în 1937 sub control 9 cămine culturale județene. Rezidentul regal era președintele lor de drept, ajutat de un consiliu și de un inspector al căminelor culturale. Prefectul de județ era președintele de drept al căminului cultural județean, dar numai rezidentul regal propunea Fundației persoanele cu pregătire intelectuală pentru a fi numite în funcțiile de directori și șefi de secții ai căminelor culturale județene și comunale. Erau numiți, de regulă, directorii de școală, preoții, învățătorii. Dintre aceștia se alegea bibliotecarul. În lipsa unui local al căminului, biblioteca era plasată în școală, iar duminica una din sălile de clasă era sală de lectură, unde sătenii veneau la anumite ore să asculte emisiuni radiofonice.

Cum s-au mișcat "armatele culturii" în Basarabia? La sfârșitul perioadei interbelice, M. Spiridonică făcea bilanțul în ziarul "Raza": "Cine se uită pe harta culturală a României Mari, va vedea hașurate mii de cămine culturale împrăștiate în cele mai răzlețe sate din Basarabia, depășind cu mult numărul căminelor din alte provincii. Există prejudecata că în Basarabia nu se muncește suficient pe terenul școalei și al sectorului de activitate publică, că acolo lumea e sucită, primitivă, e Siberie românească pentru funcționarii necinstiți din țară [...] Nici într-o provincie nu s-a muncit ca în căminele culturale din Basarabia [...] Dar au muncit numai unii. Asta să se știe"[6].

În același ziar, Nic. Ioachim publica articolul "Preotul și învățătorul", constatând că aceștia "sunt sleiți sufletește" din cauza neajunsurilor de organizare a bisericii și a școlii, dar și pentru că "au fost înrolați în politică, cu grele

însărcinări fără beneficii, luptând cu îndărătnicia poporului"[7].

O privire retrospectivă ne arată că printre cei care au muncit a fost și Astra. Numai Regionala din Basarabia a Astrei, creată în 1925, a contribuit la înființarea a 567 de cămine culturale, înzestrate cu câte o bibliotecă obștească. În seria "Biblioteca Astra" s-au tipărit 60 de mii de cărți (12 titluri) pentru a fi donate bibliotecilor. Cu bibliotecile Astrei, ale caselor naționale și ale Societății Culturale "I.G. Bibicescu" s-a pus în multe sate baza bibliotecii căminului cultural. Inventarul căminelor consemnează și faptul că, odată cu donația de carte, societatea culturală din Oltenia trimitea și dulapul cu inscripția "I.G. Bibicescu" în care biblioteca urma să fie păstrată[8].

S-au făcut multe încercări de redeșteptare a satului. Printre cele care au dat rezultate mai bune a fost crearea cunoscutelor "echipe regale studențești" de către Dimitrie Gusti, directorul Institutului Social Român. Acestea au sondat starea biologică, materială și spirituală a satului. Ele au început cercetarea monografică a satelor și au inaugurat "Biblioteca echipelor". Dar au fost răspândite nu numai broșuri și reviste. În dările de seamă ale căminelor se constată că, în condițiile în care comuna nu subvenționa cu fonduri această instituție a sa de primă importanță, echipele regale erau cele care le aprovizionau nu numai cu cărți, dar și cu medicamentele necesare pentru asistența medicală gratuită. Acești tineri erau cei mai buni prieteni ai căminelor culturale, care îi solicitau cu insistență, comunicându-le problemele concrete în care aveau nevoie de ajutor. Câțiva ani la rând căminul din Talmaz, județul Tighina, de exemplu, a cerut ca, la formarea echipei care va lucra în sat, să se aibă în vedere necesitatea evanghelizării populației de către doi coechipieri teologi, pe lângă cei doi sociologi care începuseră studierea zonei.

Dările de seamă ale acestor echipe regale studențești ne edifică și impresionează, nu atât prin cantitate, cât prin varietatea misiunilor acceptate de tineretul de atunci.

Cine a studiat activitatea tineretului legionar din anii '20, a remarcat probabil că și ei au construit cămine culturale studențești, au înființat tabere de muncă, au făcut comerț și școli ca modele de ridicare a românilor. Gesturile sunt explicabile, dacă nu uităm, că aceștia erau fii de țărani, trimiși la învățătură în urma împroprietăririi.

Cu toate acestea, a fost un timp când "facla de lumină începea a fumega și a se stinge". În 1928 Victor Romanescu scria în revista "Studentul" de la Chișinău despre "începuturile pline de făgăduințe și sfârșitul cu prea puțin rod al căminelor culturale". Autorul, ca unul care a avut contact cu fruntașii căminelor, enumera și cauzele acestei stări de lucruri: lipsa de fonduri și protejare din partea autorităților mici și mari, divergențe între șefii sfaturilor de conducere, lipsa de energie etc. "Perseverența, aceasta nu ne ajunge nouă"[9].

Rapoartele directorilor de cămine către Fundație sunt și mai nuanțate. Iată ce răspuns dădea directorul Căminului Cultural de la Talmaz Ioan Vlad la întrebarea "Ce împiedică bunul mers al căminului cultural?": "lipsa de înțelegere a problemelor de ordin gospodăresc ale comunei de către consiliul respectiv, nevrednicia în administrarea bunurilor și veniturilor comunale, necinstea în mânuirea banilor obștești, lipsa de colaborare cu autoritățile județene din cauza inactivității căminelor județene". Se menționa și faptul că "nu există înțelegere și unire cu obștea satului"[10]. În 1929 preotul D. Malcoci din satul Borisauca, județul Ismail raporta Fundației despre reînființarea Căminului Cultural creat în 1924 și care n-a funcționat, deși primea diferite reviste și foi de propagandă culturală și avea o bibliotecă de 165 de volume împrumutate sporadic sătenilor"[11].

În iulie 1930 învățătorul Alexandru Ciaglic era transferat la direcția școlii din Braniștea, Bălți. Fostul director, pe lângă zestrea școalei, i-a dat în primire și zestrea Căminului Cultural din sat, pe motiv că acesta "este inexistent ca acțiune și chiar descompus"[12]. Înființat în 1925 Căminul Cultural "Însuflețirea" în 1930 nu mai avea președinte, 4 dintre membrii fostului Sfat nu se mai aflau în localitate. Membrii corpului didactic al școlii din sat se înscriu din nou în cămin, aleg un nou sfat și se angajează să lucreze conform Regulamentului Fundației.

Dificultățile economice și lipsa de entuziasm a locuitorilor pentru actul de cultură pot fi înțelese în contextul acelor ani de criză economică mondială. Dar, în timp ce căminele

culturale lâncezeau din lipsă de suport material, cârciumele înfloreau. De aceea revista "Studentul" a Facultății de Teologie de la Chișinău era de părere că "Biserica trebuie să reînvie căminele culturale prin Cuvântul Răstignitului Proroc din Nazaret, ridicându-le la gradul menirii lor. Se spune că, după ce a închis ușa bisericii, prêotul trebuie s-o deschidă pe cea a parohienilor. Or, căminul cultural e cea mai potrivită locuință afară de biserică și școală, în care preotul ar putea avea contact cu sătenii, povățuindu-i"[13].

În 1929, în legătură cu înființarea Societății pentru Tineret "Sfântul Gheorghe", se dădeau îndrumări pentru reorganizarea bibliotecilor parohiale, comunale, școlare, ale băncilor populare și ale diferitelor societăți culturale. Ele trebuiau adunate într-un singur loc, bine încălzit iarna, fără ca bibliotecile să se unească în una singură. Păstrându-și rafturile separate, urma să-și introducă fiecare catalogul alfabetic după titlul cărților și să propage lectura individuală și prin șezători. Rapoartele despre activitatea bibliotecii trebuiau prezentate la protopopiat, care promitea că "va pune mult preț pe acest fel de muncă a cucerniciei voastre".

Pentru cei care ar putea să se mire astăzi de o anume doză de inadecvare ori lipsă de specializare în domeniul bibliotecar, s-ar putea aduce și exemplul unor dascăli de la biserică, însărcinați cu îngrijirea registrelor sanitare ale căminelor culturale și cu împărțirea medicamentelor la cei săraci.

Sondajele și fișele statistice privind organizarea și activitatea căminelor culturale la sfârșitul deceniului al treilea arată că, chiar și în comunele în care căminul trecea drept "inexistent", biblioteca rămânea singura secție activă. Școala din sat continua să păstreze averea căminului ce cuprindea, de regulă, un aparat de radio și câteva dulapuri cu cărți, care alcătuiau biblioteca și să satisfacă nevoia de lectură a celor câțiva săteni cu preocupări intelectuale. Despre rolul bibliotecii în întreținerea spiritualității comunitare la înalte cote valorice ar fi exagerat să vorbim în acest caz. Numai când este bine organizată, vie și permanent îmbogățită, o bibliotecă se poate numi focar de cultură și nu depozit.

Inventarul bibliotecii de la Braniștea[14], întocmit cu ocazia reînființării căminului cultural de către noul director al școlii, ne permite să-i studiem repertoriul bibliografic, pentru a ne face o idee despre stuctura unei biblioteci comunale. Catalogul nu încerca o separare a colecțiilor de carte și de periodice: numărate la un loc erau 310 unități. Peste doi ani, după ce biblioteca a fost legată, formându-se uneori din câte 2-3 volume unul singur (pentru a costa mai ieftin), se raporta că numărul total al volumelor este de 203. În așa condiții este mai greu să urmărim dinamica creșterii fondului de publicații în timp, dar și indicele de lectură.

Biblioteca publică de la Braniștea avea un profil enciclopedic, menit să satisfacă nevoile de lectură ale unei populații deznaționalizate care era obligată să-și ridice standardul de civilizație. Preponderența scrierilor de popularizare a științei era previzibilă. Zeci de titluri propun cunoștințe folositoare pentru prezentul imediat: "Îngrășarea pământului", "Creșterea viermilor de mătase", "Calul", "Plantați pomi roditori", "Cultivați legume", "Ce este vița de vie" de D. Ștefănescu și I. Teodorescu. Educația femeilor începea cu popularizarea noțiunilor de anatomie, boli femeești și ale copiilor, igiena alimentației, plante medicinale (ca o recompensă pentru lipsa medicamentelor în farmaciile căminelor). Câteva titluri: E. Severin, "Cum să ne hrănim?"; Dr. Burdea, "Îndrumări spre sănătate"; M. Manicabide, "Mama și copilul"; A. Apostol, "Doctorul în casă"; D.E. Gheorghiu, "Sifilisul", "Diabetul", "Frigurile", "Gălbinarea" etc., "Familia în fața alcoolului" în zeci de exemplare.

În ordinea importanței, dar și al numărului de volume, urma literatura beletristică. Sofocle, Aristofan, W. Shakespeare și H. Ibsen, prezenți cu câte o capodoperă, și vreo 20 de autori români, clasici și contemporani: An. Pann, I. Creangă, I.L. Caragiale, Al. Odobescu, C. Negruzzi, I. Slavici, Gh. Dulfu, G. Coșbuc, Jean Bart, M. Sadoveanu, C. Petrescu, Vl. Delamarina, I. Agârbiceanu ș.a. L. Blaga e prezent cu "Fenomenul originar". Lipsește Eminescu. Lipsește literatura pentru copii de vârstă preșcolară (cu excepția câtorva cărți de povești). E. Simionescu este autorul cu cele mai multe titluri atractive, menite să-i introducă pe elevi în tainele lumii înconjurătoare: "Lecturi geografice", "Lecturi geologice", "Lecturi zoologice", "Mamiferele din Africa", "Plante de baltă", "Plante de

primăvară", "Soarele și luna", "Bulgaria", "Omul de la Cucuteni".

Literatura istorică, de care a dus lipsă mereu Basarabia, este inexplicabil de săracă în autori de prestigiu: Gh. Popa-Liseanu, "Cetăți și orașe greco-romane"; I. Simionescu, "Ardealul"; I.C. Bratu, "Dobrogea"; V. Harea, "Românii de peste Nistru"; C. Rădulescu-Codin, "Din trecutul nostru"; V. Lazar, "Războiul româno-ruso-turc", "Războiul pentru întregirea neamului", "Ziua Unirii", "Copii cu renume", "Biografia preotului Vasile Lucaci" ș.a.

Cărțile care tratau probleme legate de religie aveau un specific. 14 exemplare din "Prohodul lui Isus Hristos" și "Tatăl nostru" arată preocuparea de a oferi cartea potrivită pentru practica religioasă. Se mai găseau și lucrările unor teologi cunoscuți ca I. Mihălcescu, "Explicarea Evangheliei duminicale"; I.G. Savin, "Învățământul religios în școlile secundare"; Șt. Meteș, "Relațiile Mitropolitului Șaguna cu românii din Principate", dar atenția principală se acorda, cam târziu ce-i drept, lămuririi calendarului: C. Ionescu, "Calendarul nostru nu e schimbat, ci e îndreptat", "Așezarea pascaliei" ș.a. "Bolșevicii și biserica" de I. Maior atingea subiectul cel mai actual în acele timpuri, când în Rusia mii de arhierei și preoți mureau asasinați ori închiși în biserici care aveau altarele transformate în closet.

Avându-se în vedere că țăranii treceau cu greu de la lectura cărților de rugăciuni și a calendarelor la cărțile de popularizare a științei, s-a acordat o importanță sporită periodicelor. În orice cămin cultural se puteau găsi colecțiile revistelor Fundației Culturale Regale: "Albina", "Curierul echipelor" și, din 1935, revista "Căminul cultural". Cea mai îndrăgită revistă era "Cuvânt moldovenesc", organul oficial al căminelor Regionalei Basarabia, care publica în pagina a doua și informații despre biblioteci, la rubrica "Răbojul căminelor din Basarabia". Colecțiile de periodice erau însă mult mai bogate, ajungând în unele biblioteci până la 20-27. Directorul Căminului din Talmaz, Ioan Vlad Musceleanul, raporta în 1937 că biblioteca are 21 de colecții, enumerând, în afara revistelor Fundației, și alte titluri: *Drum nou, Satul, Curentul, Universul, Gazeta Basarabiei, Raza, Izvorașul, Furnica, Cooperatorul, Buletinul agricol, Sănătatea, Școala și viața, Nașa reci, Bessarabskoe slovo, Bessarabskaia pocita, Viața Basarabiei ș.a.*

De remarcat că în satele basarabene cu un cât de neînsemnat număr de locuitori minoritari, ziarele rusești sunt trimise de la Moscova și Chișinău pe gratis, într-un număr de exemplare de 2-3 ori mai mare decât al celor românești.

În colecțiile de periodice ale unor biblioteci sătești s-au găsit și numere disparate din "Adevărul literar și artistic", "Revista Fundațiilor Regale" sau "Gândirea", deși publicului basarabean îi lipsea încă gustul pentru publicațiile elitelor literare.

În rapoartele directorilor unor cămine se constată însă nemulțumirea intelectualilor din sat cauzată de lipsa noutăților literare, științifice și pedagogice în bibliotecă.

După epoca de avânt tineresc din 1921-1929, urmată de amorțirea din anii crizei economice, când greutățile materiale au ținut în loc acțiunea culturală, Fundația și-a modificat puțin metodele de lucru. Și conducerea Astrei constată că trecuse vremea cărților răspândite de pomană. Bibliotecile adevărate nu cerșesc cărți întâmplătoare, ci își completează colecțiile după un anume plan.

Odată cu apariția revistei "Căminul cultural" în 1935, Emanoil Bucuța, Anton Coșbuc și alte câteva autorități în materie de bibliologie, au susținut rubrici foarte utile în vederea organizării și modernizării bibliotecilor. Vom scoate în evidență meritele lui Anton Coșbuc, mai puțin cunoscut la noi. Bibliotecile sătești îi datorează un început de organizare unitară, începând cu anul 1936, când publica în revista "Căminul cultural" un "Îndreptar de organizare lăuntrică a bibliotecilor", conform căruia fondurile s-au împărțit în 3 secții: pentru copii, pentru plugari, pentru intelectuali. În 1937 scria în aceeași revistă despre un "apocalips cultural" care consta în faptul că înființarea de biblioteci ajunsese "o joacă de copii [...]" Oricine poate pune bazele unei biblioteci: școala, parohia, primăria, căminul cultural, banca populară, cooperativa, centrele premilitare. Toate-și au bibliotecile lor proprii [...], câte 4-5 biblioteci în sat, toate fără local, mobilier și cititor, majoritatea cu cărți căpătate din dar, necorespunzătoare solicitărilor. La Râmnicu-Sărat, după ce le-au selectat, au rămas cu 300 din 1 085. Dacă am proceda așa peste tot, jumătate din căminele culturale rămân fără biblioteci"[15].

Inițiativele particulare porniseră la drum

cu bune intenţii, dar fără să-şi dea seama de greutăţile specifice ale organizării cărţii la sat. Proiectul de lege din 1923 elaborat de Fundaţie combina iniţiativa particulară cu concursul Statului. Dar acesta rămăsese în faza de proiect, în contextul în care ţările din sud-estul Europei, lipsite şi ele de tradiţii bibliotecare, după primul război mondial aveau deja ŭn regim bibliotecar de stat. În 1919 în Cehoslovacia se votase legea prin care se cerea impozit pe cap de locuitor pentru fondul bibliotecar. Orice localitate cu 400 de locuitori trebuia să aibă bibliotecă. În 1921 intrase în vigoare şi în Bulgaria legea bibliotecilor naţionale, judeţene şi săteşti, care prevedea subvenţii de la stat, judeţ şi comună pentru întreţinerea materială a bibliotecilor. În Italia, un decret-lege din 1919 obliga comunele să întreţină bibliotecile populare. În 1935 Anton Coşbuc repeta în aceeaşi revistă despre datoria statului de a interveni cu o lege limpede care să reglementeze înfiinţarea şi înzestrarea bibliotecilor[16].

Legea bibliotecilor comunale, adoptată în sfârşit, prevedea ca 2% din veniturile comunelor să fie vărsate pentru fondarea bibliotecilor[17]. Fundaţia nu mai făcea donaţii de cărţi conform cererilor căminelor culturale, ci în cadrul unui plan de activitate dinainte stabilit. În schimb, propunea, prin intermediul revistei "Căminul cultural", liste de cărţi necesare pentru nevoile reale ale bibliotecilor publice. Odată cu inserarea "Buletinului bibliotecilor populare" în revista căminelor, bibliotecarii sunt puşi sub îndrumare la cel mai înalt nivel profesional, după ce în 1925 se începuse pregătirea lor profesională prin cursul de biblioteconomie, deschis pe lângă Şcoala Superioară de Arhivistică şi Paleografie de Alexandru Sadi-Ionescu de la Biblioteca Academiei Române.

În articolul "Şcoli şi bibliotecari" Anton Coşbuc scoate în evidenţă însă elementul de temelie al cursurilor pentru bibliotecari — lucrările practice — şi rolul hotărâtor al echipelor studenţeşti ale Fundaţiei, care au organizat cursuri pentru conducătorii bibliotecii săteşti pe întreg cuprinsul României. Despre echipierii care au organizat cursul de la Chişinău au rămas în presă rânduri mărturisind un anume aer al epocii: "munca lor de jertfă la sat merge până la misticism creator, până la cultul divinizator al ei"[18]. Fiecare echipă a lăsat în localitatea unde s-a ţinut cursul tot materialul didactic pus la dispoziţie de Fundaţie, printre care şi o bibliotecă de peste 300 de cărţi alese, registre, foi de cititori, etichete, schiţe pentru mobilier"[19]. Referindu-se la participanţii delegaţi ai căminelor culturale din 1938, Alexandru Coşbuc precizează că 51 la sută erau învăţători, 26 la sută — plugari şi 10 la sută — preoţi. În Bucovina, Ardeal şi Banat, 38-42 la sută dintre bibliotecari erau ţărani, iar în celelalte provincii doar 9-12 la sută erau ţărani. Asta vorbea despre anumite stări din zonele în care Astra alfabetizase şi culturalizase timp de decenii populaţia sătească. Tot despre acest lucru vorbea şi dinamica creşterii fondurilor de publicaţii ale bibliotecilor în perioada interbelică şi cea a numărului de cititori. Rapoartele directorilor de cămine arată că bibliotecile din satele basarabene n-au beneficiat de donaţii comparabile cu contribuţia pecuniară a lui Vasile Stroescu şi a altor personalităţi ale Astrei. Prin unele locuri, fiii satului au contribuit substanţial. De exemplu, datorită academicianului Ştefan Ciobanu, satul Talmaz, cel mai mare de pe malul Nistrului, avea în 1940 o frumoasă bibliotecă de peste 2 800 de volume, în mare parte provenite din donaţii. Dar indicele de lectură în această bibliotecă nu poate fi comparat cu cel al unei biblioteci bune din Moldova de peste Prut. Cu toate acestea să comparăm. În 1937 satul Talmaz avea o populaţie de 7 709 locuitori, dintre care 6 530 de plugari, 15 funcţionari, 18 intelectuali şi 6 meseriaşi români, iar în rest — plugari şi negustori minoritari (evrei, ucraineni, ruşi, ţigani, găgăuzi, bulgari). Din atâtea mii de suflete, biblioteca racolase doar 202 cititori, dintre care jumătate erau elevi. De remarcat că în acel an satul fusese ajutat de o echipă studenţească, urmare a faptului că în 1936 căminul cultural primise diplomă de onoare pentru activitatea sa (biblioteca avusese 164 de cititori şi 771 de volume citite (câte 5 cărţi de cititor)[20].

Satul Bucşeşti, Bacău, unde există o tradiţie în domeniul lecturii publice şi o bibliotecă de mărimea celei din Talmaz, dar o populaţie de abia 2 000 de suflete, înregistra în acelaşi an 657 de cititori şi 3 155 de cărţi citite (deci tot câte 5 cărţi de cititor). 70 la sută din volume fuseseră cumpărate cu banii sătenilor[21]. Cu un asemenea număr de cititori, raportat la totalul populaţiei, se poate vorbi despre o bibliotecă vie. Nu cunoaştem procentajul

ştiutorilor de carte din Bucşeşti, dar îl putem spune, ca circumstanţă atenuantă (sau agravantă) pe cel din Talmaz: "din cauza propagandei politice şi a frecventării neregulate, 85 la sută sunt analfabeţi"[22].

Dacă în 1912 proporţia ştiutorilor de carte în Vechiul Regat era de 39,3%, în Ardeal de 51,1%, în Bucovina de 45,2%, Basarabia abia în 1930 ajunsese la 38,1%, când în Vechiul Regat proporţia se ridicase deja la 52,1%, în Bucovina la 65,7%, iar în Transilvania la 67,3%. Recensământul din 1930 a evidenţiat "existenţa unor centre de ştiinţă de carte (Cetatea-Albă — 55,0%), precum şi a unor centre de analfabetism (nivelul cultural al populaţiei era mai redus în judeţul Hotin — 29,7%, şesul Bălţilor — 31,9% şi regiunea Codrilor — 32,1%). În următorii 10 ani (1930-1941) anchetele sociologice ale lui D. Gusti, realizate cu ajutorul echipelor Fundaţiei Culturale Regale constată următoarea proporţie a ştiutorilor de carte în Basarabia: judeţul Bălţi — 43,4%, judeţul Soroca — 52,1%, judeţul Orhei — 46,0%, judeţul Cahul — 41,0%, judeţul Ismail — 50,3%[23].

Alte detalii grăitoare din raportul de activitate a Căminului Cultural din satul Talmaz: "sentimentul religios cu totul slăbit, empirism medical, populaţia nu face baie, numeroase cârciumi, un număr îngrozitor de morţi în lunile de vară (1 213 în 1937), cauzat de malarie şi dizenterie". Se cer eforturi suplimentare de asistenţă socială, "pentru a nu se pierde cu zile mulţi şi buni copii ai neamului"[24].

Sigur că, în asemenea condiţii, când populaţia se stinge din cauza proastei organizări a asistenţei sociale şi a propriei sale ignoranţe, destinul cărţii este de a cultiva elementare deprinderi de igienă personală şi igienă în gospodărie. Condiţiile specifice au determinat apariţia unor "Badea Cârţani" specific basarabeni, despre care s-a scris în revista "Căminul cultural". Cel mai cunoscut era colportorul de cărţi Petre Astrahanţev din Chişinău, care educa populaţia ca un narodnicist, pătrunzând în case, biserici, şcoli, pe câmp, pe stradă, la horă. A reuşit să vândă cărţi chiar şi în cârciume. Revista "Căminul cultural" a publicat în 1938 bilanţurile uriaşului efort cultural întreprins de acel tânăr basarabean timp de 8 ani[25]. În 1930 a vândut 283 de cărţi, în 1931 — 6 604, în 1932 — 19 868, în 1933 — 14 428, în 1934 — 13 616, în 1935 —28 621, în 1936 — 25 777, în 1937 — 31 635, în 1938 — 75 684 de cărţi. Tânărul Astrahanţev terminase câteva clase de liceu şi practica un "colportaj de intuiţie", vindea cărţi religioase, cărţi necesare în cooperaţie şi gospodărie, icoane, dar şi opere de istorie şi ale clasicilor literaturii române.

În 1937 el a pus bazele Uniunii Colportorilor şi Iconarilor din Basarabia. Fenomenul Astrahanţev poate fi comparat cu ceea ce au fost la sfârşitul secolului XIX bibliotecile ambulante ale Astrei. Cu deosebirea că după plecarea colportorului, ţăranul, care nu era deprins să cumpere cartea din proprie iniţiativă, rămânea cu o mică bibliotecă. D. Dogaru remarca în articolul "Fundaţia şi răspândirea cărţii la sate"[26] că, întrucât numărul total al oficiilor de librărie de pe lângă cămine era de 36 (Muntenia — 10, Oltenia — 6, Dobrogea — 3, Moldova — 14, Transilvania — 3), rolul colportorilor luminaţi era greu de subapreciat. "Dacă prima carte cumpărată de sătean va fi proastă, a doua nu mai vine". Mai târziu vorbind despre bibliotecar ca simplu tehnician al cărţii, Emanoil Bucuţă scria: "să ne pătrundem de adevărul că o bibliotecă fără de un bibliotecar n-are încă dreptul să-şi dea acest nume. Se poate închipui mai uşor un bibliotecar fără bibliotecă, ducându-şi din loc în loc cunoştinţele lui vii?!"[27].

Nu cunoaştem deocamdată numărul bibliotecilor comunale din Basarabia în perioada interbelică.

În anii treizeci s-a ajuns la o formulă optimă în ceea ce priveşte centralizarea bibliotecilor din sate. Bibliotecile parohiale şi şcolare au rămas pe lângă instituţiile şi comunităţile respective. Celelalte au fost comasate într-o singură bibliotecă a comunei, în cadrul căminului cultural. Însă nu putem deduce numărul lor după numărul căminelor culturale. Dintre cele 70 de cămine culturale ale judeţului Soroca, de exemplu (care în 1938 a luat premiul I pe ţară pentru activitatea cu totul remarcabilă), doar 51 aveau biblioteci[28]. Câmpul muncii culturale fiind mai larg decât în concepţia veche, se pare că farmaciile şi cursurile ţărăneşti erau mai importante decât numărul volumelor din bibliotecile căminelor culturale. Cu atât mai bine că această preocupare nu a lipsit totuşi, deşi tendinţa generală era de a cumpăra în primul rând aparate de radio. Din "Cronica culturală" şi "Spicuirile..." din rapoartele de activitate ale

căminelor, publicate în revista "Căminul cultural", aflăm că cel din Cotiujenii-Mari, județul Soroca, premiat în 1937 și 1938, avea 1 102 cărți în bibliotecă, dar cititori numai 50. Un alt cămin, fruntaș în ceea ce privește cultura pomilor fructiferi și a celor decorativi, cel din Țâpliteşti, județul Bălți, avea în bibliotecă 700 de volume. În partea de sud-est a țării era vestit Căminul din Olănești, județul Cetatea-Albă, cu o bibliotecă de 2 385 de volume. Ca și în cazul bibliotecilor parohiale, am avut însă surpriza să constatăm că unii directori de cămine pun în rândul realizărilor trimestriale baia, aparatul de radio, monografia comunei, corul ș.a. alături de bibliotecă, fără a preciza însă numărul volumelor care o compun.

Într-un raport de activitate a Fundației pe anul 1938[29], când s-a desfășurat cea mai bogată activitate a bibliotecilor, se constată că în cele patru regionale ale ei — Moldova, Basarabia, Muntenia și Dobrogea — existau 2 293 de cămine culturale sătești, 59 orășănești și 22 județene. Din aceste 2 378 de cămine 2 004 aveau biblioteci, fiecare din ele cu un număr de cărți variind între 50 și 2 000. În total cele 2 004 biblioteci înglobau 565 328 de cărți. În cursul anului bibliotecar 1937-1938 bibliotecile au avut 168 356 cititori care au consultat 346 532 de cărți. Totuși situația bibliotecilor era considerată grea, pentru că abia 10 la sută aveau local potrivit, iar bibliotecarii nu primeau salariu. Doar 10 la sută din biblioteci comandaseră cărțile Fundației, întrucât bugetul lor era alcătuit din subvenții întâmplătoare.

După aceste constatări ale Fundației s-au dat noi dispoziții pretorilor și notarilor pentru aplicarea Legii bibliotecilor comunale. Se pare că puține comune își respectau datoria de a vărsa 2% din veniturile lor pentru fondarea și întreținerea bibliotecii. Revista "Școala basarabeană" în nr. 4 din 1939, comenta felul în care fusese până atunci respectată Legea bibliotecilor comunale: "Sunt unii care înțeleg prin aceasta procurarea de colecții de legi administrative și abonamente la reviste administrative! Or fi și acestea lucruri bune în bibliotecă, dar noi am vrea să se înțeleagă tocmai ceea ce este de fapt, o bibliotecă: cărți pentru luminarea săteanului și a tineretului studios[...] Intelectualii culturali trebuie să inspecteze bibliotecile sătești, să vadă dacă banii dați ajung la destinație, dacă toate cărțile sunt date pentru citire sătenilor, dacă legea se aplică peste tot. Dacă se aplica de la început, acum aveam în fiecare comună câte o bibliotecă...". Este un articol actual pentru rechizitoriul făcut unor "fățarnici servitori culturali", care "se bat în piept pentru cultură în timp ce cultura are dreptul să se considere calomniată de aceștia"[30].

(va urma)

Nina Negru

NOTE

1. Cuvântul, nr. 10-12, iun., 1923, p. 559.
2. Ionescu, Nae. Roza vânturilor. București, 1990, p. 442.
3. Rădulescu-Motru, Constantin. Românismul. Catehismul unei noi spiritualități, 1936, p. 131.
4. Crainic, Nichifor. Armatele culturii. În: Cuvântul, nr. 10-12, iun. 1923, p. 317.
5. Astra — 130 de ani de la înființare. Sibiu, 1992, p. 233.
6. Spiridoniacă, M. Rolul căminelor culturale basarabene. În: Raza, 2 iul., 1941.
7. Ioachim, Nicolae. Preotul și învățătorul. În: Raza, 4 iul., 1942.
8. Arhivele Statului București. Fond "Fundația Culturală Regală «Principele Carol»". Cămine. D. 72, 1937, f. 122.
9. Romanescu, Victor. Căminele culturale puse în slujba bisericii. În: Studentul, nr. 15, 1928, p. 15.
10. Supra 8, f. 129.
11. Supra 8, f. 30.
12. Supra 8. D. 73. Căminul Cultural "Însuflețirea", com. Braniștea, jud. Bălți, 1930-1943.
13. Supra 9.
14. Supra 12.
15. Coșbuc, Anton. Câteva aspecte din viața bibliotecilor sătești. În: Căminul cultural, nr. 5, 1937, p. 178.
16. Coșbuc, Anton. Pentru o lege a bibliotecilor populare. În: Căminul cultural, nr. 6, 1935, p. 216.
17. Școala basarabeană, nr. 4, 1939, p. 43.
18. Căminul cultural, nr. 4, 1938, p. 177.
19. Căminul cultural, nr. 4,5,6, 1942, p. 186-187.
20. Supra 8, f. 89-130.
21. Supra 19, f. p. 192.
22. Supra 8, f. 122.
23. Enciu, Nicolae. Basarabia în anii 1918-1949. Evoluție demografică și economică, p. 35-37.
24. Supra 8, f. 102-103.
25. Căminul cultural, oct., 1938, p. 522.
26. Dogaru, D. Fundația și răspândirea cărții la sate. În: Căminul cultural, nr. 5, 1937, p. 168.
27. Căminul cultural, nr. 4,5,6, 1942, p. 186.
28. Căminul cultural, nr. 7-8, 1938, p. 325.
29. Căminul cultural, nr. 1, 1939, p. 27.
30. Supra 17.

STATUTUL BIBLIOTECARULUI: ISTORIE, PREZENT ŞI PERSPECTIVE

Vă propun să reluăm discuţiile privind profesia de bibliotecar. Reactualizarea temei e dictată de schimbările revoluţionare din spaţiul informaţional, precum şi de rolul socio-cultural ce revine bibliotecilor în acest context. Pe lângă responsabilitatea pe care o au bibliotecarii, se mai poate vorbi aici de necesitatea reorientării instruirii acestora. Să nu uităm: calitatea şi imaginea serviciilor oferite de bibliotecă depind în mare măsură de calificarea personalului. Bibliotecarii trebuie să recunoască că nu sunt monopolişti în spaţiul informaţional şi să nu renunţe la concurenţa înverşunată pentru un rol cât mai activ.

PUŢINĂ ISTORIE

Profesia de bibliotecar mult timp a rămas în afara atenţiei societăţii şi doar prin anii '70 s-a făcut mai bine simţită tentativa de a determina rolul şi locul acesteia în societate. Meseria noastră devine obiect de studiu în multe ţări ale lumii.

În fostul imperiu sovietic, parte a căruia eram şi noi pe atunci, cercetările erau axate pe câteva direcţii:

- studierea personalului de bibliotecă din punct de vedere regional;
- componenţa contingentului în dependenţă de tipul bibliotecii (ştiinţifică, specializată, publică);
- elaborarea bazelor ştiinţifice de creare a profesiogramelor şi ca urmare descrierea unui şir întreg de specialităţi;
- determinarea diverselor căi de instruire a bibliotecarilor.

Odată cu schimbările politice şi economice care s-au produs, studiile în problema dată au devenit tot mai dispersate. Şi revistele de specialitate au pus tot mai rar în discuţie probleme majore, referitoare la profesia de bibliotecar. Alte timpuri, alte valori...

Dar nu se putea sta prea mult deoparte: bibliotecarii s-au încadrat îndrăznet în unele cercetări, dar mai ales în multe programe străine. Aici însă trebuie să realizăm diferenţa dintre posibilităţi în sensul accesibilităţii şi posibilităţile fizice, materiale, intelectuale de care dispunem. Se pare că bibliotecarul nostru nu este tocmai pregătit pentru aşa ceva.

ASOCIAŢIILE DE BIBLIOTECARI

Asociaţiilor de bibliotecari le revine în aceste condiţii rolul de sprijinitor — aşa se practică în lumea întreagă. Asociaţiile participă activ la instruirea bibliotecarilor, la îmbunătăţirea condiţiilor de muncă a acestora, determinarea statutului etc. Aşa e la ei, dar la noi?

În 1988 a luat amploare o cercetare care urma să verse puţină lumină asupra problemei în cauză. Obiect al studiului iniţiat de IFLA a devenit "Imaginea, statutul şi bunul nume al bibliotecatului". În 1989, la Paris a fost creat grupul de lucru. Chiar primele materiale ale cercetării dovedeau incontestabil nivelul scăzut al statutului profesional. S-a decis să se efectueze un studiu comparat al stării de lucruri în toate ţările membre ale IFLA. Centrul Bibliotecilor Publice din Olanda urma să dirijeze studiul. Se preconiza studierea literaturii la temă, difuzarea anchetei elaborate pentru acest studiu printre membrii IFLA, analizarea datelor obţinute.

Ancheta a fost expediată la mai bine de 50 de asociaţii din peste 90 de ţări. Prima parte cuprindea date statistice. Partea a doua cuprindea întrebări referitoare la opinia publică vizavi de profesia de bibliotecar. Rezultatele au demonstrat că problema e mai veche şi statutul profesional al bibliotecarului este foarte scăzut. Printre specialităţile publice cea de bibliotecar s-a plasat pe locul V după jurist, inginer, învăţător şi ziarist! După bibliotecar urma însoţitoarea de bord, fermierul, comis-voiajorul şi agentul de asigurări. Dar cred că dacă ar fi la noi să se solicite opinia publică privitoare la profesia de bibliotecar, am ceda în favoarea însoţitoarei de bord, a fermierului, a comis-voiajorului şi cu sigiranţă

în fața agentului de asigurări. Atâta doar că se iscă unele întrebări: dacă problema e mai veche, de ce bibliotecarii n-au soluționat-o până-n prezent? Le-a fost peste puteri? Sau e vreo barieră de comunicare, or profesia de bibliotecar ține de comunicare în general? Și dacă bibliotecarii se consideră subapreciați, pot ei oare restabili dreptatea prin a indica ce statut ar dori să dețină?

Bibliotecarii consideră că problema statutului lor profesional se datorează faptului că meseria lor este puțin atrăgătoare. Lipsa de interes din partea opiniei publice, a utilizatorilor, a organelor de administrare, a guvernului etc. este un trist rezultat al închipuirii vagi despre profesia de bibliotecar. Iar caracterul neatrăgător este o consecință (firească) a bugetului mai mult decât modest, a instabilității (mai cu seamă economice), a salariului mic. Această stare de lucruri nu este caracteristică pentru toate țările și variază de la caz la caz.

Cu toate că de serviciile bibliotecilor beneficiază milioane de oameni, bibliotecarii foarte rar devin subiecți ai dezbaterilor publice, chiar și atunci cînd se fac reduceri din buget sau, și mai grav, din personal. Bibliotecarii practic nu polemizează. A fost oarecum alta situația când în vara lui 1998 A.B.R.M., profund alarmată de grava criză economică care a afectat mult bibliotecile dar și pe bibliotecari, lansat un apel disperat la adresa Președinției, Parlamentului și a Ministerului Culturii. Dar carul nu s-a prea mișcat din loc și bibliotecarii continuă să-și facă meseria, rămânând în continuare în umbră.

În contextul celor relatate mai sus nu putem trece cu vederea problema calității serviciilor prestate de bibliotecă, or calitatea serviciilor oferite și statutul profesional se află într-o strânsă coeziune. E foarte important și chiar absolut necesar ca bibliotecarii să se pătrundă de rolul ce le revine în societatea modernă. Dar să-ți revendici drepturile nu e o sarcină tocmai simplă! Și să nu acorzi servicii de calitate, pretinzând la un statut înalt, e curată utopie! Cred că e timpul ca bibliotecarii să renunțe pentru o vreme la discuțiile privind statutul lor social și să se îndrepte cu fața spre utilizatori, spre necesitățile acestora.

PROBLEME DE INSTRUIRE

Necesitatea instruirii bibliotecarilor este impusă de cerințele înaintate de beneficiari. Foarte simplificat aceasta ar însemna depășirea diferenței dintre modul în care se lucrează în prezent și cel în care trebuie să se lucreze. Este foarte important acest prim pas — stabilirea nevoii de instruire. Urmează să fie determinate obiectivele și conținutul acesteia. Instituția își propune îmbunătățirea eficienței prin perfecționarea activității personalului. Rezultatul scontat ar fi obținerea echilibrului dintre necesitățile bibliotecii și cele ale personalului. Rezultatul scontat, pe de o parte, dar și o soluționare constructivă a problemelor puse de societate (prin utilizatori) în fața bibliotecilor, pe de altă parte.

Eficiența sporită în managementul bibliotecii, îmbunătățirea calității serviciilor oferite, crearea unui climat agreabil în bibliotecă și ca urmare schimbarea spre bine a atitudinii beneficiarilor, conducerii și a altor persoane față de bibliotecă — toate acestea ar constitui algoritmul obținerii unui înalt statut social și profesional al bibliotecarului.

EVALUAREA PERSONALULUI

Cea mai bună metodă de verificare a instruirii în bibliotecă ar fi evaluarea personalului: evaluarea trebuie considerată nu numai ca o apreciere, judecare, ci și ca o producere de informație care aduce clarificări. Dar evaluarea mai poate însemna confruntare, punere în raport (confruntarea realității cu norme, criterii, proiecte, intenții etc.).

Reușita bibliotecii în ce privește oferirea serviciilor de calitate înaltă depinde de felul cum sunt valorificate diferite capacități, aptitudini și experiența diverselor categorii de lucrători în scopul realizării obiectivelor propuse. Evaluarea trebuie să cuprindă întreg personalul și să recunoască contribuția fiecăruia în parte drept prezentând interes.

Evaluarea potențialului resurselor umane este foarte importantă de fiecare dată când este vorba de atribuirea de noi responsabilități unor bibliotecari, de estimarea șanselor de reușită a unui program de modernizare sau reorganizare. Problema evaluării ar cere un material mult mai amplu, dar indiferent de faptul dacă este vorba de evaluarea estimativă, apreciativă sau interpretativă ea trebuie să apeleze la practici simple și eficace, direct legate de scopurile pe care și le propune.

Cred că aceasta ar fi singura soluție de supraviețuire și afirmare a meseriei de bibliotecar: perseverența, abnegația dar și ambiția de a face față și de a ne face auziți.

Rodica Martin

VASILE ALECSANDRI ŞI MIHAI EMINESCU, APRECIAŢI DE CĂTRE BOGDAN PETRICEICU HASDEU ŞI IULIA HASDEU (CAMILLE ARMAND)

In loc de epigraf:

La o eventuală întrebare-"ispitire", venită din partea vreunui "oaspete" întîrziat prea mult pe meleagurile noastre, dacă există în scrisul românesc de veacuri poeţi ori clasici de prima mărime, se poate răspunde cu siguranţă şi cu îndreptăţită mîndrie: AVEM, sub acest verb, mereu la prezent, subînţelegîndu-i pe: Alecsandri Vasile — Eminescu Mihai...

În modul cel mai răspicat şi concret, Bogdan Petriceicu Hasdeu avea să-şi exprime atitudinea faţă de V. Alecsandri, în urmă cu 135 de ani, adică la 1863, în cadrul studiului său de totalizare "Mişcarea literelor în Eşi", în anul cînd cei dintîi împlinise un sfert de veac, iar cel de-al doilea rotunjea 45 de ani (dacă admitem drept dată a naşterii Bardului de la Mircești ziua de 14 iunie 1818): "...În curînd va ieşi de sub tipar... a doua ediţiune a *Doinelor şi Lăcrămioarelor*, piatră angulară a nemuririi d-lui Alecsandri... Dl. Alecsandri e la noi părinte şi cap al poeziei naţionale, bazate pe studiul acelei poporane...".

Comparat însă cu mitropolitul Dosoftei, cu Al. Beldiman, cu C. Conachi, cu C. Boliac, D. Bolintineanu şi Al. Donici (în domeniile respective ale scrisului literar), "Dl. Alecsandri [e proclamat, de către B.P.H., drept] mare poet, dar nu cel mai mare, precum îl numesc unii...". Din simplul motiv, probabil, că "dl. Alecsandri e mare, ca unul ce-i creator în sfera sa...". În continuare, autorul acestui eseu, propunîndu-şi a face unele "previziuni-anticipări", îndrăznim să bănuim, la modul general-"ipotetic" (şi... fantezist!), că apariţia lui M. Eminescu (care se va "naşte" abia la 1866-1870!) era... întrevăzută: în sensul că în literatura română a vremii urma "...a se crea de acum înainte poezia filosofică, în care să se răsfrîngă nu entuziasmul religios, nu istoria trecutului, nu superficialitatea amoarei etc., ci sublimele profunditâţi ale metafizicei. Zicînd că dl. Alecsandri nu e poetul român cel mai mare, nu zic, prin aceasta, c-am fi avînd vr-un altul care să-l covîrşească...".

De notat este faptul că, peste alţi 34 de ani, în vara anului 1897, cînd I.L. Caragiale avea să facă "O vizită la castelul «Iulia Hasdeu»" (de la Cîmpina), Magul-amfitrion îi aprecia pe marii noştri A.V.E.M. într-un raport invers: "...Eminescu este incontestabil un talent, cu toate defectele lui... Eminescu a avut talent, dar e departe de a se putea numi un mare poet naţional... Alecsandri este gloria nediscutabilă a literaturii româneşti, în secolul acesta. La o aşa înălţime nu mai văz alta".

Astfel de aprecieri hasdeiene, oricît de subiective şi arbitrare-convenţionale, erau făcute, desigur, după dispariţia fizică a marilor scriitori conaţionali, şi cu un deceniu înainte de sfîrşitul propriul-zis al Magului de la Cîmpina. De aceea, credem noi, sunt mai de preţ şi... ceva mai obiective dovezile de recunoştinţă şi de apreciere reciprocă, exprimate atît de către B. Petriceicu Hasdeu şi fiica sa Iulia — Camille Armand — vis-à-vis de V. Alecsandri şi M. Eminescu, cît şi... viceversa, în timpul vieţii acestora.

De exemplu, V. Alecsandri, scriind, la 2 septembrie 1867, de la moşia sa Mircești, lui Iacob Negruzzi, în P.S. la acest răvaş, adaugă: "...Dacă vă este cu putinţă, binevoiţi a-mi trimite prin poştă scrierea d-lui Maiorescu *Poezia română, urmată de o culegere de poesii...*, precum şi dramul [evident: *drama!* de la fr. *le drame?]* lui Hasdeu: *Răsvan-Vodă...*". Iar într-un alt *P.S.* la scrisoarea sa din 20 martie 1868, adresată din acelaşi Mircești, aceluiaşi Iacob Negruzzi, îl întreabă: "...Într-un cuvînt ţinut de dl. Hâjdău, în Camera Deputaţilor, asupra teatrului [v. *Monitorul oficial*, 1868, p.127-172], oratorul a pretins că în comedia mea *Concina* aş fi «poetizat adulterul» — adevărat să fie? Care-i opinia D-voastră?...".

Peste alți cinci ani, în noiembrie și decembrie 1873, Alecsandri se va adresa lui B. Petriceicu Hasdeu însuși: "Domnule Hasdeu, în numărul 12 al «Columnei lui Traian» am citit cu mult interes balada ruteană care ne arată pe Ștefan cel Mare sub un aspect cu totul nou. Am citit și îndemnul indirect ce-mi faceți de a restaura această baladă...". ["...În orice caz, ← conchidea B.P.H., la pag. 227 a amintitei sale reviste — , cîntecul se compusese în Moldova, ieșind din propria imaginațiune a coloniei rutene de la noi ori traducîndu-se după vr-o baladă poporană... acum pierdută, pe care ar putea pînă la un punct s-o restaureze geniul lui Alecsandri...".] "...Fiind atras de originalitatea subiectului, — continuă răvașul său V. Alecsandri — , am cercat să răspund la îndemnul D-voastră... Primiți, vă rog, împreună cu balada intitulată *Ștefan și Dunărea*, încredințarea simțămintelor mele de stimă și înaltă considerare..." (Mircești, 21 noiembrie 1873). Apoi, în luna decembrie a aceluiași an (1873), recunoaște... epistolar: "Domnule redactor, una din cele întîi poezii ce am compus, cînd am început a scrie în limba românească, este balada lui **Groază**... Acum mi-a căzut în mînă un manuscript francez, care cuprinde diverse incidenturi din viața acelui hoț...". [E vorba de o postumă, atribuită lui A. Rusu, căruia V. Alecsandri îi mai atribuise, pe nedrept însă, și *Palatul lui Duca-Vodă*, schiță aparținînd, de fapt, lui I. Ghica, întocmită de acesta, în primăvara lui 1842!]

Aceluiași redactor al Columnei lui Traian, la 8 octombrie 1874, V. Alecsandri îi expedia "o legendă... asupra lui Țepeluș-Vodă, intitulată *Țepeș și stejarul...*". Iar, în încheiere, mai adăuga: "V-am trimis de mult un exemplar din comedia mea *Boieri și ciocoi;* nu știu, dacă ați primit-o; aș dori însă să cunosc ideile d-voastră asupra acestei piese".

Aproape peste un an, la 4 octombrie 1875, îi scria: "Domnule Hasdeu, dintre toți compatrioții noștri D-voastră singur cunoașteți negreșit baladele [dumele? bîlinele?] lui Boian, părintele poeziei cazacilor. Între ele se găsește una care pentru noi trebuie să aibă un mare interes, căci este intitulată *Năvălirea lui Hmelnițki în Moldova, sub Vasile-Vodă...*". Ceva mai înainte, la 15 septembrie, același an (1875), creatorul Chiriților îi recunoștea lui Iacob Negruzzi: "...noi avem nevoie de oameni, cari să cunoască limba slavă. Un singur literat avem în toată țara care să cunoască limba slavă... Hajdeu...".

Întrucît dovezile (numeroase) de apreciere din partea lui B.P.H., pentru meritele creatoare și scriitoricești ale Bardului de la Mircești, de-a lungul vremii, începînd, să zicem, de la 1856 (pe cînd iuncherul husar și student la Harkov consacra un studiu, în rusește, baladei lui V. Alecsandri "Inelul și năframa") și pînă pe la 1885-1886, au fost semnalate deja, în diverse lucrări, ne propunem să citâm, în schimb, cîteva fragmente din scrisorile pariziene ale fiicei lui Hasdeu — Iulia (sau: Camille Armand, precum ar fi preferat să se numească... literar aceasta!), rînduri epistolare (traduse "în premieră" de noi, în românește) de un deosebit interes exegetic și istorico-literar.

"Dragă tată, — îi comunica ea, în martie 1885 — , ne scrii că d. Alecsandri este numit ministru al României aici [la Paris]; noi o știm, desigur, din ziare, fiindcă, cu excepția [soților] Pennescu, nu vedem aici un suflet de român... Ne întrebi, de asemeni, dacă mama ar dori ca el [V.A.] să ne facă o vizită. Ei! Dacă ea și-o dorește! Te mai poți îndoi de așa ceva! Ea, care, cîndva, îți promisese să-l îmbrățișeze, prima dată, cînd îl va vedea! Fii pe pace: ea nu-și va realiza promisiunea, dar va fi fericită să-l vadă. Cît pentru mine, eu aș fi încîntată de acest fapt, întrucît eu îl iubesc din toată inima. Eu îmi aduc aminte că, pe cînd eram mică de tot, versurile lui mă pasionau; de altminteri, eu trebuie să-i fiu recunoscătoare, pentru că, recitînd din frumoasele lui poezii, eu aveam să obțin succesele mele cele mai strălucite, și e atît de ușor să ai succes, cînd iubești ceea ce reciți. Eu l-am privit întotdeauna pe d. Alecsandri drept cel mai mare poet al României; acuma, după ce am studiat în profunzime literaturile străine și îndeosebi literatura franceză, eu sînt pe punctul de a-l compara cu poeții, cu autorii francezi, englezi și germani. Poate că sînt prea cutezătoare, îndrăznind să mă pronunț asupra unui atare om, dar în prezent eu sînt mai sigură ca niciodată de geniul lui și eu îl admir și-l înțeleg mult mai bine. Mi se pare că, atunci cînd el zugrăvește scene cîmpenești — de cele, în care el excelează — se aseamănă cu George Sand. Amîndoi iubesc, simt natura deopotrivă; amîndoi au studiat-o, și poporul, care, în afară, indiscutabil, de unele deosebiri de ordin secundar, are, în toate țările latine, aproape același caracter, a fost reflectat în mod admirabil de către amîndoi. E imposibil să greșesc, dar eu cred că, în dramele sale, poetul nostru este inspirat adesea de Hugo: el iubește, ca și acesta din urmă, contrastele. Ceea ce-mi place încă la d. Alecsandri este stilul lui. Îl găsesc de o armonie încîntătoare, cu adevărat. Îmi amintesc că, pe cînd eram mică, îmi era de ajuns să ascult sau să citesc o dată sau de două ori unele versuri de ale lui, pentru a le reproduce pe dinafară. Aceasta-i poezia adevărată, după mine; e și muzică, și pictură în același timp".

La 29 martie (același an) îi scrie bunului

său tată: "...Cînd noua dramă *[Ovidiu?]* a d-lui Alecsandri va fi publicată, eu aş fi fericită de tot s-o am. Nu mai citesc nimica în românește, ceea ce desigur e ruşinos...". Iar în ziua de luni, 13 aprilie 1885, comunică: "...Am citit adineaori puţin din Alecsandri. Îl găsesc fermecător. Ai putea s-o crezi? Eu am descoperit în întreg ciclul intitulat *Lăcrimioare*, acest cuvînt "gustat şi delicios", precum zicea Michelet; am găsit aici lucruri adorabile. Dacă ai putea să-mi trimiţi *Fîntîna Blandusiei* şi noua dramă *Ovidiu!...*".

În scrisoarea sa din 21 iunie 1885, Iulia-fiica îi relatează tatălui său: "...Noi nu l-am văzut încă pe d. Alecsandri; el face minuni aici [la Paris]; preşedintele Republicii [Franceze] l-a primit într-o manieră cu totul graţioasă; el este [aici] din partea Societăţii Felibrilor, şi a prezidat sărbătoarea în cinstea lui Florian. Iată un om care face cunoscută ţara sa în străinătate. De ce n-ai face-o şi tu la fel? Tu ai putea-o face la fel de bine ca şi dînsul, totuşi. Eu aş vrea atît de mult să-i văd pe acest d. Alecsandri; aş avea atît de multe lucruri să-i spun...".

În altă ordine de idei, într-o duminică de 16 mai 1886, îi relatează tatălui ei: "...Am citit în «Românul», că *Răsvan şi Vidra* a avut un deosebit succes acolo, la voi. Eu îl desfid pe domnul Alecsandri, pe care în rest îl admir mai mult ca pe oricine, îl desfid deci pentru a fi putut scrie ceva mai bun decît actul al doilea al lui *Răsvan...*".

Atunci cînd, într-o scrisoare din luna decembrie 1887, B.P.H. le scrie: "Dragelor mele Iulii, ...cred că v-aţi împăcat cu Vlăhuţă. Nuvelist slab; poet însă de primă ordine, superior lui Alecsandri; căci e mai mare artist prin formă şi are idei...", cea care dorea să aibă numele literar "Camille Armand" îi răspunde prompt şi... tăios-exploziv: "...Vlăhuţă superior lui Alecsandri! Dar e un sacrilegiu acest lucru! Alecsandri e poetul oştirii noastre şi al ţăranilor noştri. Alecsandri a cîntat faptele de vitejie şi zbuciumul glorios ale strămoşilor noştri; Alecsandri a făcut renumiţi ostaşii noştri luptînd şi murind pentru independenţă; Alecsandri a prezentat *Sentinela română* apărînd, de-a lungul luptelor, şi înălţînd sus de tot drapelul tricolor; Alecsandri a căutat mereu să zugrăvească dragostea în ceea ce are aceasta mai nobil şi mai distins, şi niciodată el n-a cîntat decît lucruri măreţe, curate şi frumoase...".

Această "replică"-punere la punct datează din 8 ianuarie 1888, anul în care înzestrata fiică a lui B. Petriceicu Hasdeu avea să-şi încheie scurta-i trecere prin viaţă; din acelaşi an data şi o *scrisoare* a tatălui său publicată în numărul 3, din 15 februarie 1888, al "Revistei noi", adresată lui Gheorghe din Moldova — Kernbach, unde se mai spunea: "Poezia românească din ziua de astăzi se pitulează în două nume: Alecsandri şi Eminescu. Pe Alecsandri eu unul nu l-aş putea caracteriza mai bine decît printr-una din epigramele d-tale... *Te-am iubit... Te-am iubit!* iată ceea ce rămîne marelui Alecsandri, şi aceasta-i ajunge; *Te ador* a suflat-o vîntul numit Eminescu, care şi el merită epitetul de mare... Ceea ce m-a mîngîiat mult în versurile d-tale este că nu cauţi mereu, cu stăruinţă, ca Eminescu, şi nu găseşti, pretutindeni, aşa de lesnă ca Alecsandri...".

Un detaliu, poate mai puţin cunoscut, dacă nu chiar inedit, ar fi, probabil, faptul că, imediat după dispariţia prematură şi tragică a genialei fiice a lui B.P.H., a Iuliei Hasdeu (în septembrie 1888), V. Alecsandri, care n-a putut participa la funeraliile copilei-poete, a scris emoţionanta *Legendă a crinului*, rămasă, ce-i drept, între postumele autorului "Dumbrăvii Roşii", al "Pastelurilor" şi "Ostaşilor noştri".

La rîndul său, nemîngîiatul părinte al Iuliei Hasdeu, zguduit, din nou, de moartea celui mai mare Poet al românilor, la 15 iunie 1889, scriind poate cel mai profund şi plin de durere (dar şi de revoltă) necrolog, "Eminescu", ca un tîrziu omagiu patern adus şi fiicei sale, dispărute în septembrie 1888, va considera oportun să plaseze în frunte, în loc de un tradiţional "motto"-epigraf, cîteva rînduri din poezia *Către timpul trecut (Vers le passé)*:

"...et souvent je regrette
D'être née en des temps un peu trop raffinés,
Où l'on trouve l'honneur et l'amour surannés
Et dans lesquels un fou peut seul être poète".

[În traducerea noastră:

"...şi eu adesea regret
Că sînt născută-n vremuri puţin cam rafinate,
Cînd dragostea şi-onoarea-s cu totul demodate
Şi-n care un nebun doar mai poate fi poet".]

Din păcate, considerăm noi astăzi, aceasta pare a fi singura aluzie a Iuliei Hasdeu (Camille Armand) la destinul nefericitului M. Eminescu (îndeosebi după luna iunie 1883), poezia şi strofa din care cita B.P.H. fiind scrise în ianuarie 1886 încă...

Pavel Balmuş,
preşedinte al Societăţii
Bibliofililor din Moldova

CENTRUL DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE "CHIȘINĂU": REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE

În ultimele decenii viața liniștită a bibliotecilor este perturbată de implementarea celor mai noi realizări ale științei și tehnicii. Se formează sisteme automatizate cu o bază de date centralizată, care asigură toate funcțiile specifice activității unei biblioteci: achiziții, prelucrarea documentelor, catalogare, transferul informației către alte sisteme, împrumuturi etc.

Examinând experiența țărilor dezvoltate în procesul de automatizare, după un șir de vizite la Cluj-Napoca, Budapesta, Essex, Santender, Ierusalim, Minnesota, a apărut ideea creării unui Centru de Informare și Documentare și la noi. Dorința de a perfecționa serviciile oferite beneficiarilor și, mai ales, de a introduce noi servicii de informare a comunității a constituit impulsul principal pentru crearea Centrului de Informare și Documentare. Ca rezultat, în octombrie 1996 serviciul bibliografic al Bibliotecii Municipale a fost reorganizat într-un asemenea centru. Dar pentru fondarea unui Centru de Informare și Documentare nu-i destul de a schimba denumirea serviciului bibliografic prin ordin, era necesară îndeplinirea unor condiții. Până a ajunge la formula finală au fost făcute numeroase schimbări în structura serviciului bibliografic — s-au lărgit și s-au diversificat serviciile oferite. Grație suportului financiar al Fundației Soros au fost achiziționate calculatoare și instalată o rețea locală. Centrul de Informare și Documentare a fost plasat la etajul doi al Bibliotecii Municipale, ocupând un spațiu de 60 m.p., suficient astăzi. Ulterior, când Centrul va intra în faza de îndeplinire a tuturor atribuțiilor, se va pune și problema extinderii spațiului.

Actualmente, Centrul are 18 posturi de bibliograf, numărul lor urmând să crească până la 30. Bibliograful angajat la Centrul de Informare și Documentare "Chișinău" este calificat, motivat și dinamic, își cunoaște excelent domeniul.

Centrul "Chișinău" are următoarea structură:

Serviciul patrimonial (care se ocupă cu formarea și completarea fondului patrimonial, efectuează activitatea custodială, asigură servirea beneficiarilor etc.).

Oficiul asistență informațională și documentară al conducerii Primăriei (asigură constituirea unei bănci de date privind viața politică și elaborează baza de date factografice "Letopisețul Chișinăului"). Cu sprijinul Primăriei se preconizează completarea tematicii informațiilor cu știri și materiale oficiale elaborate de Primărie.

Oficiul bibliografie locală este cel care asigură elaborarea și editarea bibliografiilor, biobibliografiilor, cercetărilor bibliografice la cerere, altor genuri de publicații, prospecte, pliante etc., asigură asistența bibliografică, constituirea și ținerea catalogului colectiv "TOCAMO" etc.

În fine — *Serviciul de informații comunitare*, la care mă voi referi mai jos. Centrul desfășoară o intensă activitate de cercetare, valorificată în publicarea bibliografiilor, biobibliografiilor, studiilor. Colaboratorii Centrului au lucrat la elaborarea *Bibliografiei Municipiului Chișinău* — publicație anuală care acumulează informații despre toate sferele vieții municipiului, înzestrată cu un aparat auxiliar (indexuri de nume, de subiecte, geografic) care înlesnește utilizarea ei. Conținutul lucrării vizează o deservire informațională maximă a beneficiarului. În afară de bibliografia menționată au fost elaborate o serie de biobibliografii dedicate scriitorilor, oamenilor de cultură din Republica Moldova, care au fost apreciate. Bibliografii lucrează la baza de date "Primăria Municipiului. Primarii", care reflectă evoluția sistemului de administrație locală din Basarabia din 1818 până în prezent și conține scurte date biografice despre primarii orașului. Se lucrează asupra bazelor de date "Personalia" și "Letopisețul Chișinăului".

Serviciul de Informații comunitare, ca parte integrantă a Centrului de Informare și Documentare, prestează servicii non-bibliografice populației și oaspeților capitalei. Ce va face o gospodină daca vrea să pregătească ceva special

pentru familia sa? Cred ca va da un telefon prietenei sau mamei pentru a afla rețeta. Dar un invalid care vrea sa-și cunoască drepturile? Se va adresa și va face coadă toata ziua la serviciile de asistență socială. Iar cel ce nu știe cum să completeze declarația de venituri? Va sta mult timp la telefon, contactând instituțiile corespunzătoare, înscriindu-se la audiență, pierzând timp. Informații de acest fel ar putea și ar trebui să existe într-o bibliotecă publică. Bineînțeles, în afară de biblioteci ca sursă de informare mai sunt arhivele, alte instituții specializate. Dar orientarea lor nu este identică cu cea a bibliotecilor, ele nu oferă informații într-un mod organizat, gratis, mod pe care-l poate realiza doar un serviciu specializat. Un asemenea serviciu ar putea furniza diverse informații, date privind organizațiile politice, obștești, instituții ale asistenței sociale, de învățământ, cultură, comerț, transport, călătorii, perfecționare etc. Cu concursul Primăriei municipiului Chișinău și Telecom-ului, acest serviciu va avea șase linii telefonice consacrate "informațiilor speciale". Bibliotecarii vor oferi informații, folosindu-se de fondul de referințe, de bazele de date ale Centrului.

La constituirea *Serviciului de informații comunitare* s-a ținut cont de experiența bibliotecilor publice din alte țări, de cerințele și preferințele beneficiarilor noștri. Pentru a afla care este componența utilizatorilor și non-utilizatorilor bibliotecii și interesele lor, în anul 1997 Biblioteca Municipală a efectuat un sondaj de opinii. Au fost folosite două chestionare "Beneficiarii" și "Non-beneficiarii sau foștii beneficiari". Cercetătorii și-au propus să realizeze un studiu privind problema creării unor servicii noi paralel cu perfecționarea serviciilor existente. Chestionarea a oferit indici valoroși privind motivele non-utilizării bibliotecii. O analiză a rezultatelor chestionarului a permis să determinăm următoarele domenii în care nevoia comunității de a fi informată este mai mare. Ele sunt:

1. Asistență medicală.
2. Asistență socială.
3. Piața forțelor de muncă. Posibilitățile de perfecționare profesională și recalificare.
4. Modificări de legislație.
5. Informații culturale.
6. Drepturile consumatorilor.

La etapa actuală am stabilit relații cu peste 200 de organizații, care ne-au prezentat informații despre activitatea lor. Multe instituții dintre cele contactate au nevoie și ele zilnic de informație și o primesc utilizând relațiile personale, periodicele, publicitatea la radio și TV, bazele de date. În acest context, biblioteca trebuie percepută de către comunitatea chișinăuiană ca fiind un centru de informare care pune la dispoziția beneficiarului informații de ultimă oră, din diverse domenii.

Centrul "Chișinău" dispune deja de o unele informații structurate pe trei direcții prioritare, care urmează să fie verificate și completate. Au fost schițate bazele de date: *Asistență medicală* (ambulatorii, asociații medicale, centre medicale, consultații, direcții de ocrotire a sănătății, dispensare, farmacii, firme medicale, institute de cercetări, maternități, ministere, oftalmologie, policlinici, sanatorii, preventorii, spitale, stomatologii, clinici veterinare); *Asistență socială* (informații despre organele de conducere a ramurii, companii de asigurare, consilii, internate, aziluri, organizații de binefacere); *Piața forțelor de muncă* (posibilități de angajare, oficii, departamente). Pe măsura acumulării ei structura bazelor de date va fi perfecționată. Paralel se stochează informații pe temele: învățământ, comerț, organizații.

Pentru realizarea deziderateloor noastre avem nevoie de soluționarea mai multor probleme.

1. Achiziționarea softurilor necesare în activitate, lucru până astăzi neîncheiat. Actualmente este utilizat programul MS Office, o parte din bazele de date fiind înmagazinate în "Word", iar cealaltă în "Acces", dar sperăm să avem posibilitatea de a achiziționa programe speciale pentru biblioteci, cum ar fi Tinlib, de a avea acces la alte sisteme automatizate, de a acorda utilizatorului posibilitatea de a primi informația necesară, stând în fața unui terminal acasă sau în bibliotecă.

2. Următoarea problemă ține de pregătirea și perfecționarea personalului. Cu toate că avem un personal calificat, bibliografii trebuie să asimileze un volum de cunoștințe noi, care le-ar permite să utilizeze calculatorul, fără a face apel de fiecare dată la informatician.

3. Un alt aspect care nu este de neglijat este publicitatea. Dacă beneficiarul nu va ști că la noi poate găsi răspunsuri la multe întrebări, atunci informația de care dispunem va pierde din valoare. Însă sperăm că odată cu instituirea serviciului marketing și publicitate problema va fi rezolvată.

Ludmila Pânzaru

DOMENIILE DE INTERES ALE BENEFICIARILOR BIBLIOTECII MUNICIPALE "B.P. HASDEU"

Precum este de neconceput funcționarea normală a societății fără o activitate continuă de informare colectivă, tot așa a devenit de neconceput și activitatea instituției noastre, fiind una dintre cele mai prestigioase instituții de cultură, educație și învățământ, care deservește 1/3 din populația municipiului Chișinău și evident factorul de decizie este și trebuie să fie preocupat de gradul de satisfacere a intereselor de lectură ale publicului cititor, de calitatea serviciilor prestate, adică să studieze opinia publică privind activitatea bibliotecii, ca mai apoi să ia măsurile de rigoare.

Biblioteca Municipală "B.P. Hasdeu" se află într-un proces de modernizare, care constă în îmbunătățirea, automatizarea și diversificarea serviciilor oferite utilizatorilor.

Dorința de a satisface plenar cerințele utilizatorilor, nevoia reală a membrilor comunității deservite într-un domeniu anumit, ne-a impus efectuarea unei ample cercetări sociologice a intereselor utilizatorilor.

Această cercetare sociologică a fost inițiată pentru a afla necesitățile reale ale beneficiarilor efectivi și potențiali ai bibliotecii de a se informa într-un domeniu anumit, aceasta constituind o etapă obligatorie preliminară creării noilor servicii.

Sondajul "Utilizatorii bibliotecii" a fost efectuat într-o perioadă a anului în care solicitarea sălilor de lectură era maximă, când numărul de cititori depășea cu mult oferta de locuri.

Chestionarul "Utilizatorii bibliotecii" a fost aplicat în 22 de biblioteci-filiale.

Metoda utilizată a fost chestionarea indirectă, folosind ca instrumente două chestionare, unul pentru beneficiari și altul pentru nonbeneficiari. Rezultatul cercetării a fost asigurat de 2 560 de chestionare.

Majoritatea chestionaților au manifestat o atitudine pozitivă față de cercetare, fapt care a sporit încrederea în reprezentativitatea rezultatelor obținute.

Datele obținute ne permit să cunoaștem unele aspecte esențiale ce influențează sau sunt influențate de către opinia publică privind calitatea serviciilor oferite de bibliotecă și a oportunității inițierii unor servicii noi.

Dintre persoanele chestionate mai mult decât 65% sunt tineri, funcționarii constituie 18% (6,37% angajați în sectorul privat). Cel mai mic procentaj îl prezintă neangajații (șomeri, casnice, pensionari) — 16%.

Delimitarea de sex masculin/feminin se prezintă aproximativ egal, cu o ușoară preponderență a femeilor.

50% dintre cei chestionați au studii superioare, 34% — studii medii.

În ceea ce privește frecvența beneficiarilor constatăm următoarele — 19,18% frecventează biblioteca de câteva ori pe săptămână, excepție făcând cititorii filialelor: nr. 10 copii, "Transilvania", "Hr. Botev", nr. 6 copii, nr. 12 copii, unde procentajul constituie 25-30%. Mai mult de 25% frecventează biblioteca o dată la 3 săptămâni și mai rar, 23% au vizitat biblioteca pentru prima dată. Cea mai bună frecvență (mai des decât o dată pe săptămână) se înregistrează la tineret (studenți și elevi) — 19;20%, cu preponderență în sălile de lectură. Aproximativ aceeași cifră este caracteristică și pentru beneficiarii de vârstă medie (26-40 ani). Bărbații și femeile frecventează biblioteca în proporții egale.

O influență considerabilă asupra utilizării bibliotecii o constituie distanța. 60% dintre utilizatori ajung la bibliotecă în mai puțin de 30 de minute. Cele mai nefavorabile în acest sens sunt: "On. Ghibu" — 39% (aceasta se explică prin faptul că biblioteca este solicitată

de locuitorii din toate sectoarele Municipiului), "Arte" — 32% (biblioteca este situată într-un loc greu accesibil).

Scopurile, motivele principale ale vizitării bibliotecii s-au dovedit a fi următoarele: pentru studii — 48,24%; 37,03% vin la bibliotecă pentru a-și ridica nivelul de cultură și acest fapt ne convinge o dată în plus că aceasta este menirea tradițională a bibliotecilor publice, ceea ce într-o oarecare măsură se datorește nivelului foarte înalt al împrumutului de cărți. Un procent impunător — 31,17 la sută dintre clienți — vin la bibliotecă pentru a se informa.

Deci, beneficiari ai bibliotecii sunt în special tineri studioși, 80% dintre ei ajungând la bibliotecă timp de o 1/2 de oră sau mai repede. Din cei 2 560 de chestionați 563 (22%) vin la bibliotecă pentru a se recrea. Vom reuși să păstrăm sau să mărim acest procentaj dacă clientului îi va fi oferit un număr mai mare și variat de publicații periodice și dacă starea materială a bibliotecilor va fi satisfăcătoare.

În ceea ce privește gradul de solicitare a serviciilor prestate de bibliotecă, un procent neînsemnat (20,71%) de beneficiari au vizitat biblioteca din mai multe motive. Beneficiarii noștri ar putea fi împărțiți în 4 grupuri în dependență de motivul vizitării:

- au împrumutat (restituit, rezervat) cărți — 43,71%;
- au consultat ziare, reviste — 35,70%;
- au căutat informații, răsfoit cărți — 45%;
- au fost la mediatecă, au vizitat o expoziție, au participat la o manifestare — 16% dintre persoanele chestionate.

Dacă bărbații împrumută cărți și periodice în proporții egale, procentul de împrumut al cărților de către femei este mult mai mare. Lectura publicațiilor periodice este caracteristică pentru bărbați și devine frecventă pentru cei angajați în sectorul de stat și privat, interesați de informații profesionale, iar pensionarii — de noutăți. În schimb, interesul pentru grupul al 4-lea de servicii (mediatecă, expoziții, manifestări) este egal și în general scăzut (15%), excepție făcând cititorii bibliotecilor "On. Ghibu" (20%), "I. Mangher" (49%), "Hr. Botev" (26%), "Arte" 61%). De aici rezultă că beneficiarii vin la bibliotecă nu numai pentru a împrumuta o carte. Ei văd în bibliotecă un centru cultural, de informare și de recreare.

Subiectul următor de investigare a fost interesul pentru un domeniu anumit. Beletristica este cel mai solicitat domeniu în toate filialele bibliotecii publice, după care urmează publicațiile ce țin de învățământ (14,34%); lingvistică, filozofie (11,60%); științe sociale (10,82%); filozofie (10,43%).

Celelalte domenii constituie de la 8% pâna la 2%. Este inexplicabil procentul mic de cereri pentru cărțile de artă (4,34%), informatică (4,49%), legislație (2,73%): sau nu dispunem de o colecție solidă de cărți și albume de artă, informatică și legislație, sau nu i-am făcut destulă publicitate.

Procentul de satisfacere a solicitărilor este redat în felul următor: aproximativ 60% dintre utilizatorii bibliotecii au vizitat biblioteca pentru a găsi ceva concret. În jur de 80% dintre cererile beneficiarilor au fost satisfăcute. Cei ce n-au găsit cartea solicitată (52,24%) au primit alta cu un conținut asemănător.

Nivelul de satisfacere cu informație de referință furnizată de biblioteca publică, este egal cu raportul de selectare a informației.

Selectarea informației de referință este unul dintre scopurile principale ale vizitării bibliotecii. Nivelul de selectare a informației de referință este mai mic, dar destul de semnificativ (67,42%). Pentru a găsi informația concretă 63,85% au consultat colecțiile de referință și 74,80% dintre solicitanți au primit consultația personalului. Numai 28,27% dintre utilizatori au fost îndreptați spre o altă bibliotecă pentru a găsi informația necesară, ceea ce ar însemna că nu fiecare bibliotecar posedă deprinderea de a-l ajuta pe solicitant să consulte o altă sursă pentru a selecta informația necesară. Orice refuz trebuie să fie argumentat.

2 110 cititori din cei 2 560 de chestionați au menționat amabilitatea personalului. De asemenea, ne bucură faptul că beneficiarii noștri au apreciat foarte înalt competența personalului și promtitudinea servirii.

Orarul de funcționare a fost apreciat ca fiind satisfăcător și bun cu unele rezerve pentru sediul central și Biblioteca "Transilvania".

Pentru a constata care este atitudinea beneficiarilor noștri față de oferirea unor servicii noi cum ar fi: împrumutul de casete audio și

video sau de CD-uri. am analizat datele obținute. Numai 719 din cei chestionați au răspuns afirmativ. 72% nu sunt dispuși să împrumute casete. 75% dintre cei ce ar dori să împrumute casete sunt gata să plătească cel mult un leu. Acest fapt este important pentru noi și pe viitor serviciile cu plată vor fi introduse fară rezerve.

Mai puțin importante pentru utilizatorii noștri s-au dovedit a fi informațiile referitoare la Uniunea Europeană (544 chestionați).

În pofida faptului că sunt instituții specializate unde clientul poate obține informații privind asistența socială și medicală, posibilitățile de angajare etc., oamenii simpli nu au acces liber la ele, prin urmare ei ar dori să obțină astfel de informații la bibliotecă, dând prioritate următoarelor domenii:

- Îngrijirea medicală (cu preponderență femeile în vârstă de 26-40 ani și bărbații de 41-60 ani). Acest domeniu a fost plasat de 1 021 de utilizatori pe primul loc.
- Posibilitățile de angajare (femeile între 26 și 40 și bărbații între 26 și 60 de ani). Această informație este solicitată de 1 021 clienți care caută loc de muncă (casnicele, angajații în sectorul de stat, absolvenții liceelor etc.).
- Asistența socială, e plasată pe locul 3 (3,14%). Această informație a fost indicată de 927 de chestionați, ce constituie o cifră impunătoare din numărul total de utilizatori.
- Modificări de legislație, plasate pe locul 4 (3,52%) și indicate de 893 de beneficiari.
- Informații culturale (3,74%), plasate pe locul 5, indicate de 748 de cititori.

Cei chestionați au mai menționat și următoarele domenii: facilități pentru recreere — 772 beneficiari (5,07%); informații privind administrația publică locală — 514 chestionați (6,59%); drepturile consumatorilor — 517 beneficiari (6,61%); prestări de servicii către populație — 405 beneficiari (6,63%); servicii și facilități pentru pensionari — 457 beneficiari (7,44%); facilități pentru persoane dezavantajate — 372 beneficiari (8,40%).

Noi, bibliotecarii, trebuie să activăm pentru public, biblioteca fiind un spațiu cultural generos, primitor, agreabil în care lectura să devină o știință. Și în acest context managementul bibliotecar ne obligă să perfecționăm serviciile existente și sa creăm altele noi. Acestea le vom afla cercetând opinia publică.

Întreaga activitate desfășurată de Biblioteca Municipală "B.P. Hasdeu" în această direcție vizează un scop major de perspectivă — implementarea unor servicii noi și perfecționarea celor existente, astfel sperăm să modificăm imaginea tradițională și, implicit, a statutului social al bibliotecarului, biblioteca devenind în perspectivă un centru de informare pentru comunitate.

Natalia Smirnov

REZULTATELE SONDAJULUI "NONUTILIZATORII"

Utilizatorii sau beneficiarii bibliotecii noastre au fost mereu antrenați în diverse sondaje, chestionare, care ne-au oferit diverse informații referitoare la relația cititor-bibliotecă.

Dar cealaltă parte — nonbeneficiarul — straniu lucru, parcă nu ne interesa deloc anterior. Pot spune cu certitudine că în ultimii 10 ani, cel puțin la noi, această acțiune sociologică n-a fost practicată. La acest capitol acțiunea întreprinsă de Biblioteca Municipală Chișinău poate fi considerată de pionierat.

Inițial am avut temeri să nu fim refuzați de cei intervievați, ținând cont de nervozitatea, stresul ce domină în societatea noastră. Cei care au efectuat acest sondaj, s-au înarmat de acasă cu corectitudine, răbdare și, pătrunși fiind de responsabilitatea pe care și-au asumat-o, au ieșit în parcuri, în stațiile auto și de troleibuz, atât de agitate și aglomerate, în curțile blocurilor de locuit. Am fost plăcut surprinși de amabilitatea celor chestionați și în special că mulți erau documentați din presă, radio și TV despre unele aspecte ale activității bibliotecii noastre.

Deci, din cele 2/3 din populația municipiului Chișinău au fost chestionate doar 509 persoane care reprezentau populația urbei din toate cele cinci sectoare: Centru, Botanica, Buiucani, Ciocana, Râșcani, scopul final fiind același — de a susține ideea managementului bibliotecar, de a îmbunătăți serviciile existente, de a iniția altele noi și, investigând, de a obține o imagine de ansamblu privind utilizarea bibliotecii publice.

În primul rând, am avut intenția să cunoaștem specificul acestor beneficiari, caracteristicile de utilizare/nonutilizare a bibliotecilor, ca în viitor să analizăm disponibilitatea serviciilor bibliotecare conform cerințelor nonbeneficiarilor. Cel mai important pentru noi este să aflăm care sunt domeniile în care necesitatea clienților de a se informa este mai mare sau stringentă.

În al doilea rând, ne-am străduit să depistăm care dintre aspectele indicate în chestionar și în ce măsură i-ar determina pe nonbeneficiari să meargă la bibliotecă.

Datele obținute în urma efectuării sondajului ne permit să aflăm caracteristicile socio-demografice (vârsta, sexul) și profesionale ale subiecților, cauza principală a nonvizitării bibliotecii, ce aspecte și în ce măsură i-ar determina pe nonbeneficiari să viziteze biblioteca, stabilirea domeniilor principale în care necesitățile nonbeneficiarilor de a se informa sunt mai mari și/sau stringente, adică, niște aspecte esențiale, care fiind studiate, ne vor permite să atragem acele segmente de populație ce utilizează într-o măsură mică sau deloc serviciile bibliotecii publice.

Caracteristicele nonbeneficiarilor și cauza vizitării/nonvizitării Bibliotecii Municipale

În linii generale, din numărul total de persoane chestionate 46% au vizitat deja o dată biblioteca publică, 53% nu au vizitat nici o bibliotecă din capitală.

Datele obținute ne permit să constatăm că 31,63% de nonbeneficiari nu vizitează biblioteca din lipsă de timp; 15% preferă să cumpere cărțile ce îi interesează; pentru 10% are o influență distanța; 6,48% nu se pot deplasa; 10% nu găsesc cărțile ce îi interesează, 11% nu știu de ce nu merg la bibliotecă; 7% din cei chestionați merg la alte biblioteci. Cu toate că 31% nu au timp să viziteze biblioteca, restul sunt potențialii clienți ai bibliotecii. În acest context, am identificat următoarele aspecte ce i-ar determina să devină beneficiari permanenți ai

Bibliotecii Municipale.

În ceea ce privește vârsta persoanelor chestionate, s-au folosit 4 grupuri de codare. Se constată o majoritate a subiecților de vârstă medie (26-40 de ani), aceasta constituind 45%.

Raportul între persoanele de sex masculin și cele de sex feminin nu este echilibrat și se constată o mare preponderență a sexului feminin (78%), 53,42% dintre femei având între 26 și 41 de ani.

Structura profesională este prezentată procentual cu totul invers decât în cazul beneficiarilor. Gruparea răspunsurilor s-a făcut pe 9 categorii, constatându-se că potențialii noștri beneficiari sunt angajați în sectorul de stat 26,33% (18% în cazul beneficiarilor), urmând apoi 4 categorii aproape egale: elevii și studenții — 12% (beneficiari — 65%), șomeri 12,38% (5,12%), casnicele 13,95% (2,30%), pensionari 10,03% (6,76%). Celelalte categorii nu au constituit procente semnificative din numărul nonbeneficiarilor.

Subiecții investigați au indicat pe locul I asigurarea de informații necesare rezolvării problemelor cotidiene (aici le va fi de folos serviciul nou-creat de informare comunitară), pe locul 2 — creșterea colecțiilor, pe locul 3 — îmbunătățirea lor, pe locul 4 — mai multe cărți în domenii noi, pe locul 5 și 7 — împrumutul de casete video și audio. Acesta este un indice ce ne demonstrează că trebuie să perfecționăm politica de achiziționare a cărții și a materialelor audiovizuale. Îmbunătățirea pregătirii bibliotecarilor nonbeneficiarii au clasat-o pe locul 8, aceasta datorită faptului că 80% din personal au studii superioare.

Îmbunătățirea amenajării bibliotecii, împrumutul de CD-uri, creșterea numărului de bibliotecari, îmbunătățirea orarului de funcționare — acestea sunt aspecte ce i-ar determina să viziteze biblioteca într-o măsură mai mare.

Spre deosebire de beneficiari, nonbeneficiarii consideră asigurarea de informații despre Uniunea Europeană un aspect destul de important, ce i-ar determina să viziteze biblioteca. Acest indice se explică prin faptul că nonbeneficiarii sunt în majoritatea lor angajați în sectorul de stat și privat și la etapa actuală, când Republica Moldova a devenit membru al mai multor instituții internaționale, aceste informații prezintă un interes deosebit pentru ei.

De remarcat că odată cu înființarea serviciului de informare comunitară pentru populația urbei, serviciu ce va cuprinde informații din diferite domenii ale comunității locale, a fost important să identificăm nevoile stringente de informare atât ale beneficiarilor cât și cele ale nonbeneficiarilor într-un domeniu sau altul. Pentru realizarea scopului propus le-am oferit nonbeneficiarilor ocazia de a se pronunța asupra domeniilor care îi interesează, prioritare fiind următoarele:

- *Posibilități de perfecționare profesională și recalificare.* În condițiile actuale de trecere la economia de piață este de înțeles această nevoie a publicului de a se informa.
- *Îngrijirea medicală.* Și în acest domeniu la etapa actuală au loc restructurări, iar cetățenii simpli nu au acces la informație. De aceea nonbeneficiarii își vor putea satisface cerințele prin intermediul serviciului de informare susmenționat.
- *Posibilități de angajare și asistență socială.*
- *Informații din domeniul afacerilor; modificări de legislație.* Procesul de trecere la o societate bazată pe concurență și libertate produce schimbări importante în structura profesiilor, în ocupațiile indivizilor. Calitatea de întreprinzător impune însușirea unor cunoștințe noi în domeniul economiei și legislației. Deci oamenii de afaceri se văd puși în situația de a se pregăti permanent și de a se documenta cu tot ce e nou în domeniul lor de activitate și aici biblioteca trebuie să devină un suport sigur pentru ei.
- *Informații culturale.*
- *Posibilități de recreere.*
- *Facilități pentru persoane dezavantajate și pensionari.*
- *Informații privind administrația locală și prestări de servicii pentru populație.*

Larisa Cășlaru

DEPOZITUL LEGAL: TRADIȚIE ȘI ACTUALITATE

Depozitul legal de aproape cinci secole rămâne a fi o sursă importantă de îmbogățire a fondului documentar al bibliotecii cu cărți noi în mod gratuit.

Menirea principală a depozitului legal chiar din momentul instituirii lui în 1537, în Franța de către Francisc I (10, p.111), a fost să facă distinse bibliotecile cu renume ale timpului. Astfel, având în posesia lor un anumit număr de exemplare din toate lucrările editate în teritoriul țării, aceste biblioteci deveneau prestigioase centre de cultură.

Prima deținătoare de depozit legal a fost Biblioteca Regală din Franța, căreia, conform ordonanței de la Montpellier din 28 decembrie 1537, imprimeriile regatului trebuiau să-i remită "câte un exemplar din fiecare tipăritură" (10, p.111). Printr-o atare acțiune autoritățile nu numai urmăreau scopul de a ridica prestigiul Bibliotecii Regale în lumea întreagă, ci puteau asigura supravegherea publicațiilor protestante. Peste puțin timp după instituire s-au conturat și alte funcții ale depozitului legal, cum ar fi evidența de stat a producției editoriale, funcția informativă.

Pentru secolul al XVI-lea, când Biblioteca Regală Franceză nu avea rivali în țară, adică era unică în felul ei, stabilirea unui singur beneficiar de depozit legal în persoana acestei biblioteci era firească. Nivelul de dezvoltare al activității editoriale și necesitățile informaționale ale societății de atunci varsă lumină și asupra aspectului cantitativ al depozitului legal — se cerea doar un singur exemplar de tipărituri. Repertoriul bogat al agenților producători de informație din zilele noastre, suporturile materiale moderne ale diferitelor tipuri de documente au condus la perfecționarea hotărârilor oficiale cu privire la depozitul legal. Astăzi prin lege sunt determinate categoriile de documente de care pot beneficia pe gratis bibliotecile, agenții producători de informație și deținătorii de depozit legal, termenele și ordinea livrării exemplarului fără plată, responsabilitatea subiecților respectivi în caz de încălcare a legii (9, p. 49-56). Deci e vorba de un caracter mult mai complex al utilizării tradiționalului depozit legal. La aceasta s-a ajuns ținându-se cont, fără îndoială, de bogata experiență a francezilor care perfecționau încontinuu această formă de activitate. Deja pe la 1881 în Franța se miza mult pe rolul depozitului legal la creșterea colecțiilor naționale și conservarea patrimoniului intelectual al țării (11, p. 10).

Interesul statornic manifestat în Franța față de depozitul legal și măsurile întreprinse pentru crearea unor condiții optime în vederea utilizării lui au favorizat crearea aici a unui viabil cadru legislativ, funcționarea căruia în timp a constituit o bună pază a completării bibliotecilor cu publicații recent ieșite de sub tipar. La francezi până în prezent nu și-au pierdut actualitatea legea din 21 iunie 1981 și decretul din 3 decembrie 1981. Faptul denotă continuitate și siguranță în ceea privește păstrarea moștenirii culturale.

Numeroase țări au urmat exemplul Franței și într-un timp scurt practica depozitului legal se extinde în toată Europa. Datorită acumulării riguroase a depozitului legal, majoritatea bibliotecilor mari din Europa au devenit prestigioase centre naționale de cultură și informare, de conservare și valorificare a moștenirii spirituale a națiunii. Presa de specialitate ne oferă date cu totul impresionante, care ilustrează numărul de cărți prezentate anual cu titlu de depozit legal în unele țări europene. Merită a fi menționate următoarele dintre ele: Germania primește anual câte 110 000 exemplare de depozit legal, Marea Britanie — câte 67 000 exemplare, Franța — câte 42 000, Olanda — 40 000, Italia — 25 000 (4, p. 5). În Albania problema depozitului legal de asemenea se

rezolvă cu succes la nivel de stat. Aici prin legea nr. 7 603 din 10 septembrie 1992 sunt stabilite categoriile de documente vizate a face parte din depozitul legal, numărul de exemplare obligatorii de care trebuie să beneficieze bibliotecile în mod gratuit, sancțiunile prevăzute pentru fiecare titlu neexpediat ș.a. În lege este prevăzută constituirea depozitului legal și pe plan local, beneficiari fiind bibliotecile din districte (8, p. 61).

La români depozitul legal își are începuturile de pe la 1800, fapt atestat într-un zapis care venea în sprijinul bibliotecii de la Socola. În el se menționa că "spre îmbogățirea și bunul nume al acestei biblioteci, nici unul dintre negustori nu va aduce în pământul acesta carte nouă și de curând la lumină, până nu va da una dintr-însele să se puie în biblioteca aceasta de obște" (10, p.111).

Evoluția depozitului legal în spațiul românesc își are specificul său. Mai multe modificări și completări în reglementarea oficială a depozitului legal s-au produs în secolul al XIX-lea. Modificările se făceau atât la nivel de bibliotecă, cât și la nivel de stat, dar cu același scop — de a asigura viabilitatea relației "bibliotecă-editor" în raport cu necesitățile tuturor bibliotecilor mari. Politica depozitului legal devenea piatră de temelie chiar din momentul înființării bibliotecilor. Astfel, fondată în 1835, Biblioteca Centrală din Iași prevede în regulamentul său din 1840 următoarele: "Autorii scrierilor nouă vor fi datori să depună în biblioteca publică câte cinci exemplare din uvrajurile tipărite" (10, p.111). Într-un alt regulament datat cu 1851 al aceleiași biblioteci "autorilor, editorilor și redactorilor gazetelor și altor scrieri periodice" li se cerea să dea câte șase exemplare gratuit în fondul de obște.

Doleanțele bibliotecilor expuse în regulamentele lor se luau în considerare de către oficialitățile respective. Ne-o dovedesc "Măsurile pentru cenzură" tipărite în "Monitorul oficial" nr. 47 din 15 octombrie 1883. Articolul 7 din acest document indică direct că editorul, autorul și tipograful trebuie să depună la Secretariatul Statului un exemplar din cartea ce se va tipări, cinci exemplare să fie livrate bibliotecii naționale de la Sfântul Sava din București și două — bibliotecii școlii din Craiova (10, p.111).

Perseverența promovării depozitului legal în activitatea bibliotecilor române, avantajele pe care le oferă această sursă de completare a mărit numărul deținătorilor oficiali de depozit legal. Actualmente funcțiile principale în domeniul dat îi revin Bibliotecii Naționale a României, care beneficiază de depozitul legal al producției editoriale românești. Cu toate că în activitatea editurilor, începând cu anul 1990, s-au produs schimbări substanțiale (de statut, subordonare etc.) care ar fi putut periclita relațiile lor cu bibliotecile, Biblioteca Națională a știut să consolideze aceste relații și continuă să primească depozitul legal în modul stabilit de stat. În 1990 numărul total de documente intrate în Bibliotecă cu titlu de depozit legal a constituit 2 178 de exemplare. Raportat la numărul populației, indicile echivalează cu 1 exemplar la 8 000 de locuitori, deci la acest moment este sub nivelul standardelor europene conform cărora un titlu de depozit legal trebuie să revină la 1 000 de locuitori. Problema e cauzată, probabil, de particularitățile funcționării editurilor în condițiile de tranziție la economia de piață.

În România au fost adoptate hotărâri oficiale ce vizează depozitul legal chiar în primii ani de după Revoluția din 1889. Acțiunea denotă grija statului pentru acumularea și păstrarea valorilor literare și spirituale oricât de grea ar fi situația social-economică din țară. În 1991 Ministerul Culturii din România emite ordinul nr. 66 prin care producătorii de carte sunt obligați să trimită, cu titlu de depozit legal, un anumit număr de publicații la Biblioteca Națională, la bibliotecile județene și cele din municipiul București. Peste un an Ministerul emite un alt ordin — nr. 481 — referitor la modificarea ordinului nr. 66 din 1991. Putem conchide că în România s-a ținut cont de cerințele timpului și prin această prismă au fost determinate categoriile de documente, editorii și beneficiarii de depozit legal, termenele și ordinea livrării lui, modul de sancționare a producătorilor de informație în caz de încălcare a dispozițiilor oficiale.

Achiziționarea depozitului legal a devenit o tradiție cu durată de peste 200 de ani în Biblioteca Academiei de Științe a Rusiei (5, p. 6). Pe baza depozitului legal această bibliotecă și-a constituit un fond de literatură națională.

În Republica Moldova depozitul legal devine sursă de completare începând cu anul 1950. De rând cu depozitul legal republican Biblioteca Națională primea și depozitul legal unional complet, ceea ce a făcut ca volumul fondului documentar al ei să crească considerabil.

Aspectul cantitativ al completării era asigurat stabil, iar pentru acea perioadă de timp — și calitatea completării, deoarece cantitatea era socotită atunci drept indicator principal al calității.

Depozitul legal unional i-a fost livrat Bibliotecii Naționale până în anul 1991. Sistemul sovietic eșuând atunci și pe tărâmul biblioteconomic, apare posibilitatea ca bibliotecile basarabene să înceapă o colaborare fructuoasă cu bibliotecile din România. Un prim pas în desfășurarea relațiilor de colaborare a fost remiterea depozitului legal al României Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova începând cu anul 1992. De atunci volumul literaturii în limba română crește anual cu 0,5%.

Pe parcursul anilor 1994-1996 ponderea depozitului legal în volumul total al achizițiilor efectuate de Biblioteca Națională s-a aflat în creștere: de la 948 unități materiale în 1994 s-a ajuns la 1 351 unități materiale în 1995 și la 2 500 în 1996.

La etapa actuală bibliotecile mari utilizează depozitul legal ca pe un instrument polivalent în activitatea lor cotidiană, deci funcțiile exemplarului obligatoriu s-au extins mult. Astfel, el stă la baza completării exhaustive a patrimoniului național de carte, a păstrării și conservării fondului documentar, permite asigurarea controlului bibliografic de stat, satisfacerea mai deplină a cerințelor de informare și de lectură ale cititorilor. Exemplarul de depozit legal mai servește la ținerea evidenței statistice generale a documentelor și întocmirea bibliografiei naționale curente și retrospective, alcătuirea cataloagelor cumulative, constituirea fondurilor locale de documente. Și dacă în ultimul timp tot mai frecvent descoperim lipsuri în cataloagele bibliotecilor sau lasă de dorit repertoriul și conținutul elaborărilor bibliografice, explicația am putea-o găsi, mai întâi de toate, în modul de asigurare a bibliotecilor cu depozit legal.

Problemele ce vizează actualmente funcționarea depozitului legal în republică sunt cauzate de mai mulți factori: scăderea capacității de funcționare a editurilor, tergiversarea neîntemeiată a elaborării cadrului legislativ respectiv și a adoptării lui, iresponsabilitatea unor specialiști și funcționari din domeniul biblioteconomiei ș.a. Evident, activitatea editurulor nu ține direct de intervențiile unui bibliotecar sau al altuia, însă inițiativa legislativă întru reglementarea procesului de livrare-recepționare a depozitului legal este o prerogativă anume a specialiștilor din domeniu. Primii pași în acest sens s-au întreprins în noiembrie 1994 când a fost adoptată Legea cu privire la biblioteci. Conform articolului 22 al Legii, agenții producători de informație trebuie să repartizeze, "gratuit sau cu plată", bibliotecilor nominalizate numărul necesar de exemplare legale în temeiul unei hotărâri (subl.n.) a Guvernului, la propunerea Consiliului Biblioteconomic Național (1, p.11). Documentul respectiv — Hotărârea nr. 610 "Cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a bibliotecilor în Republica Moldova (1997-2000), a Depozitului legal de publicații și a componenței Consiliului Biblioteconomic Național" — a fost adoptat abia la 2 iulie 1997, deci, timp de 5-6 ani bibliotecile din Republica Moldova nu au avut posibilitatea să achiziționeze din plin depozitul legal local. Achiziționările efectuate se datorau eforturilor deosebite depuse de cei mai inimoși, mai insistenți și mai principiali bibliotecari care au știut să stabilească relații directe cu agenții editori din republică.

Cu toate că asupra elaborării Hotărârii în cauză s-a lucrat un timp atât de îndelungat, ea nu poate fi considerată întru totul satisfăcătoare. Obligând "întreprinderile poligrafice, editurile, organizațiile, instituțiile, persoanele particulare investite cu drept editorial, precum și fondatorii publicațiilor periodice, de pe întreg teritoriul Republicii Moldova, indiferent de subordonarea departamentală și de forma de proprietate, să expedieze din prima tranșă a tirajului centrelor biblioteconomice din Republica Moldova exemplare fără plată ale tuturor tipăriturilor, inclusiv ale celor executate la comanda lor peste hotarele țării" (2), Hotărârea nu se referă deloc la modul de sancționare a agenților producători de informație în caz de încălcare a prevederilor oficiale. Foarte evazivă este atitudinea autorilor și față de repartizarea exemplarelor de depozit legal centrelor biblioteconomice, criteriile de repartizare nefiind determinate precis.

Alte probleme la realizarea Hotărârii pot fi generate de divergențele terminologice frecvent întâlnite în text. Astfel, bibliotecilor nominalizate trebuie să li se livreze cu titlu de depozit legal: cărți, broșuri, nonpublicații, reviste, ziare, almanahuri, calendare, buletine, agende și alte publicații periodice sau seriale; acte normative și oficiale emise de către organele administrative și legislative ale autorităților publice, ale partidelor, formațiunilor obștești și profesionale,

autoreferatele disertațiilor și rezumatele tezelor de doctorat, reproduceri artistice, tablouri, gravuri și alte documente de acest gen; materiale propagandistice cu caracter divers, documente audio și video, orice alte documente tipărite sau multiplicate prin proceduri grafice sau fizico-chimice ș.a. Specificarea categoriilor este făcută, evident, destul de detaliat, dar ne induc în eroare unii termeni utilizați inadecvat — "publicație" și "nonpublicație". Noțiunea de **publicații** (subl.n.), care constituie obiectul depozitului legal, cuprinde, de rând cu publicațiile propriu-zise, și documente pe suport magnetic sau optic, diafilme, microfilme și microfișe, adică documente de o cu totul altă proveniență, care fac parte din categoria de nonpublicații.

Agenții producători de documente pe suporturi netradiționale, știind că ei nu produc publicații, ar putea să neglijeze Hotărârea și să se eschiveze de la livrarea exemplarelor cu titlu de depozit legal bibliotecilor nominalizate. Exactitatea limbajului profesional este o condiție primordială la elaborarea documentelor oficiale.

Termenul corect care se cere a fi aplicat în cazul dat este "document", documentul semnificând orice purtător de infomație — hârtie, peliculă, suport magnetic sau optic, care transmite mesajul informativ în timp și spațiu (12, p. 403).

În sus-numita Hotărâre nonpublicațiile sunt incluse în categoria publicațiilor. Aici, cu certitudine, este vorba de un adevărat nonsens: dacă documentul nu este publicat, cum poate fi el considerat publicație?

Conform Hotărârii nr. 610 a Guvernului Republicii Moldova, de depozitul legal beneficiază nouă instituții: Camera Națională a Cărții și opt centre biblioteconomice. Din cele 8 exemplare de depozit legal pe care trebuie să le remită și ceilalți producători de informație, câte un exemplar de fiecare titlu le revine Camerei Naționale a Cărții și Bibliotecii Centrale a Universității de Stat și câte 3 exemplare — Bibliotecii Naționale. Toată literatura, precum și alte feluri de documente destinate copiilor urmează a fi repartizate Bibliotecii Naționale pentru Copii "Ion Creangă", deci și această bibliotecă, de rând cu primii trei beneficiari menționați va dispune de repertoriul complet de depozit legal după profilul său.

Pentru acești patru beneficiari prevederile Hotărârii vin în concordanță cu funcțiile exemplarului obligatoriu fără plată. Alta însă e situația în care s-au pomenit celelalte 5 biblioteci mari: Biblioteca Științifică Centrală a Academiei de Științe a Moldovei, Biblioteca Republicană de Informație Tehnico-Științifică, Biblioteca Științifică Repubicană de Medicină, Biblioteca Republicană Științifică a Universității Agrare de Stat din Moldova, Biblioteca Universității de Stat "A. Russo" din Bălți. Biblioteca Națională este autorizată să le distribuie câte un exemplar din cele 4 rămase. În cazul în care o anumită carte prezintă interes pentru toate bibliotecile, cum ar fi, de exemplu, producția Editurii "Statistica", una dintre ele nu primește titlul respectiv. Se încalcă, evident, principiul completării sistematice cu depozit legal, fapt urmat de apariția golurilor în fondul documentar al bibliotecii.

Achiziționarea depozitului legal de către bibliotecile Republicii decurge destul de anevois. Deseori agenții producători de informație se eschivează de la livrarea numărului necesar de exemplare cu titlu de depozit legal instituțiilor desemnate în Hotărâre. Se evidențiază în acest sens Combinatul Poligrafic, editurile: "Statistica", "Monarh", "Călin și Dana", "Lumina", Universitatea Cooperatist-Comercială, Departamentul Trupelor de Carabinieri. Nu-și onorează pe deplin obligația de a trimite depozitul legal Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Agrară de Stat, Academia de Studii Economice: în loc de 7 exemplare acești agenți distribuie Sistemului Național de Biblioteci în persoana Bibliotecii Naționale 1-2 exemplare. Prevederile Hotărârii sunt neglijate și de către tipografiile raionale din republică. Situația ce predomină contribuie doar la dispersarea completă a colecțiilor cu toate consecințele negative pentru procesul de păstrare, conservare a valorilor naționale, precum și pentru asigurarea unei consecutivități în valorificarea moștenirii culturale la diferite etape de dezvoltare istorico-socială a națiunii.

Necesitatea reformării sistemului depozitului legal se impune stringent. O variantă a reformării ar fi cea a constituirii unui sistem autonom de depozit legal, totodată luându-se măsuri concrete în vederea perfecționării continue a activității bibliotecare. Urmează a fi profund studiate și bine determinate multiplele relații de colaborare, economice, personale etc., ce stau la baza funcționării unui asemenea sistem. Sistemul ar putea fi încadrat în structura Consiliului Biblioteconomic Național cu denumirea de Agenție, Departament sau Oficiu de depozit legal.

În componența unității specializate trebuie să intre bibliotecari-completatori din partea tuturor centrelor biblioteconomice care beneficiază de exemplarul gratuit. Remunerarea specialiștilor se va efectua de către bibliotecile unde aceștia sunt angajați. Agenția/Departamentul ar putea fi găzduit de oricare bibliotecă care dispune de un spațiu respectiv. Astfel, soluționarea problemei funcționării eficiente a depozitului legal devine posibilă fără cheltuieli financiare suplimentare, pe care bugetul de stat în prezent nu le poate acoperi.

Crearea unui organ specializat ar facilita colaborarea bibliotecilor cu toate persoanele fizice și juridice care editează, produc informații pe diverse feluri de suporturi. Se vor putea lua măsurile cuvenite întru perfecționarea legislației în vigoare cu privire la depozitul legal, deoarece în prezent au loc încălcări și din cauza imperfecțiunii hotărârilor oficiale. Bunăoară, edițiile de lux, tirajele noi, reeditările și stampele trase în mai puțin de 200-300 de exemplare nu este real de a fi supuse depozitului în același număr de 8 exemplare ca și celelalte ediții. Pentru aceste categorii de documente se cere de a stabili norme aparte de 1-2 exemplare, cum se procedează, de exemplu, în România (3).

De competența organului specializat va ține de asemenea stabilirea unui raport echilibrat în relațiile dintre producători și beneficiari. În atenția specialiștilor-completatori se vor afla nu numai interesele bibliotecilor, dar și cele ale editorului, tipografului, autorului.

Astfel, funcționarea depozitului legal ar decurge în condiții cu mult mai favorabile, bibliotecile obținând posibilitatea să-și realizeze mai din plin misiunea lor socială și culturală.

BIBLIOGRAFIE

1. Legea cu privire la biblioteci: Adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 16 noiembrie 1994. În: Monitorul oficial al Republicii Moldova, nr. 2, 1995, p. 7-11.

2. Hotărârea nr. 610 "Cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a bibliotecilor în Republica Moldova (1997-2000), Depozitului legal de publicații și componenței Consiliului Biblioteconomic Național: Adoptată de Guvernul Republicii Moldova la 2 iulie 1997. În: Monitorul oficial al Republicii Moldova, nr. 54-55, 1997, p. 10-15.

3. Bălăeț, Dumitru. Noua lege a depozitului legal în structura piramidală. În: Biblioteca, nr. 1-2-3, 1996, p. 89-90.

4. Bibliotecile publice din România. Consultanță în urma studiului efectuat de Sectorul Carte: Raport referitor la vizita lui Robert Davies, 9-21 mai 1993. În: Magazin bibliologic, nr. 3-4, 1996, p. 5-18.

5. Bulyceva, O.S.; Sviridova, K.A. Netradicionnye formy komplektovaniâ fondov BAN v sovremennyh usloviâh. În: NTB, nr. 7, 1995, p. 3-10.

6. Consultații de biblioteconomie. 1. Completarea și organizarea colecțiilor de publicații: Supliment pe anul 1969 la Revista Bibliotecilor, publicație a Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă. Red. resp. Antoaneta Corvătescu-Tofan. București, I.S.I.A.P., 1969, p. 17.

7. Dzigo, A.A. Obâzatel'nyj ekzemplâr proizvedenij pečati v edinom informacionnom prostranstve. În: Bibliotekovedenie, nr. 5-6, 1993, p. 89-98.

8. Dobrescu, Marius. Albania — impresii de călătorie ale unui bibliotecar. În: Biblioteca, nr. 5-6-7, 1994, p. 61.

9. Ob obâzatel'nom ekzemplâre dokumentov. Federal'nyj zakon: Prinât 23 noabrâ 1994 goda. În: Biblioteka, nr. 3, 1995, p. 49-56.

10. Olteanu, Virgil. Din istoria și arta cărții: Lexicon. București, Editura Enciclopedică, 1992, 400 p.

11. Richter, Brigitte. Ghid de biblioteconomie. Traducere de Gheorghe Buluță și Silvia Nestorescu. Ed. a 5-a, rev. și adăugită. Chișinău, Arc, 1997, 318 p.

12. Sovetskij Enciklopedičeskij slovar'. Gl. red. A.M. Prohorov. Izd. 3-e. Moskva, Sov. Enciklopediâ, 1984, p. 403.

13. Tolcinskaâ, L.M. Sistemy obâzatel'nogo ekzemplâra: real'nost' i trebovania. În: NTB, nr. 10, 1992, p. 25-36.

Ana Sofroni

LIDIA UNGUREANU
SAU
ELIBERAREA DE PREAPLIN

De la Paul Valéry știm că pentru scriitori, mai cu seamă pentru poeți, desenatul și pictatul constituie, în triada actului de creație, un fel de purgatoriu, o punte între concepere și facere, între cuvântul gândit și cuvântul scris, între tăcere și spunere (zicere). În fond, e o modalitate de a stimula și de a ilustra gânduri și imagini înainte ca acestea să intre în veșmântul cuvintelor, care, în cele din urmă, dețin primatul. Mai mulți poeți de la noi recurg la aceste "resurse inginerești" atunci când intră în actul de plăsmuire a unei opere literare. În virtutea acestui fapt, desenele lor sunt niște "chei" care te ajută să înțelegi mai bine textul literar.

Poeta Lidia Ungureanu, desenele căreia stau de mai multe zile în fața mea, vine să facă dovada că nici la acest capitol nu există adevăruri absolute. Or, felul ei de a gândi și de a realiza niște lucrări grafice este unul deosebit de ceea ce am obișnuit să înțelegem ori să subînțelegem prin această preocupare a literaților. Desenatul este pentru ea nu un instrument auxiliar în actul de creație poetică, ci un modus vivendi. Nici vorbă aici de acea inginerie a creației care domină metapoetica valéryană. Însuși statutul ființial al Lidiei Ungureanu este de așa natură, încât triada creației (concepere, gestație, facere) își pierde rândulala. Algoritmul pe care se întemeiază felul ei de a fi ține de un mecanism aparte al evoluțiilor și revoluțiilor preaplinului. Și totul pare să decurgă implacabil, aproape fatidic. E ca și cum un vas ar sta sub o perpetuă șuviță de ploaie. Și cum șuvița nu poate fi oprită, iar vasul nu poate avea un alt loc, își urmează lucrarea un scenariu ancestral: vasul se umple, devine preaplin, apoi se revarsă și totul reîncepe. Eliberarea se poate întâmpla prin desene, prin poeme, prin eseuri, prin orice fel de creație. Asta nu prea contează. Imperios, iminent este să se producă revărsarea, eliberarea. Amânarea sau anularea ar fi egale cu neființa. În acest sens, putem spune cu certitudine că la ea orice desen putea fi o poezie, un desen. Tot așa cum maica născătoare în momentul conceperii nu știe ce va avea: făt sau fată, dar știe că va veni iminent clipa când va "răsturna carul cu povară scumpă" (vorba lui Sadoveanu), adică se va elibera de preaplin.

Nu întâmplător motivele genezei, ale maternității sunt nu numai o obsesie și o preocupare artistică permanentă a poetei, ci și un areal în care valoarea și autenticitatea ei ca desenatoare se relevă în modul cel mai pregnant. Lucrarea intitulată "Nașterea" este, în acest sens, una aproape programatică. Ea este expresia unei "intrări" în sine, a unei "șederi" (citește: acumulări) în sine, a unei împliniri care, iată, va ieși la lumină, se va face. Interiorul elipsoidal matern, pe lângă temeritatea cu care este abordat, poartă amprenta unei generalizări artistice de nivel cosmic. Adam și Eva (în desenele cu aceleași titluri) sunt plasați și ei la niște pântece materne, autoarea exploatând în acest scop, într-un mod foarte ingenios, forma mărului și conturul alcătuit de șarpele încolăcit. Membrii cuplului primordial stau să evadeze din interiorul supraîmplinit. Aceleași forme, motive și senzații predomină în "Familia", "Frig", "Clipa împlinirii", "Oameni în furtună", "Eliberarea" (desen care ilustrează sugestiv statutul ființial-artistic al autoarei) și într-un șir de alte lucrări.

După explozia eliberării (facerii) începe imediat, conform algoritmului sus-amintit, un nou ciclu, o nouă "umplere a vasului". În acest timp viziunile grafice (viziunile artistice în general) se transferă din interiorul în exteriorul matern, de unde interesul aproape obsesiv

Spaima

pentru nudurile feminine, pentru portretul de femeie, lucru ce ar părea nefiresc pentru o autoare (ei ținând mai mult de arealul creației masculine), dacă nu s-ar circumscrie scenariului evolutiv al preaplinului. În unele desene corpul feminin e tratat ca un vas în care se adună (curge) o nouă viață. Creatoarea (dătătoarea de viață) se contemplează, se autoanalizează în diferite ipostaze, stări de spirit și experiențe sufletești ("Seara", "La baie", "Ondina", "La soba rece-a verii", "Spaima"). Caracteristice pentru faza aceasta de concepere și gestație sunt stările de levitație ("Căsuța mea"). În toiul plămădirii, acutizându-se conștiința de sine a artistei, ies la lumină însemnele egocentrismului și ale excentrismului, imaginile trădând, nu rareori, acumulările spirituale și intelectuale făcute de autoare. În "Cântec", de exemplu, e redat un chip de femeie care ar putea fi numită "Cântăreața cheală" (evident, autoarea a vizionat și a fost impresionată de spectacolul omonim). Iată și o suită de nuduri reunite sub genericul "Femeia (sau fata) cu un sân". Ce-o fi însemnând această aluzie la amazoanele care își retezau un sân pentru ca acesta să nu le incomodeze la mânuirea paloșului? Renunțarea la statutul de femelă în favoarea aceluia de creatoare?

Oricum, acesta pare a fi pragul după care conștiința artistică devine suverană, autoarea canalizându-și viziunile asupra unor motive de căpătâi.

Sacrul o va preocupa mai cu seamă sub aspectele sale mântuitoare și ocrotitoare. Vom reține, din acest ciclu, o răstignire ("Crucifix"), în care răstignitul și crucea, lemnul și carnea s-au contopit, s-au interpătruns, formând o singură materie și întrucipând unitatea omului cu soarta sa, implacabilitatea destinului. Sub bolta acestui adevăr crud, mântuitorul și ocrotitorul omului este, în viziunea Lidiei Ungureanu, cuvântul spus și cuvântul scris, poeții fiind asemuiți de ea cu preoții ("Liturghie la mănăstirea Suruceni", "Poetul").

Intemperiile basarabene, condiția umană în general sunt abordate într-o suită de desene pe care eu le-aș reuni sub genericul "Împărați și proletari". Mai marii peste oameni sunt asemenea greierilor butaforici și nemuncitori, dar râvnitori la munca furnicilor (asocierea vine de la fabula lui Donici, nu de la Alianța lui Usatâi), partidele politice (păsări și gângănii) păşesc pe muchie de cuțit, Transnistria îndoliată pare a fi surprinsă totuși în starea

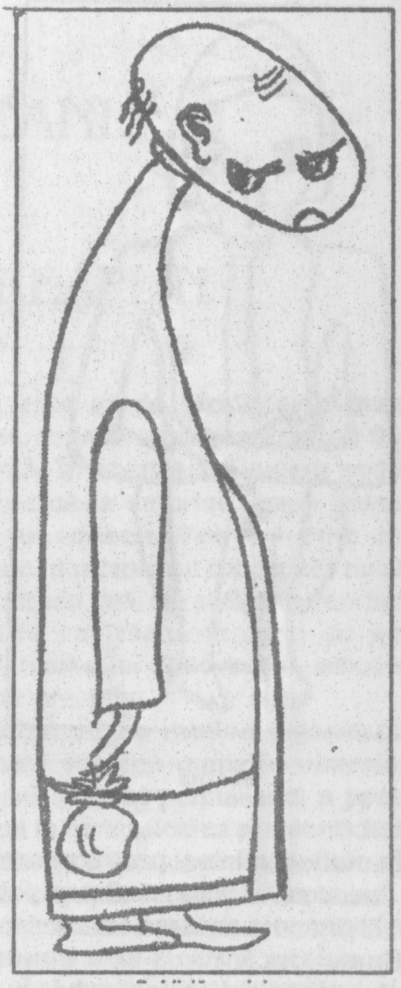
Basarabeanul în tranziție

confuză dintre invocație și flirt, căciuli ca aceea a lui Guguță nu mai simbolizează bogăția sufletească ci mizeria.

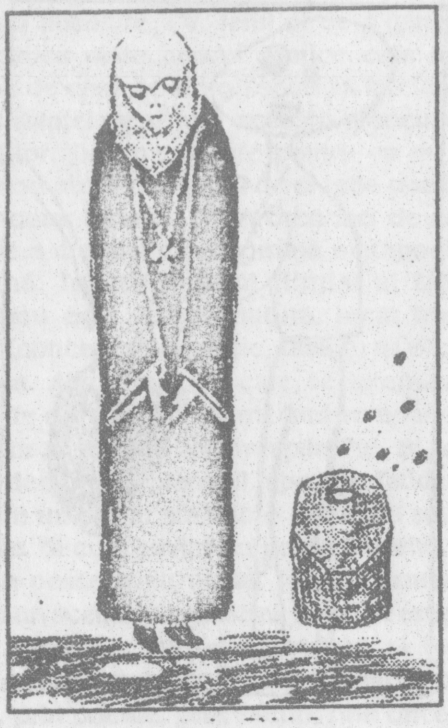
Prin conștientizarea realului și a politicului autoarea își deschide parcă o portiță spre lumea viciilor și metehnelor omenești. Ciclul care ar putea fi intitulat "Capricio" cuprinde o serie de desene remarcaile prin virtuozitate tehnică, economie de mijloace și expresivitate, în care sunt scoase în vileag înfumurarea, excesul de zel generat de obtuzitate ("Stareța"), debilitatea ("Moș Vanea"), lăcomia, avarismul, gelozia etc.

Un loc aparte în grafica Lidiei Ungurenau îl ocupă caricaturile făcute la adresa colegilor săi din Uniunea Scriitorilor. Drept cap de serie ar putea servi aici excelentul prin formă și expresie desen intitulat "Gânduri", după care ar urma caricaturile propriu-zise, în care, cu o abilitate tehnică aproape profesionistă, autoarea a "prins" trăsăturile caracteristice (inclusiv pe acelea interioare) ale scriitorilor Nicolae Dabija, E. Nirca, Leon Briedis, Arhip Cibotaru, Ion Podoleanu, N. Savostin. Ultimul, surprins de măiestria cu care a fost esențializat, a lăsat pe desenul Lidiei inscripția "Foarte bine".

Lidia Ungureanu îmi mărturisea într-o zi că

Ochii lăcomiei

Călugăr la Chișinău

are probleme cu ochii și medicul i-a dat sfatul să citească și să scrie cât mai puțin. Dar cum ceea ce s-a acumulat în ea cere imperios exteriorizare, o împlinire artistică, în impusele pauze dintre scris și citit ea desenează. Tocmai de aceea și cu atât mai mult desenele ei puteau fi niște poeme. Prin felul său de ființare, însă, ea putea fi un mare pictor profesionist. Or, ceea ce face ea acum în materie de grafică a depășit cu mult faza subînțeleasă de noi prin noțiunea de artă naivă. Filozofia desenelor și a desenatului, procesele tehnice însușite (unele până la gradul de virtuozitate) fac dovada unui talent care-și are deja o împlinire și care ar putea, prin școlire, să-și ocupe un loc meritat în ierarhia artei naționale.

Alexe Rău

Mircea Eliade

DESTINUL CULTURII ROMÂNEȘTI

Puține neamuri se pot mândri că au avut atâta nenoroc în istorie, ca neamul românesc. Ca să putem înțelege destinul culturii românești, trebuie să ținem mereu seama de vitregia istoriei românilor. Am fost așezați de soartă la frontierele răsăritene ale Europei, pe ambele versante ale *ultimilor munți europeni*, Carpații, de-a lungul și la gurile celui mai mare fluviu european, Danubiul. Traian ne-a predestinat drept popor de frontieră. Ocuparea și colonizarea Daciei a însemnat acțiunea de expansiune *cea mai răsăriteană* pe care a încercat-o Imperiul Roman în Europa. Într-un anumit fel și geografic și cultural, dincolo de Bug, Europa încetează: romanitatea — cu tot ce reprezenta ea ca sinteză și moștenitoare a marilor civilizații maritime și continentale care o precedaseră — n-a izbutit să se întindă mai la răsărit de Bug. De acolo înainte începe o altă geografie, și o altă civilizație; care poate fi foarte interesantă, dar care nu mai aparține Europei, ci acelei forme istorico-culturale pe care René Grousset o numea "Imperiul Stepelor". Peisajele Europei sunt de o extraordinară varietate: aproape că nu există regiune în care peisajul să nu se schimbe la fiecare sută de kilometri. România este ultima țară din Europa în care această constantă geografică se mai verifică. Dincolo de Bug, structura peisajului se modifică din ce în ce mai încet; varietatea geografică e înlocuită cu monotonia nemărginitelor "pământuri negre" ale Ucrainei, care, pe nesimțite, se transformă în stepele Rusiei eurasiatice.

Aceste câmpii și aceste stepe au alcătuit din cele mai vechi timpuri drumul invaziilor asiatice către Europa. De cel puțin din mileniul I în. d. Chr., de la cimerieni și sciți, neamurile nomade eurasiatice se îndreptau spre Dacia pentru ca să-și poată face drum mai departe, către Grecia sau Italia. Inutil să reamintim toate aceste năvăliri barbare. Destul să spunem că românii s-au alcătuit, ca națiune, în decursul nenumăratelor invazii care au urmat abandonării Daciei de către Aurelian și că s-au constituit ca organizații statale independente puțin timp după năvălirea tătarilor, la începutul secolului XIII. Culturalicește, aceste năvăliri au fost de o cumplită sterilitate. Nici dacii, nici daco-romanii, nici românii, n-au avut nimic de învățat de la acești nomazi răsăriteni. Nu există nici o comparație cu ceea ce au însemnat pentru viitorul Europei năvălirile germanice de la sfârșitul antichității. Afară de rari excepții — printre care trebuie amintiți, în primul rând slavii — acești barbari răsăriteni nu ocupau teritoriile cucerite; se mulțumeau să le devasteze. Astfel că rezistența — de multe ori pasivă — în fața năvălirilor, nu s-a soldat cu nici un beneficiu cultural pentru strămoșii noștri. Singurul aport pozitiv l-a adus, indirect, marea invazie tătărească; dar el e de ordin istoric, iar nu cultural. În urma catastrofei provocată de năvălirile tătarilor, românii au constituit primele organizații statale majore.

Destinul a făcut ca o sută cincizeci de ani după năvălirile tătărești, o altă nouă și masivă expansiune asiatică să aibă loc în Europa răsăriteană; este apariția turcilor otomani, care ocupă fulgerător statele balcanice și încearcă să-și deschidă drum spre inima Europei îndreptându-se spre Dunăre. De la

apariția turcilor otomani în orizontul istoriei românești, românii împreună cu vecinii lor, sârbii, ungurii și polonezii, dar mai mult ca ei, pentru că se aflau chiar în drumul turcilor — românii au fost confiscați, timp de aproape patru secole, de ingrata misiune de a rezista, a hărțui și a istovi puternicele armate otomane. Lupta aceasta necontenită și fără glorie — pentru că dacă nu se afla decât rareori în Occident — a echivalat cu o înspăimântătoare hemoragie. Fără îndoială că rezistența românilor și a vecinilor lor dunăreni a făcut posibilă salvarea Occidentului. În cele trei secole care s-au scurs de la bătălia de la Nicopole la asediul Vienei, Occidentul a avut răgaz sa se întărească și să se pregătească de contraofensivă. Când, după înfrângerea rezistenței românești, otomanii au ajuns la Viena și au asediat-o, în 1683, era prea târziu. Ei înșiși erau istoviți de cele trei secole de luptă, și de atunci au fost siliți să se retragă treptat din Europa. În treacat fie spus, sacrificiul de sânge și de spirit al popoarelor din răsăritul Europei n-a fost încă valorificat de către conștiința istoriografică a Occidentului.

Este suficient să reamintim în liniile ei mari istoria României, pentru a înțelege de ce românii n-au putut face cultură în sensul occidental al cuvântului; de ce, adică, n-au putut înălța catedrale masive și numeroase, de ce n-au zidit castele și burguri de piatră, de ce n-au adunat comori de artă, n-au scris prea multe cărți și n-au colaborat alături de Occident, la progresul științelor și filosofiei. În primul rând, pentru că n-au avut timp să facă toate acestea, pentru că *n-au fost lăsați să le facă*. Invaziile se succedau una după alta și oamenii nu numai că-și părăseau satele ca să se retragă în munți, ci le și ardeau în urma lor. Orașele au fost necontenit devastate și incendiate până la începutul secolului XIX. E de mirare, totuși, că s-au mai păstrat câteva biserici și mănăstiri. Și frumusețea desăvârșită a acestor locașuri sfinte e cea mai bună dovadă de gustul artiștilor și voievozilor români. Dar din tot ce s-a clădit în țările românești, a rămas foarte puțin. Mănăstirile erau bogate în manuscrise și cărți și mii de asemenea manuscrise și cărți, copiate și tipărite în mănăstirile românești, se găsesc astăzi în toate marile biblioteci ale lumii. Dar de toată această producție religioasă și savantă s-a auzit prea puțin în Occident; ea, însă, circulă în toată Europa răsăriteană și în Orientul apropiat. După căderea Constantinopolului, țările românești au fost, multă vreme, izvorul cultural al întregului Orient creștin. Găsea acolo un "public" în aceeași situație ca și poporul românesc: terorizat de invaziile sau ocupația otomană, rupt de restul Europei libere și creștine, confiscat de o luptă zi de zi pentru supraviețuire. Într-un anumit sens, se poate spune că Evul Mediu s-a prelungit în Răsăritul Europei cu cel puțin trei veacuri. De aceea toată activitatea culturală scrisă care s-a desfășurat în țările românești s-a făcut în sensul în care se scriau cărțile în Evul Mediu: pentru întărirea sufletească a poporului și învățătura clericilor. Pentru acest motiv, în afară de câteva rari excepții, această producție culturală n-a interesat Occidentul: pentru că Occidentul depășise de mult Evul Mediu și nu se mai interesa decât de valorile create în conformitate cu noile canoane impuse de Renaștere. Ori, din motive istorice lesne de înțeles, dar mai ales datorită structurii creștine și populare a spiritualității sale, România n-a cunoscut echivalentul Renașterii. Și atât timp cât Occidentul a trăit în orizontul spiritual al Renasterii, el a rămas cu totul indiferent față de valorile culturale românești. Interesul Occidentului pentru România și celelalte popoare din Răsăritul Europei s-a trezit abia la începutul secolului al XIX-lea, când ciclul inaugurat de Renaștere a fost definitiv închis și a început "Eonul" naționalităților.

Înainte de a merge mai departe, aș vrea să deschid o paranteză privitoare la *tensiunea istorică*, prelungită timp de cinci secole, care a existat între români, pe de o parte, și tătari și turci pe de alta. Întocmai după cum daco-romanii, după părăsirea Daciei de către Aurelian, n-au avut norocul să cunoască simbioza cu popoarele barbare germanice, așa

cum au cunoscut-o provinciile occidentale ale Imperiului, și care s-a dovedit a fi atât de fertilă pentru viitoarele creații istorice și culturale ale Europei — tot așa românii nu au avut norocul unor adversari spiritualicește superiori sau măcar egali. Pentru a ne da seama de gravitatea acestui lucru, să ne amintim cazul Spaniei, care a cunoscut și ea o tensiune similară față de islam. Dar lupta Spaniei cu maurii a fost binevenită nu numai pentru călirea caracterului spaniol, ci și pentru activitatea culturală. Spania a dat mult islamului iberic — dar a și primit de la el. Chiar atunci când nu se poate vorbi de o influență, ciocnirea între cele două spiritualități și cele două tradiții culturale a fost fertilă pentru fiecare din ele.

Cu totul altul este cazul României și a celorlalte țări care au purtat, secole de-a rândul, războaiele cu tătarii și cu turcii. În afară de câteva elemente lexicale, n-am luat aproape nimic de la acești adversari. Otomanii reprezentau în primul rând o putere militară și o administrație solidă. Rezistența împotriva lor a avut rezultate importante, dar de un cu totul alt ordin decât cele pe care le-au cunoscut spaniolii din lungul lor conflict cu maurii. Agresivitatea militară a otomanilor a solidarizat toate popoarele creștine din Europa Orientală; în asemenea măsură încât în limba română, un "creștin" desemnează tot atât de bine un "român", un "om de omenie" și un "credincios" — în timp ce "păgân" înseamnă nu numai ne-creștin, ci și un om fără nici o lege morală, un "strein" venit din altă lume și având cu totul alte obiceiuri. Iar cuvântul "turc" înseamnă în limba româna un om care nu înțelege ce-i spui, care judecă după alte criterii și de la care te poți aștepta la orice. Intervenția otomanilor în orizontul istoric al românilor n-a rodit deci, culturalicește; ea a făcut doar ca lumea să se împartă în două: pe de o parte "creștinii", adică oamenii de aceeași "lege" și "credință" — iar pe de altă parte "păgânii", "nelegiuiții", "turcii".

Spre deosebire, însă, de islamul care, în primele secole ale Hegirei, își întindea vertiginos stăpânirea în Orient, pe țărmurile Mediteranei și în Iberia, convertind adesea cu forța populațiile subjugate — otomanii, ei înșiși convertiți destul de târziu la islamism, nu se amestecau decât sporadic în viața religioasă a popoarelor cu care se luptau. Astfel că, în afară de rari excepții, țările românești, ca și întreaga Peninsulă Balcanică, și-au putut păstra neștirbită credința strămoșească. Această toleranță religioasă a otomanilor a fost, fără îndoială un mare bine. Dar pe de altă parte, ea a avut și un aspect negativ. Lipsa de tensiune spirituală între cele două religii a împuținat posibilitățile de reînnoire și de noi sinteze culturale ale neamului nostru. Marile adversități religioase și ideologice sunt de obicei fertile spiritualicește pentru ambii adversari, și Occidentul catolic, ca și India brahmanică, datorește indirect, rezistenței împotriva islamului, unele din creațiile lui cele mai de seamă. Dar otomanii cu care se războiau strămoșii noștri nu erau maurii care au împodobit, au apărat și au plâns Granada. Față de primejdia pe care o reprezentau otomanii, românii s-au închis și mai mult în ei, s-au adâncit în propriile lor tradiții spirituale, care erau nu numai latino-bizantine, ci și pre-latine, adică geto-thracice. Rezultatul a fost că geniul popular, autentic românesc, a ieșit sporit din acest secular proces de interiorizare. Dar evident, adâncirea propriilor tradiții spirituale n-a putut rodi decât pe nivelul creației populare, adică al folclorului. De abia de curând românii au cunoscut adversități istorice în care erau primejduite fie credința strămoșească, fie însăși ființa neamului. Ori, asemenea adversități, cu toate durerile și pierderile de substanță pe care le-au adus, au fost, totuși, binefăcătoare. Ele au călit caracterul național și au grăbit procesul de luare de cunoștință a propriului destin istoric.

Adevărata primejdie începe, însă, pentru întreg neamul românesc, abia după ocuparea teritoriului de către Soviete. Pentru întâia oară în istoria sa, neamul românesc are de a face cu un adversar nu numai excepțional de puternic, dar și hotărât să întrebuințeze orice

mijloc pentru a ne desființa spiritualicește și culturalicește, ca să ne poată, în cele din urmă, asimila. Primejdia este mortală, căci metodele moderne îngăduie dezrădăcinările și deplasările de populații pe o scară pe care omenirea n-a mai cunoscut-o de la asirieni. Chiar fără masivele deplasări de populații, există primejdia unei sterilizări spirituale prin distrugerea sistematică a elitelor și ruperea legăturilor organice cu tradițiile culturale autentic naționale. Neamul românesc, ca și alte atâtea neamuri subjugate de Soviete, riscă să devină, culturalicește, un popor de hibrizi. Dar s-ar putea, totuși, ca această primejdie de moarte să se soldeze cu o extraordinară reacție spirituală, care să echivaleze cu instaurarea unui nou "mod de a fi" și să provoace pe planul creației culturale, ceea ce a însemnat pe planul creației statale, "descălecarea" de acum șapte veacuri, provocată de marea năvălire a tătarilor. După cum spuneam mai sus, fondarea statelor românești se datorește în bună parte exasperării produse de devastările tătărăști, care amenințau cu dispariția micilor formații politice autonome. S-ar putea ca ocupația sovietică și încercarea de deznaționalizare întreprinsă de ruși cu metode și mijloace faraonice, să însemne, prin contraofensiva spirituală pe care o provoacă, adevarata intrare a României în istoria culturală a Europei. Subliniez într-adins termenul *istorie*. Căci aproape tot ce a dat mai bun geniul românesc până în prezent, l-a dat pe nivelul creației folclorice. Ori, se știe prea bine, folclorul nu ține seama de istorie: dimpotrivă, o sabotează și o devalorizează. În orizontul spiritual care e propriu folclorului, istoria echivalează cu efemerul, nesemnificativul și iluzoriul. "Apa trece, pietrele rămân", este formula care rezumă cel mai pregnant, punctul de vedere al geniului popular față de istorie. În perspectiva folclorului, Istoria e doar un șir de vane întâmplări, efemere și precare ca "valurile" și "Apele". Semnificative nu sunt "Apele" în continuă devenire — ci ceea ce e greu, imobil, incompatibil: "Pietrele", imaginea arhetipală a realității ontologice prin excelență...

Această lungă paranteză — deschisă asupra lipsei de tensiune spirituală între otomani și români și închisă asupra primejdiei pe care o reprezintă ocupația sovietică, primejdie care, totuși, ar putea inaugura un nou "fel de a fi", în *istorie*, al romanității — această lungă paranteză nu ne-a depărtat, totuși, prea mult de subiect. Pentru că tocmai începusem să spunem că, datorită împrejurărilor istorice, românii au fost împiedicați să creeze pe niveluri culturale instaurate de Evul Mediu și desăvârșite de Renaștere. Capodoperele spiritualității românești aparțin folclorului; și deși România modernă a avut norocul să aibă un poet de geniu în Mihail Eminescu, totuși capodoperele liricii și baladei românești rămân poeziile populare *Miorița* și legenda *Meșterului Manole*. Ceva mai mult: o bună parte din literatura română modernă s-a dezvoltat în prelungirea creației folclorice. Unul din rarii autori români care pot fi numiți cu adevarat "clasici", Ion Creangă, se situează direct în universul folcloric. Asta face ca literatura română să prezinte, poate, singura excepție pe care o numără literatura europeană; aceea că *opera integrală* a unuia din clericii săi este accesibilă, și prin limbă, și prin orientare estetică, oricărui țăran român; și când spunem "accesibilă", nu ne gindim la *lectură*, pentru că țăranul, chiar atunci când știe a scrie și citi, ramâne totuși solidar cu literatura orală; ori, opera lui Creangă, poate fi ascultată și gustată de țărani cu aceeași bucurie cu care ei ascultă creațiile literaturii populare. E destul să ne amintim prăpastia care există între Racine, Montaigne sau Pascal și universul spiritual al țăranului francez, sau între opera lui Goethe și a lui Dante și universurile țăranilor germani și italieni, pentru a ne da seama de semnificația pe care o are cazul lui Ion Creangă pentru cultura românească.

N-am vrea să fim rău înțeleși. Constatând această prelungire a geniului folcloric până în literatura scrisă a sfârșitului secolului al XIX-lea, nu voim să facem apologia valorilor folclorice, opunându-le valorilor culturii savante. Dimpotrivă, dintr-un anumit punct

e vedere, această solidaritate a unei părți din literatura românească modernă cu universul folcloric, riscă să mențină anumite creații românești într-un provincialism cultural păunător. Și aceasta, nu pentru că folclorul ar fi, în el însuși, un mod inferior de creație, ci pentru simplul motiv că, datorită propriei istorii, Europa a depășit de mult modul de creație folcloric și a impus — nu numai ție și, ci și lumii întregi — modul de creație cult, adică, în primul rând, *"expresia scrisă"* — iar nu *orală*. În epoca imediat precedentă epocii noastre — și pe care am putea-o numi pozitivist-materialistă — solidaritatea cu universul folcloric constituie chiar pentru o cultură europeană, modernă, o adevărată catastrofă. Dacă romantismul a provocat pretutindeni gustul pentru literaturile populare și "geniile naționale", pozitivismul, dimpotrivă, a izbutit să impună credința că toate aceste creații populare aparțin arheologiei spirituale, că ele fac parte din trecutul, pentru totdeauna abolit, al umanității europene și că, prin urmare, ele nu mai pot servi în nici un fel creațiilor culte. Cât timp a domnit în lume acest punct de vedere pozitivist și evoluționist, posibilitățile spirituale concentrate în tradițiile folclorice nu aveau, am putea spune, nici o șansă de valorificare. Situația s-a schimbat, însă, în ultimii 40 de ani. Pe de o parte, Europa a cunoscut, și cunoaște încă, o autentică renaștere religioasă, în primul rând o reactualizare viguroasă a catolicismului și dogmele pozitiviste sunt astăzi desuete; iar pe de altă parte, Asia a reintrat de curând în Istorie, și alte nenumărate popoare, culturalicește arhaice, sunt și ele pe cale de a interveni în Istorie. Asta însă, înseamnă că un dialog *de la egal la egal* va începe în curând între cultura europeană și celelalte culturi exotice și arhaice. Ori, un lucru se știe: oricât de mult s-ar deosebi între ele, toate culturile extraeuropene continuă să valorifice și să se inspire din *"mituri"* și folosesc ca instrument de cunoaștere, prin excelență, *logica simbolului*. Dacă dialogul care va începe între cultura europeană și celelalte culturi e menit să fie fecund, trebuie să se țină seamă de universurile spirituale ale non-europenilor. Și nu e deloc lipsit de semnificație faptul că, în ultimul timp, gândirea europeană a făcut extraordinare eforturi ca să înțeleagă simbolismul și să revalorizeze miturile și arhetipurile. Este ca și cum spiritul european ar fi presimțit, de vreo 30 de ani încoace, că mersul istoriei il va obliga curând la un dialog liber și pe *picior de egalitate*, cu celelalte spiritualități non-europene.

Deci, ca să revenim la cazul culturii românești, solidaritatea sa cu orizontul spiritualității folclorice nu mai poate fi considerată astăzi ca un impediment, ca o împuținare a posibilităților de colaborare cu adevarata cultură europeană "majoră". Dimpotrivă, această simpatie cu modurile de sensibilitate și gândire arhaice o face aptă, mai mult decât culturile occidentale, să înțeleagă situațiile spirituale ale lumii non-europene și să susțină dialogul cu această lume. Dar toate aceste posibilități, aparțin viitorului apropiat. Să vedem deocamdată ce înseamnă propriu-zis solidaritatea cu universul folcloric, și să ne întrebăm în ce masură această solidaritate poate promova sau, dimpotrivă, limita posibilitățile de creație ale unui popor.

Spuneam adineaori că Istoria a silit neamul românesc să-și adâncească propriile sale tradiții — latine și pre-latine — împiedicându-l totodată să participe la mișcarea culturală inaugurată de Renaștere și Iluminism. Constituit în imensa lui majoritate din plugari și păstori, neamul românesc și-a concentrat forțele lui de creație aproape exclusiv în universul spiritualităților populare. Terorizat de evenimentele istorice, geniul neamului românesc s-a solidarizat cu acele realități vii pe care istoria nu le putea atinge: Cosmosul și ritmurile cosmice. Dar strămoșii românilor erau deja creștini, în timp ce neamul românesc se plăsmuia între catastrofe istorice. Așa că simpatia față de Cosmos, atât de specifică geniului românesc, nu se prezintă ca un sentiment păgânesc — ci ca o formă a spiritului liturgic creștin.

Multă vreme s-a crezut că sentimentul Naturii și solidaritatea cu ritmurile cosmice trădează o spiritualitate necreștină. Prejudecata aceasta se datora unei insuficiente cunoașteri a creștinismului și îndeosebi a creștinismului răsăritean, care a păstrat în întregime spiritul liturgic al primelor veacuri. În realitate, creștinismul arhaic n-a devalorizat Natura — așa cum s-a întâmplat cu anumite aspecte ale creștinismului medieval, ascetic și moralizant, pentru care Natura reprezenta adesea "demonia" prin excelență. Pentru creștinismul arhaic, așa cum a fost înțeles îndeosebi de către Sfinții Părinți orientali, Cosmosul n-a încetat o singură clipă de a fi creația lui Dumnezeu, iar ritmurile cosmice au fost tot timpul concepute ca o liturghie cosmică. Solidarizați spiritualicește cu Natura, românii n-au facut un act de regresiune către orizontul păgânesc, și, dimpotrivă, au prelungit până în zilele noastre acea magnifică încercare de *încreștinare a Cosmosului*, începută de Sfinții Parinți, dar întreruptă, din diferite motive, în cursul Evului Mediu, în Occident. Lucrurile acestea sunt astăzi tot mai clar înțelese, datorită în primul rând renașterii spiritului liturgic și interesului crescând față de spiritualitatea patristică. Se înțelege astăzi ceea ce anevoie s-ar fi putut înțelege în mijlocul secolului trecut: și anume, că pentru creștinismul arhaic Cosmosul participă la drama divină că, întocmai după cum sufletul omului e însetat de mântuire, tot așa Natura întreagă geme și suspină așteptând Învierea. Într-adevăr, e destul să se citească imnografia Bisericii răsăritene sau să se observe ceremonialul pascal, pentru a înțelege cât de solidară este Natura cu misterul Christologic, cu răstignirea, moartea și învierea Mântuitorului. Natura întreagă e cernită în saptămâna Patimilor, dar renaște, triumfătoare prin învierea lui Iisus.

Ori, această liturghie cosmică o regăsim în folclorul românesc. Asta înseamnă că, retrăgându-se în ei înșiși, concentrându-se asupra propriilor lor tradiții, apărându-se împotriva lumii din afară — care era, să nu uităm, o lume ostilă, cea a barbarilor eurasiatici, veniți să prade și să distrugă — românii au păstrat, au adâncit și au valorificat o viziune creștină a Naturii, așa cum fusese ea exprimată în primele secole ale creștinismului. Prin urmare, conservatorismul și arhaismul folclorului românesc au salvat un patrimoniu care aparținea creștinismului în genere, dar pe care procesele istorice l-au anihilat. Lucrul acesta nu e fără importanță, astăzi, când se încearcă revalorizarea tuturor formelor arhaice ale creștinismului pentru a putea face față problemelor ridicate de reintrarea Asiei în istorie.

Pentru a înțelege mai bine în ce măsură spiritualitatea populară românească, deși profund creștină, este solidară cu liturghia cosmică, să amintim numai un singur exemplu: cel al concepției Morții. Spuneam mai sus că cele două capodopere ale poeziei populare sunt *Miorița* și *Balada Meșterului Manole*. Amândouă prezintă moartea rituală ca o valoare supremă, ca cea mai nobilă împlinire pe care o poate nădăjdui existența omenească. *Balada Meșterului Manole* se centrează în jurul misterului jertfei: ca să se poată ridica și dura, o construcție — în cazul nostru Mânăstirea Argeșului — are nevoie de jertfirea unei vieți omenești. Meșterul Manole își sacrifică soția, zidind-o la temelia mânăstirii. Cu alte cuvinte clădirea dobândește "viață", e "însufletită", printr-un mister care face posibilă translația vieții soției Meșterului Manole într-un nou "corp" și anume în *corpul arhitectonic* al Mânăstirii. După cum se știe ritualul jertfei de construcție e străvechi și se întâlnește în multe părți ale lumii. Însă acest ritual n-a inspirat creațiile poetice populare decât în Peninsula Balcanică: balade asemănătoare se întâlnesc la greci (Legenda Podului de peste Arta), la sârbi și bulgari. Dar ceea ce trebuie subliniat, este faptul că *forma literară cea mai reușită, atât din punct de vedere spiritual cât și artistic, o prezintă balada românească a Meșterului Manole*. Este, deci, semnificativ că geniul popular românesc și-a dat expresia lui maximă tocmai în acest mit al jertfei creatoare. Cu atât mai semnificativ, cu cât cealaltă capodoperă *Miorița*,

revelează și ea tot un mit al morții: ciobanul, deși prevenit de mioara lui favorită că ceilalți tovarăși vor să-l ucidă, acceptă moartea ca o jertfă voluntară de sine, dându-i totodată sensul unei nunți cosmice, adică îi acordă valoarea supremă de reconciliere cu destinul și de reintegrare într-o Natură care nu mai e Natura "păgână", ci un Cosmos sanctificat liturgic.

Descifrăm, deci, în aceste mituri românești ale morții, o viziune arhaică și totodată creștină: moartea e jertfa supremă, e un mister prin care omul se desăvârșește, dobândind un mod superior de a fi în lume. Pentru că pentru români, ca și pentru atâtea alte culturi, moartea nu e o extincție, nici măcar o împuținare a existenței — ci *un nou mod de a fi, o nouă existență, pe un alt nivel*, mai aproape de Dumnezeu. Concepția aceasta este încă vie la români. După sângeroasele lupte de la Mărășești, în 1917, în care au fost decimate, printre altele, o divizie din Oltenia, satele dinapoia frontului au organizat spontan procesiuni cu preoți în odăjdii, îngenunchind pe marginile șoselelor care duceau spre Oltenia. Oamenii aceștia știau că soldații căzuți la Mărășești, fără lumânare, nespovediți și neîmpărtășiți se întorc spre satele lor oltenești înainte de a se îndrepta spre lăcașul de veci. De aceea îi întâmpinau îngenunchiați, cu lumânări aprinse și cu preoții care spuneau rugăciuni pentru odihna miilor de morți nevăzuți. Am auzit că procesiuni similare s-au facut și în Moldova în iarna 1942-1943, după ce s-a aflat de măcelul de la Stalingrad. Toate acestea înseamnă că miturile morții — considerată ca misterul jertfei de sine — sunt încă vii în sufletul întregului popor românesc. Lucrul nu e fără importanță. Se știe că valorificarea morții constituie una din cele mai fecunde victorii ale creștinismului. Se știe, de asemenea, că o cultură are cu atât mai multe șanse de a deveni universală cu cât își pune mai curajos problema Morții. Observăm astfel că valorile creștinismului arhaic — în orizontul căruia ritmurile Naturii sunt transfigurate într-o liturghie cosmică, iar moartea e concepută ca un mister sacramental — valorile acestea nu numai că au rodit, culturalicește în creațiile folclorice, dar sunt încă vii în experiența de toate zilele a poporului românesc. Ori, dacă ne amintim că păstrarea și adâncirea valorilor creștinismului arhaic au fost posibile datorită vitregiei Istoriei, care a silit poporul român să se concentreze asupra propriilor tradiții religioase ca să poată supraviețui — avem dreptul să ne întrebăm dacă nu cumva milenara teroare a acestei Istorii n-a avut totuși și un rezultat pozitiv. Anume, pregătirea poporului român pentru marea încercare prin care trece astăzi, sub ocupația și opresiunea sovietică. Ne putem întreba care ar fi fost astăzi șansele de rezistență ale acestei insule de latinitate pe care o reprezintă poporul românesc, dacă propria lui istorie nu i-ar fi constituit o spiritualitate profund creștină, având în centrul ei misterul Morții salvatoare și al jertfei de sine. *S-ar putea ca ceea ce a constituit până acum nenorocul românilor în istorie, să alcătuiască totuși marea lui șansă de a supraviețui în Istoria de mâine.*

După cum am mai spus, teroarea istorică a împiedicat până acum creațiile masive ale geniului românesc pe un plan mondial. Trebuie să ne amintim mereu că România modernă și independentă nu are încă o sută de ani de existență, iar întregirea țării a avut loc, de abia acum 35 de ani. Facând bine socotelile, vedem că România întregită s-a bucurat numai de *20 de ani de libertate*. Și totuși, cât de mult s-a creat în acest răstimp! Dacă ar fi avut încă 20-30 de ani de relativă liniște, este probabil că România s-ar fi remarcat printr-un aport important în feluritele domenii ale culturii europene. Dar Istoria românilor nu cunoaște perioade lungi de liniște: de aceea spiritul creator nu se poate manifesta decât în intermitențe pe planul culturii scrise, savante. Încontinuu și inepuizabilă se manifestă doar creația spiritualității populare, și de aceea am stăruit atâta asupra ei: ea singură ne revelează constantele geniului românesc.

Asta nu înseamnă, însă, că, în rarele și scurtele perioade de liniste, geniul românesc n-a creat și pe nivelul culturii savante. Ceva

mai mult: de la început aceste creații au avut un caracter specific și o structură majoră. Ele nu imitau valori străine, ci revelau un univers spiritual necunoscut, sau imperfect cunoscut, Occidentului. E destul să amintim pe Spătarul Milescu, în secolul al XVII-lea, și pe Dimitrie Cantemir, în al XVIII-lea, pe Eminescu și pe Hașdeu în secolul al XIX-lea, ca să înțelegem pe ce plan s-au situat creațiile savante românești: *ele revelau acel orizont spiritual astăzi aproape uitat în Occident* — deși face parte integrantă din Europa și a dat foarte mult Europei — *acel orizont spiritual în care s-au mișcat Orpheu și Zamolxis,* și care mai târziu, a nutrit spiritualitatea romano-bizantină. De la Dimitrie Cantemir, Eminescu și Hașdeu, trecând prin Iorga și Vasile Pârvan, până în zilele noastre, la Nae Ionescu și Lucian Blaga, o seamă de poeți, cărturari și filosofi români au valorificat tradițiile născute din sintezele spirituale thraco-române, sinteze care s-au alcătuit de-a lungul veacurilor din întâlnirea atât de fecundă între Roma, Thracia și creștinismul arhaic. În această parte a Europei, considerată aproape pierdută după instalarea dominației otomane, s-au păstrat comori de spiritualitate care au facut cândva parte din însuși *centrul culturii europene:* căci Thracia dionisiacă și Grecia orphică, Roma imperială și creștină, în această parte a Europei, s-au întâlnit și și-au plăsmuit cele mai de seamă valori.

Nu trebuie sa uităm o clipă că acolo unde s-a întins Grecia, Roma și creștinismul arhaic, s-a conturat adevărata Europă, nu cea geografică, ci Europa spirituală. Și toate valorile create înlăuntrul acestei zone privilegiate fac parte din *patrimoniul comun al culturii europene.* Nu ne putem imagina o cultură europeană redusă numai la formele ei occidentale. Culturalicește, ca și spiritualicește, Europa se întregește cu tot ce a creat și a păstrat spațiul carpatino-balcanic. Ceva mai mult: avem motive să credem că spațiul în care s-a întruchipat Zamolxis, Orpheu și misterele *Mioriței* și ale *Meșterului Manole,* nu și-a secătuit izvoarele de creație: acolo unde moartea e încă valorificată ca o nuntă, izvoarele spirituale sunt intacte. Europa este locul predestinat creațiilor multiple, variate, complementare: spiritualicește și culturalicește. Europa nu este — *și nici nu poate fi* — un bloc monolitic. Ea are, deci, nevoie de dimensiunea orphică și zamolxiană pentru a se putea întregi și a putea plăsmui noi sinteze.

Ajunși la capătul expunerii noastre, mai rămâne să ne mai punem o singură întrebare. Ea depășește problemele culturii românești, interesând destinul istoric al românilor. Întrebarea este aceasta: printr-un miracol, sămânța Romei nu s-a pierdut dupa părăsirea Daciei de către Aurelian — deși această părăsire a însemnat o adevarată catastrofă pentru locuitorii bogatei provincii. Dar Europa își mai poate îngădui această *a doua părăsire a Daciei în zilele noastre?* Făcând parte, trupește și spiritualicește, din Europa, mai putem fi sacrificați fără ca sacrificiul acesta să nu primejduiască însăși existența și integritatea spirituală a Europei? De răspunsul care va fi dat, de Istorie, acestei întrebari, nu depinde numai supraviețuirea noastră, ca neam, ci și supraviețuirea Occidentului.

August 1953

(Mircea Eliade: The Fate of Romanian Culture = Destinul culturii românești. Editura Athena, 1995)